د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو د روزنې معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د
تالیف لوی ریاست

اسلامي ښوونه او روزنه

اووم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۶ هـ. ش.

درسي کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه لري. پیرودل او پلورل یې
په کلکه منعه دي. له سرغړوونکو سره به یې قانوني چلن وشي.

moe.curriculum@gmail.com

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د توري
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هیواد به تل ځلیږي
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مو دی رهبر

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه یان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زړه وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو
د روزنې معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

اسلامي ښوونه او روزنه

اووم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۶ هـ ش.

لیکوالان:

- مولوي پیرمحمد روحاني
- سید فاضل شاه
- غلام الدین کلانتري
- فیض محمد عثماني
- فضل الله نیازی
- نور الله صافی
- گل آقا شایق

علمي او مسلکی ایډیټ:

- دکتور محمد یوسف نیازی
- محمد آصف کوچی
- احسان الله ناشر
- رقیب الله ابراهیمي

دیني، سیاسي او فرهنګي کمیټه:

- دکتور محمد یوسف نیازی
- حبیب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې.

د څارنې کمېټه:

ـ دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو د روزنې معین.

ـ دکتور شېرعلي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې رئیس.

ـ دکتور محمد یوسف نیازی د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست سرپرست.

ډیزاین: ولید نوید نسیمي او حمیدالله غفاري

د چاپ د سمون چارې: محمدکبیر حقمل د پوهنې وزارت د نشراتو او اطلاعاتو رئیس

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزير پيغام

د لوی خدای ﷻ ډیر شکر دی چې انسان یې په احسن تقویم کې پیدا او هغه ته یې د خبرو کولو توان ورکړ او د علم او فکر پر ګاڼه یې سمبال کړ. ډیر درود دې وي د اسلام پر ګران پیغمبر حضرت محمد مصطفی ﷺ چې د انسانیت ستر ښوونکی دی او د رحمت، لارښوونې او روښنایی پیغام راوړونکی.

ښوونه او روزنه په هره ټولنه کې د بدلون او پراختیا بنسټ دی. د ښوونې او روزنې اصلي موخه د انسان د بالقوه ځواکونو فعالول او د هغه د پټو استعدادونو غوړول دي.

درسي کتاب د ښوونې او روزنې په بهیر کې یو مهم رکن بلل کیږي چې له نوو علمي بدلونونو او پرمختګونو سره اوږه په اوږه د ټولنې له اړتیاوو سره سم تالیف کیږي. درسي کتابونه باید د منځپانګې له مخې خورا بډای وي چې وکړای شي د علومو له نوو لاسته راوړنو سره مل دیني او اخلاقي زده کړې د نوو میتودونو له لارې زده کوونکو ته ولیږدوي.

دغه کتاب چې اوس ستاسو په واک کې دی، د همدغو پورته ځانګړنو پر بنسټ چمتو او تالیف شوی دی. د پوهنې وزارت تل زیار باسي چې په هیواد کې تعلیمي نصاب او درسي کتابونه د اسلامي ښوونې او روزنې او د ملي هویت د ساتلو پر بنسټ جوړ او له علمي معیارونو، نوو روزنیزو میتودونو او د نړۍ له علمي پرمختګونو سره سم چمتو کړي.

د زده کوونکو استعدادونه په ټولو اخلاقي او علمي خواوو کې وغوړیږي او په هغوی کې د تفکر او نوښت توان او د پلټنې حس پیاوړی کړي. د خبرو اترو او پیرزوینې د فرهنګ دودول، د هیواد پالنې او د مینې او محبت د حس پیاوړی کول، ښېګڼه او پیوستون د پوهنې د وزارت نورې غوښتنې دي چې ښايي د لوست په کتابونو کې ورته پام وشي.

درسي کتابونه د ښه او مسلکي ښوونکي له درلودو پرته نشي کولای ټاکل شوي موخې ترلاسه کړي. ښوونکی د ښوونې او روزنې یو مهم جزء او د ښوونې او روزنې د پروګرامونو پلي کوونکی دی. د هیواد له ژمنو او زړه سواندو ښوونکو څخه، چې د تورتم او ناپوهۍ په وړاندې یې جګړه خپله دنده ګرځولې، دوستانه هیله لرم د تعلیمي نصاب په دقیق او مخلصانه تطبیق کې د هیواد ماشومان، نجونې او تنکي ځوانان د پوهې، اخلاقو او معنویت لوړو څوکو ته ورسوي.

د هیواد د زده کړې د نظام برۍ د خلکو له جدي مرستو پرته امکان نه لري. له دې امله له ټولو قشرونو او د ملت له شریفو خلکو، په تیره بیا له کورنیو او د زده کوونکو له درنو اولیاوو څخه هیله لرم چې د معارف د موخو د لاسته راوړو په برخه کې له هیڅ ډول مرستې څخه ډډه ونه کړي. دغه راز له ټولو لیکوالو، پوهانو، د ښوونې او روزنې له ماهرینو او د زده کوونکو له محترمو اولیاوو څخه هیله کیږي چې په خپلو رغنده نظرونو، وړاندیزونو او نیوکو د درسي کتابونو په لاښه والي کې د پوهنې له وزارت سره مرسته وکړي.

لازمه بولم له ټولو ښاغلو مؤلفانو، د پوهنې وزارت له اداري او فني کارکوونکو او له ملي او نړیوالو بنسټونو څخه، چې د دغه کتاب په چمتو کولو، چاپولو او ویش کې یې زیار ایستلی او مرسته یې کړې، مننه وکړم.

په پای کې له لوی خدای ﷻ څخه غواړم چې په خپله بې پایه مهرباني له موږ سره د پوهنې د سپیڅلو ارمانونو په لاسته راوړلو کې مرسته وکړي. انه سمیع قریب مجیب.

د پوهنې وزير

دوکتور اسدالله حنيف بلخي

لړلیک

د درس شمېره	عنوان	مخ
لومړی لوست	د حديث شريف تعريف	۱
دويم لوست	د حديث شريف تدوين	٤
دريم لوست	نيت او اخلاص	٦
څلورم لوست	خير غوښتنه	۱۰
پنځم لوست	د مسلمان پر وړاندې د مسلمان مسئوليت	۱۲
شپږم لوست	نيک اخلاق	۱٦
اووم لوست	شفقت او مهرباني	۱۸
اتم لوست	طهارت(پاکوالی)	۲۰
نهم لوست	استنجا او نجاست	۲۲
لسم لوست	اودس	۲٤
يوولسم لوست	تيمم	۲۷
دولسم لوست	صلاة (لمونځ)	۳۰
ديارلسم لوست	آذان او اقامت	۳٤
څوارلسم لوست	د لمانځه شرطونه	۳۸
پنځلسم لوست	دلمانځه واجبات او سنتونه	٤۰
شپاړسم لوست	د لمانځه د اداء کولو طريقه	٤٤
اوولسم لوست	وتر او سنت لمونځونه	٤۸
اتلسم لوست	تراويح لمونځ او سنت لمونځونه	٥۰
نولسم لوست	د لمانځه مفسدات او مکروهات	٥۲
شلم لوست	په لمانځه کې بې اودسه کيدل	٥٤
يوويشتم لوست	د ناروغ لمونځ	٥۸
دوه ويشتم لوست	د سيرت النبي ارزښت	٦۰
درويشتم لوست	نبوي سيرت او تاريخ	٦٤
څلورويشتم لوست	د اسلام څخه وړاندې د جزيره العرب حالت	٦۸
پنځه ويشتم لوست	د اسلام څخه د مخه د عربو حالت	۷۲
شپږويشتم لوست	د پيغمبر اکرم صلى الله عليه وسلم نسب	۷٦

د درس شمېره	عنوان	مخ
اووه ویشتم لوست	د نبي كريم صلى الله عليه وسلم ميلاد	۸۲
اته ویشتم لوست	محمد ﷺ د ځوانی په درشل کې	۸۵
نهه ویشتم لوست	د کعبې شریفې جوړول	۸۹
دېرشم لوست	د نبوت او رسالت په سیوري کې	۹۵
یودېرشم لوست	د وحې د نزول ادامه	۱۰۱
دوه دېرشم لوست	خدیجه رضی الله عنها	۱۰۳
دري دېرشم لوست	پټه بلنه(سري دعوت)	۱۰۵
څلور دېرشم لوست	دارالارقم(د رهبرۍ مرکز)	۱۰۷
پنځه دېرشم لوست	ایمان او ثبات	۱۰۹
شپږ دېرشم لوست	د یتیم پالنه	۱۱۱
اووه دېرشم لوست	مرسته او کومک	۱۱۳
اته دېرشم لوست	د مسلمان پېژندنه	۱۱۷
نهه دېرشم لوست	د اسلام پنځه بناوې	۱۱۹
څلوېښتم لوست	حیاء	۱۲۳
یوڅلوېښتم لوست	نیشه يي توکي	۱۲۵
دوه څلوېښتم لوست	د جماعت لمونځ	۱۲۷
دري څلوېښتم لوست	د جمعې او اخترونو لمونځونه	۱۲۹
څلور څلوېښتم لوست	د کسوف او خسوف لمونځونه	۱۳۳
پنځه څلوېښتم لوست	د جنازې احکام	۱۳۵
شپږ څلوېښتم لوست	د میت لمبول او وربانديې د جنازې لمونځ کول	۱۳۷
اووه څلوېښتم لوست	زکات	۱٤۱
اته څلوېښتم لوست	د څارویو زکات	۱٤۵
نهه څلوېښتم لوست	د فصلونو او میوو زکات	۱٤۹
پنځوسم لوست	حج	۱۵۳
یو پنځوسم لوست	د حج فرایض او واجبات	۱۵٦
دوه پنځوسم لوست	د حج ډولونه	۱٦۰
دري پنځوسم لوست	د حج متفرقه مسایل	۱٦۲

لومړی لوست

د حدیث شریف تعریف

حدیث چې د اسلامی شریعت دویم مصدر دی نو پدی باید وپوهیږو چې کوم علم د پیغمبر ﷺ له سنتو څخه بحث کوي هغې ته حدیث شریف ویل کیږي.

د علم حدیث تعریف، موضوع، غرض

لومړی د حدیث د علم تعریف: حدیث په لغت کې خبرې او هر نوي منځ ته راغلي شي ته وایي.

او په اصطلاح کې: له هغه علم څخه عبارت دی چې د پیغمبر ﷺ قول، فعل، او تقریر د متن او سند له لحاظه څېړي.

د حدیث د علم موضوع: د پیغمبر ﷺ وینا، کړنه او تقریر دی.

د حدیث د علم غرض

د پیغمبر ﷺ ریښتنې پیروي ده چې په دواړو جهانونو کې د انسان د سعادت او نیکمرغۍ لامل گرځي.

فعالیت

زده کوونکي دې په ډله ییزه توگه د ښوونکي په ملتیا د حدیث د علم د موضوع او غرض تر منځ د توپیر په اړه بحث او مباحثه وکړي.

د حدیث د علم له ځینو اصطلاحاتو سره اشنایي:

۱- **تقریر**: د تقریر څخه مطلب دا دی چې یو یا څو تنو اصحابو یوکار سرته رسولی وي او یا یې کومه خبره کړې وي او پیغمبر ﷺ په هغه باندې له پوهیدلو وروسته د هغه په باره کې چوپتیا اختیار کړې وي.

۲- **صحابی هغه څوک دی**: چې پیغمبر ﷺ یې لیدلی او ایمان یې پرې راوړی وي.

۳- **تابعي هغه څوک دی**: چې د اسلام په حالت کې یې له صحابي سره ملاقات شوی وي.

حدیث شریف دوه برخې لري:

الف- متن: له هغو الفاظو څخه عبارت دی چې د پیغمبر ﷺ له ویناوو کړنو او تقریر څخه حکایت کوي.

ب- سند: د حدیث راویانو د نومونو له لړۍ څخه عبارت دی.

فعالیت

- زده کوونکي دې په انفرادي یا ډله ییز ډول د لوست د اصطلاحاتو په باره کې له یو بل څخه وپوښتي.

د حدیث شریف ډولونه

حدیث د راویانو د شمیر له لحاظه په درې ډوله دی:

متواتر، مشهور، آحاد.

۱- متواتر حدیث

هغه حدیث ته ویل کیږي چې د راویانو شمیر یې دومره زیات وي چې ټولیدل یې په دروغو محال او غیر ممکن وي.

د متواتر حدیث شرطونه:

الف: د راویانو شمیره یې زیاته وي.

ب: را ټولیدل یې په دروغو محال وي.

ج: چې د راویانو شمیر یې په ټولو طبقو کې د تواتر له اندازې کم نه وي.

۲-مشهور حدیث

هغه حدیث ته ویل کیږي چې د پیغمبر ﷺ په زمانه کې یې د راویانو شمېر کم وي خو د تابعینو په زمانه کې مشهور شوی وي او د راویانو شمیر یې په ټولو طبقو کې د تواتر اندازې ته نه وي رسیدلی.

۳- آحاد

له هغه حدیث څخه عبارت دی چې د راویانو شمیر یې د مشهور اندازې ته نه وي رسیدلی او یا دا چې د مشهور حدیث ټول شرطونه پکی پوره نه وي.

فعالیت

- د متواتر حدیث فرق له مشهور او آحاد سره په ډلییز ډول بیان کړئ.

ارزونه

۱- د حدیث د علم تعریف، موضوع، او غرض بیان کړئ.

۲-متواتر حدیث تعریف او شرطونه یی بیان کړئ.

۳- مشهور او آحاد حدیث بیان کړئ.

کورنۍ دنده

د حدیث لغوي او اصطلاحي تعریف ولیکئ او واضح کړئ چې صحابي او تابعي څوك دي؟

دویم لوست

د حدیث شریف تدوین

په لومړي لوست کې مو د حدیث د علم او د هغه د اقسامو په اړه معلومات ترلاسته کړل په دې لوست کې به د احادیثو د راټولولو او لیکلو په هکله خبرې وکړو، آیا تاسو پوهیږئ چې څرنګه احادیث راټول شوي او لیکل شوي دي؟

لومړۍ مرحله

اصحابو کرامو به د پیغمبر ﷺ په ژوند کې د هغه ټولې خبرې، کړنې او تقریرونه زده کول عمل او استدلال به یې وربانديې کاوه او ځینې اصحابو سربیره پر دې لیکل هم. خو د پیغمبر ﷺ له رحلت څخه وروسته ځینې اصحابو ته دا احساس پیدا شو چې نبوي احادیث باید و لیکل شي تر څو د احادیثو حفاظت او ساتنه وشي په همدې خاطر د احادیثو د لیکلو لړۍ پیل شوه. د احادیثو د تدوین لومړۍ مرحله د اصحابو په دورکې د پیغمبر ﷺ له وفات څخه وروسته پیل شوه او همدا د احادیثو د لیکلو لومړی پړاو ؤ.

فعالیت

- زده کونکي دې د تدوین د معنا او مفهوم او څرنګوالي په اړه په خپلو کې سره بحث وکړي.

په رسمي ډول د احادیثو د تدوین دویمه مرحله

کله چې حضرت عمر بن عبدالعزیز د هجرت په ۹۹ کال د مسلمانانو خلیفه شو تصمیم یې ونیو تر څو احادیث جمع او تدوین کړي او په دې کار کې یې دوه هدفه په نظر کې وو. چې په لاندې ډول دی:

۱. دا چې په نبوي احادیثوکې دروغ ګډ نه شي

هرکله چې اسلامي فتوحات زیات شول او د مختلفو ادیانو خلک د اسلام په دین مشرف شول د دې وېره پیدا شوه چې د اسلام دښمنې ډلې د پیغمبر ﷺ په احادیثو کې لاسوهنه ونه کړي او له ځانه جوړ شوي احادیث د پیغمبر ﷺ په احادیثوکې ورګډ نه کړي.

۲. دا چې نبوي احاديث ضايع نه شي

د وخت په تيريدو او د اصحابو د شهادت او وفات له کبله د دې ويره وه چې نبوي احاديث به له منځه ولاړ شي بناءً د مسلمانانو خليفه عمر بن عبدالعزيز خپلو واليانو ته چې د هغوی له جملې څخه محمد بن عمروبن الحزم ته چې د مدينې منورې والي ؤ دنده ورکړه چې د وخت مشهور عالم محمد بن شهاب الزهرى په مرسته نبوي احاديث راټول او د کتاب په شکل کې وليکي او دغه کار يواځې په مدينه منوره کې نه بلکې ډيرو علماو په مکه، عراق، بصره او کوفه کې د دې کار په سرته رسولو کې برخه واخيسته.

له دې وروسته د نبوي احاديثو د راټولولو او تدوين کار دوام وموند او ټول احاديث په خورا غټو کتابونو کې تاليف شول چې مشهور کتابونه يې په لاندې ډول سره دي.

شميره	د کتاب نوم	د ليکونکي نوم او د تولد نېټه	د وفات نېټه
۱	صحيح البخاري	ابوعبدالله محمدبن اسماعيل بخاري (رح) ۱۹٤هـ	۲۵٦ هـ
۲	صحيح مسلم	مسلم بن حجاج نيشاپورى (رح) ۲۰٤ هـ	۲٦۱ هـ
۳	جامع ترمذى	محمد بن عيسى ترمذى (رح) ۲۰۹ هـ	۲٦۹ هـ
٤	سنن ابوداوود	سليمان بن اشعث سجستانى (رح) ۲۰۲ هـ	۲۷۵ هـ
۵	سنن ابن ماجه	عبدالله محمد بن يزيد قزوينى (رح) ۲۰۹ هـ	۲۷۳ هـ
٦	سنن نسايي	احمدبن شعيب نسايى (رح) ۲۱۵ هـ	۳۰۳ هـ
*دغه فقره اضافي معلومات دي د زده کوونکو لپاره په امتحان کې شامل نه دي			

ارزونه

۱- آيا د احاديثو تدوين د پيغمبر ﷺ په زمانه کې موجود ؤ ؟

۲- داحاديثو تدوين د کوم خليفه په وخت کې پيل شو؟

۳- د احاديثو د مشهورو کتابونو نومونه وليکئ.

کورنۍ دنده

د احاديثو د تدوين او د هغوې د سترو علماوو په اړه خپل معلومات وليکئ.

دریم لوست

نیت او اخلاص

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ.» متفق علیه

د راوي پېژندنه

نوم مبارک یې عمر د پلار نوم یې خطاب کنیه یې ابوحفص او لقب یې فاروق دی. د مسلمانانو دویم خلیفه دی. د بعثت څخه تقریباً (۳۰) کاله د مخه زیږېدلی او د نبوت په شپږم کال په اسلام مشرف شوی او له برکته یې اسلام او مسلمانانو قوت وموند. دده د خلافت په دوران کې شام، مصر، فلسطین، بیت المقدس او عراق فتح شول د هجرت په ۲۳ کال د یوه مجوسي غلام له خوا چې ابولؤلؤ نومیده پداسې حال کې چې د سهار د لمانځه په امامت ولاړ و په خنجر ووهل شو او د ۶۳ کلنۍ په عمر په شهادت ورسید. وروسته د پیغمبر ﷺ او ابوبکر صدیق رضي الله عنه ترڅنګ خاورو ته وسپارل شو.

فعالیت

- زده کوونکي دې د راشدینو خلفاوو د نومونو او ځانګړو صفتونو په باره کې په ډله ییز ډول بحث او مباحثه وکړي.

د کلمو معنا

۱. النِّيَّاتِ:	د نیت جمع ده ـ قصد او ارادې ته وايي.
۲. نَوَى:	نیت یې وکړ.
۳. امْرَأَةٍ:	ښځه.
٤. امْرِئٍ:	کس (نر وي او که ښځه)
٥. يُصِيبُهَا:	لاس ته به یې راوړي.
٦. هَاجَرَ:	هجرت یې وکړ.

د حدیث شریف معنا

له حضرت عمر رضي الله عنه څخه روایت دی فرمایي: چې ما له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه واوریدل چې ویې فرمایل: ټول اعمال یواځې له نیت سره تړاو لري او بس.

او هر چا ته به هغه څه وي چې نیت یې کړی وي. که یو چا د الله او د الله د رسول د رضا او خوښۍ لپاره هجرت وکړ نو د هجرت ثواب به یې د الله تعالی او د الله د رسول لپاره دی.

او که یې هجرت د دنیا د لاس ته راوړلو لپاره کړی وي چې هغه لاس ته راوړي او که یې هجرت له ښځې سره د نکاح په خاطر کړی وي چې نکاح ورسره وکړي.

نو په حقیقت کې یې هجرت د هماغه څه لپاره دی چې نیت یې ورته کړی وي.

د نیت معنا او هدف

نیت په لغت کې د زړه قصد او ارادې ته وايي. په پورتني حدیث شریف کې له نیت څخه مقصد هغه هدف دی چې ورته د رسېدلو په خاطر انسان کار کوي. او نیت عبادت له عادت څخه جلا کوي.

د حدیث شریف حکمت

په کومه ټولنه کې چې وګړي یې د نیکو کارونو په سرته رسولو ریاکاري کوي او په باطن کې د هغو خلاف نیت لري، په دې سره دوکه، چل، دروغ ویل، بې اعتمادي او نفاق د خلکو په منځ کې پیدا کیږي.

خو د دې پر خلاف په کومه ټولنه کې چې وګړي یې د خدای جَلَّ جَلَالُهُ د رضا په خاطر نیک کارونه سرته رسوي، ریښتینولي، سپېڅلتیا، مینه او اعتماد رامنځ ته کیږي. نو لازمه ده چې مسلمانان د خدای تعالی د رضا د لاس ته راوړلو لپاره په ټولو کارونو کې د نیت پاکوالي ته وهخول شي.

فعالیت

- زده کوونکي دې په ډله ییز ډول د ښوونکي په مرسته د ریا ضررونه او د اخلاص ګټې بیان کړي.

د حدیث شریف ګټې

۱- د نیت اهمیت: الله تعالی ته یواځې هغه عمل قبول او د ارزښت وړ دی چې په ښه نیت یعنې یواځې دده د رضا لپاره پیل شوې وي.

۲- د ریا ضرر:- هر کار چې د ریا په خاطر تر سره شوې وي نه یواځې دا چې الله تعالی ته قبول نه دی بلکې ګناه ګڼل کیږي.

۳-هجرت: له مکې مکرمې څخه مدینې منورې ته هجرت کول ډېر خطرناک او ګران کار و، او د متعهد مسلمان یوه نښه وه، خو بیا هم ثواب او اجر یې په نیت پورې تړلی دی، که چیرې هجرت د الله تعالی د رضا د لاس ته راوړلو له پاره وي ثواب لري او که چیرې د دنیوي کارونو په خاطر وي اجر او ثواب نلري.

ارزونه

۱- د اعمالو ثواب په څه پورې اړه لري؟

۲- د حديث معنا بيان کړئ.

۳- د ريا او ځان ښودنې زيانونه څه دي؟

کورنۍ دنده

۱- د دې لوست حديث له ژباړې سره وليکئ.

۲- د حديث دغه عبارت ياد کړئ. (إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى)

خیر غوښتنه

عن أبي حَمزَةَ أنسِ بنِ مالك رضي الله تعالی عنه خادِمِ رسولِ الله صلی الله علیه وسلم عن النبي صلی الله علیه وسلم قال: «لا یُؤمِنُ أحدُکُمْ حتَّی یُحِبَّ لأخیه ما یُحِبُّ لنفسه.» متفق علیه

د راوي پېژندنه

نوم یې انس بن مالك دی د انصارو له جملې څخه یو جلیل القدر صحابي دی پوره لس کاله یې د رسول الله په خدمت کې تیر کړي دي د فقهاؤ صحابوو له جملې څخه دی. پیغمبر ﷺ ورته داسې دعا کړې ده چې عمر دې اوږد او په مال او اولاد کې دې برکت شه او جنت دې نصیب شه. نوموړی صحابي د هجرت په ۹۳ کال وفات شو.

د کلمو معنا

لا یُؤمِنُ أحدُکُمْ: نشي کېدای یو له تاسو پوره مؤمن

حتَّی یُحِبَّ لأخیه: تر څو خوښ کړي د خپل ورور لپاره.

ما یُحِبُّ لنفسه: هغه څه چې ځان ته یې خوښوي.

د حدیث شریف معنا

له حضرت انس رضي الله عنه څخه روایت دی چې پیغمبر ﷺ وفرمایل:

هیڅوک د پوره ایمان خاوند کیدای نشي تر څو خپل مسلمان ورور ته هغه څه خوښ کړي کوم چې ځان ته یې خوښوي.

د حدیث شریف حکمت

د کومې ټولنې وګړي چې خیر غوښتونکي او د خیر رسونې په فکر کې وي او د داسې ژوند په هڅه کې وي چې یو له بل سره دې ښېګڼه وکړي او ټولنیزو ګټو ته دې پاملرنه وشي او هیڅکله دې ټولنیزې ګټې د شخصي ګټو قرباني نه شي نو له هر اړخه به یوه قوي او پیاوړې ټولنه وي.

خو که وګړي یې ځان غوښتونکي وي، ځان ته د ګټې او نورو ته د ضرر رسولو په هڅه کې وي په دې صورت کې به په دغه ټولنه کې د ښمنې، کینې، او حسد ځای نیسي.

نو په کار ده چې په مسلمانانو کې نورو ته د خیر رسولو احساس را ژوندی او ټول دې ته وهڅول شي. او له منفعت طلبی، ځان غوښتنې او د شخصي ګټو لپاره د عامه ګټو له قرباني کولو څخه منعه کړای شي.

فعالیت

- زده کوونکي دې په ډله ییز ډول د خیر غوښتنې ګټې او د ځان غوښتنې ضررونه بیان کړي.

د حدیث شریف ګټې

۱. د ځان غوښتنې څخه ډډه کول: هغه ځان غوښتونکی انسان چې خپلې ګټې د نورو په ضرر کې لټوي کامل مسلمان نه دی.

۲. د ایمان کمال: د یو مسلمان ایمان هغه وخت پوره کیږي چې د نورو لپاره هم خیرغوښتونکی وي.

۳. مؤمن د مؤمن ورور دی: د یو مسلمان اړیکې له بل مسلمان سره له نسبي ورورګلوی څخه ډېرې پیاوړې وي.

٤. په خیر غوښتنې باندې ټینګار: پیغمبر ﷺ په دې حدیث شریف کې مسلمانان خیر غوښتنې ته رابللي او له ځان غوښتنې څخه یې منع کړي دي، لکه چې وایي(لا یُؤمِنُ) یعنې مسلمان کیدلی نشي.

ارزونه

۱- د حدیث دګټو په اړه خپل معلومات ووایاست.

۲- نورو ته له خیر غوښتنې څخه مقصد څه دی، له مثال سره یې بیان کړئ.

۳- د حدیث شریف معنا بیان کړئ.

کورنی دنده

۱- د خیر غوښتنې د اهمیت په باره کې یوه مقاله ولیکئ چې له پنځو کرښو څخه کمه نه وي.

۲- پورتنی حدیث شریف حفظ کړئ.

د مسلمان په وړاندې د مسلمان مسؤولیت

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﵁ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ التَّقْوَى هَاهُنَا (وَ يُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ) بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنْ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمِ كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَمَالُهُ وَعِرْضُهُ» رواه مسلم

د راوي پیژندنه

نوم یې عبدالرحمن بن صخر الدوسي لقب یې ابوهریره او د هجرت په اووم کال مسلمان شوی دی ډېره موده یې د پیغمبر ﷺ خدمت کړی له همدې امله یې له رسول الله ﷺ څخه ګڼ شمیر احادیث روایت کړي دي. دغه جلیل القدر صحابي په تقوی او پرهیزګارۍ مشهور او د لوړ ذکاوت خاوند و او د هجرت په (۵۸) کال کې وفات شو.

د کلمو معنا

۱- لَا يَظْلِمُهُ: پر هغه ظلم نه کوي.

۲- وَلَا يَخْذُلُهُ: هغه یې ملاتړ نه پرېږدي.

۳- وَلَا يَحْقِرُهُ: هغه نه سپکوي.

۴- التَّقْوَى: پرهیزګاري.

۵- بِحَسْبِ امْرِئٍ: بس ده یو انسان ته.

۶- عِرْضُ: ناموس، عزت، ابرو.

د حدیث شریف معنا

ابوهریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

مسلمان د مسلمان ورور دی، نه پخپله ورباندی ظلم کوي، او نه یې د مظلومیت پر مهال بې ملاتړه پرېږدي، او نه هغه سپکوي. د حدیث راوي ابوهریره رضي الله عنه وایي چې پدې وخت کې پیغمبر صلی الله علیه وسلم خپلې سینې ته اشاره وکړه او درې ځلې یې وفرمایل: تقوی په دې ځای کې ده د یو چا د بدوالي لپاره همدا کافي ده چې خپل مسلمان ورور سپک کړي، او د هر مسلمان وینه، مال او آبرو پر بل مسلمان باندې حرام دي.

فعالیت

- د دې حدیث شریف له نصیحتونو څخه موخه زده کړل؟

د حدیث شریف حکمت

ورورګلوي، مرسته، یو بل ته درناوی د نورو خلکو پر نفس، مال او آبرو له ظلم او تیري څخه ځان ساتل، له مظلوم څخه دفاع او له الله تعالی څخه وېره د یوې سالمې ټولنې له اساساتو څخه دي، او له دې پرته په ټولنه کې د نظم راوستل اصلاً ممکن نه دي. ځکه خو پیغمبر صلی الله علیه وسلم په خپلو (جوامع الکلم) عبارتونو کې پورتني پراخه مفاهیم او مطالب بیان کړي دي.

د حدیث شریف ګټې

۱- اسلامي ورور ګلوي

یو مسلمان د بل مسلمان ورور دی البته نارینه د نورو ورونړه اوښځینه د نورو خویندې ګڼل کیږي، هر کله چې ټول سره وروڼه او خویندې شول نو لازمه ده هغه حقوق او وجایب چې وروڼه او خویندې یې یو د بل په وړاندې لري د خپل توان په اندازه رعایت کړي.

۲- د ظلم حراموالی: ظلم د حق پایمالولو ته وایي، هر ډول تیری او ناحقه لاس وهنې ته شاملیږي، ظلم که په هر رنګ او هره بهانه وي حرام دی.

۳- له مظلوم څخه دفاع کول: مسلمان ته نه ښایي چې خپل مسلمان ورور د مظلومیت پر مهال یواځې پریږدي بلکې ملاتړ یې ورباندې لازمي دی.

٤- له سپکاوي څخه منع: د نورو سپکاوی او ذلیلول حرام دي.

۵-د نورو درناوی: مسلمان باید د نورو درناوی وکړي تر څو هغوی یې هم درناوی وکړي.

٦- اصلي تقوا باطني تقوا ده: څکه چې که چیرې په باطن کې له الله تعالی څخه ویره نه وي د انسان ټول کارونه په ریا او نفاق بدلیږي.

۷- تر ټولو لوی شر: د مسلمان ورور سپکاوی دی.

۸- د نورو پر نفس تیری کول حرام دي: پر نفس باندې د تجاوز ټول ډولونه لکه: وژل، تعذیبول، وهل او ټکول، او له یو بل سره جنګ کول په اسلامي ټولنه کې حرام دي.

۹- د نورو پر مال تیری کول حرام دي: د نورو پر مال، حقونو، اوګټو باندې هر ډول تیری کول په اسلامي ټولنه کې حرام دي.

۱۰- د نورو خلکو پر آبرو او عزت تیری کول حرام دي: په اسلامي ټولنه کې د انسانانو آبرو، عزت، او عفت خوندي وي او هر ډول تیری ورباندې حرام او ناروا دی.

ارزونه

۱- مسلمانان پخپلو کې یو د بل پر وړاندې څه مسئولیتونه لري؟

۲- لاندې عبارتونه تکمیل کړئ:

«الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا .... وَلَا .... وَلَا يَحْقِرُهُ»

«كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ....... وَ......... وَعِرْضُهُ.»

کورنی دنده

۱- د دې لوست حدیث له معنا سره ولیکئ.

۲- لاندی عبارتونه په یادو زده کړئ.

«الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ»

«كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَمَالُهُ وَعِرْضُهُ.»

نیک اخلاق

عَنْ النَّوَّاس بْنِ سَمْعَان قَالَ: سَأَلْت رَسُول الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْبِرّ وَالْإِثْم؟ قَالَ: «الْبِرّ حُسْن الْخُلُق، وَالْإِثْم مَا حَاكَ فِي نَفْسك، وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلِع عَلَيْهِ النَّاس» رواه مسلم

د راوي پېژندنه:

نوم يې نواس د سمعان زوی او د شامي راويانو څخه دی چې په مدينه منوره کې اوسيده اوولس (۱۷) حديثونه يې له پيغمبر ﷺ څخه روايت کړي او د هجرت په ۵۰ کال کې وفات شو.

د کلمو معنا

١- الْبِرّ: نېکي
٢- حُسْن الْخُلُق: نېک اخلاق
٣- الْإِثْم: گناه
٤- مَا حَاكَ فِي نَفْسك: هغه څه چې په زړه کې دې شک پيدا کړي
٥- كَرِهْتَ: بد وگڼې
٦- يَطَّلِع: خبر شي

د حديث شريف معنا

حضرت نواس بن سمعان رضي الله عنه وايي چې ما له پيغمبر ﷺ څخه د نېک عمل او گناه په اړه پوښتنه وکړه. حضرت محمد ﷺ وفرمايل: نېک عمل ښه خوی دی او گناه هغه ده چې په زړه کې دې شک پيداکړي او دا نه خوښوې چې خلک پرې خبر شي.

فعاليت

- زده کوونکي دې د نيکو اخلاقو مثالونه په ډله ييز ډول بيان کړي.

د حدیث شریف حکمت

د اسلام د ستر پیغمبر ﷺ لارښوونې د مسلمان تربیتي سطحه دومره لوړوي چې زړه یې کاملاً پاکېږي او د هغه د ژوند هر حرکت نېک اخلاق تمثیلوي او ورو ورو د مسلمان په داخل کې داسې یو قوت پیدا کوي چې پرته له بهرني فشار څخه په خپله د بدو اعمالو څخه ډډه کوي او هېڅکله پدې هڅه کې نه وي چې څرنګه د قانون او نظام له منګولو څخه ځان وژغوري.

فعالیت

- د ښو اخلاقو ګټې او د بدو اخلاقو ضررونه په ډله ییزه او فردي توګه بیان کړئ.

د حدیث شریف ګټې

۱- ښه اخلاق د ټولو نیکیو بنسټ دی، ځکه چې ښه اخلاق انسان نیکۍ او دوستۍ ته رابولي او له بدیو څخه یې منع کوي او بد اخلاق یې دښمنۍ او اختلاف ته را بولي.

۲- ګناه څه شی ده؟ هر هغه کار چې پاک نفس یې په کولو شرمېږي او نه غواړي چې خلک ورباندې خبر شي ګناه بلل کېږي.

۳- ګناه فطرتاً مبغوض عمل دی: ګناه هغه ناوړه عمل دی چې حتی مرتکب یې هم نه غواړي چې خلک ورباندې خبر شي.

ارزونه

۱- د پورتني حدیث شریف معنا او د راوي پېژندنه بیان کړئ؟

۲- لاندې کلمې معنا کړئ:

الْبِرّ:　　　حُسْن الْخُلُق:　　　الا ثْم:　　　مَا حَاكَ فِي نَفْسك:

۳- د ټولنې په اصلاح کولو کې نېک اخلاق څه رول لري؟

کورنۍ دنده

د شپږم لوست حدیث شریف له معنا سره ولیکئ.

اووم لوست

شفقت او مهرباني

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ، ارْحَمُوا مَنْ فِي الأَرْضِ، يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ.» رواه ابوداود و الترمذی

دراوي پېژندنه

نوم يې عبدالله د پلار نوم يې عمرو و، زوی او پلار دواړه صحابه وو خورا عالم او فاضل و د قرآن عظيم الشان له مشهورو قاريانو څخه و ډېر احاديث يې له پيغمبر (ص) څخه روايت کړي دي او د هجرت په ٦٥ کال وفات شوی دی.

د کلمو معنا

١- الرَّاحِمُونَ: رحم کوونکي.
٢- ارْحَمُوا: رحم وکړئ.
٣- يَرْحَمْكُمْ: پر تا سو به رحم وکړي.
٤- مَنْ فِي الأَرْضِ: څوک چې په ځمکه کې دي.
٥- مَنْ فِي السَّمَاءِ: هغه ذات چې له تاسو بردی.

د حديث شريف معنا

له حضرت عبدالله بن عمرو څخه روايت دی چې پيغمبر ﷺ وفرمايل: رحم کوونکو باندې الله تعالی رحم کوي نو تاسې په ټولو هغو ژونديو چې پر ځمکه ژوند کوي رحم وکړئ تر څو هغه ذات چې بر دی پر تاسو رحم وکړي.

د حديث شريف حکمت

مهرباني او زړه سوی چې د اخلاقو يوه مهمه ستن ده يوه داسې رسۍ ده چې ټول موجودات يې سره تړلي او يو له بل سره يې مرستې او غمخوارۍ ته اړ کړي دي، د زړه له سختۍ، بې رحمۍ او د نورو په حق کې له تيري کولو څخه يې لرې ساتي.

له بل پلوه پر مخلوقاتو باندې په شفقت او ترحم سره بنده د الله جَلَّ جَلَالُهُ د قهر او غضب څخه په امان کې وي چې په نتيجه کې ټول مخلوقات د آرامۍ او اطمينان په فضاء

کې خپل ژوند تېروي، بناءً که د یوې ټولنې وګړي یو پر بل مهربانه وي کارونه به یې په آسانۍ سره مخ پر وړاندې ځي، ستونزې به یې حل وي او دښمني، د زړه بدوالی او کینې به یې په محبت او مینه بدلېږي.

د حدیث شریف ګټې

۱- رحمت او مهرباني: مهرباني د الله تعالی له خاصو صفتونو څخه یو صفت دی هر څومره چې دا صفت د انسان په وجود کې وي په همغه اندازه د الله تعالی د رحمت او مهربانۍ مستحق ګرځي.

۲- د ترحم د دایرې پر اخوالی: د پیغمبر ﷺ په لارښوونو کې ترحم او زړه سوی دومره پراخه مفهوم لري چې ټول موجودات رانغاړي.

۳- ترحم او مهربانۍ ته هڅول: الله تعالی خپله مهرباني او ترحم پر مخلوقاتو باندې د ترحم او مهربانۍ کولو پورې تړلې ده.

فعالیت

- زده کوونکي دې پر مخلوقاتو باندې د ترحم د ډولونو په اړه بحث وکړي.

ارزونه

۱- د دې لوست حدیث شریف معنا کړئ.

۲- لاندې کلمې معنا کړئ.

۱- الرَّاحِمُونَ:　　۲-ارْحَمُوا:　　۳-یَرْحَمْکُمْ:　　۴-مَنْ فِی الأَرْضِ:

کورنۍ دنده

۱- د ترحم او مهربانۍ په هکله یوه لنډه مقاله ولیکئ.

۲- لاندې عبارات حفظ کړئ:

«الرَّاحِمُونَ، یَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ، ارْحَمُوا مَنْ فِی الأَرْضِ، یَرْحَمْکُمْ مَنْ فِی السَّمَاءِ.»

طهارت (پاکوالی)

پاکوالي ته نن په نړۍ کې ځانګړې پاملرنه کیږي، پوهان ټل خلکو ته دا سپارښتنه کوي چې خپل ځان او چاپیریال پاک وساتي.

نوطهارت او پاکي په اسلام کې څنګه ده ؟ او څه اهمیت لري؟

۱. د طهارت تعریف

طهارت په لغت کې پاکوالي ته وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې د بې اودسۍ او نجاست لرې کول طهارت بلل کیږي.

فعالیت

- یو زده کوونکی دې د لمانځه د شرطونو نومونه واخلي.
- بل زده کوونکی دې د دې جملې نه هغه شرطونه په ګوته کړي چې د طهارت سره ارتباط لري.

۲. د طهارت مشروعیت: پیغمبر اکرم ﷺ وايي: (اَلطُّهُورُ شَطرُ الاِیمَانِ)[مسلم]

ژباړه: نظافت د ایمان جز دی.

د حدیث شریف مفهوم دا دی چې طهارت په اسلام کې دومره اهمیت لري چې مستقیما د ایمان سره رابطه لري، نو که څوک غواړي چې ایمان یې کامل شي باید د خپل ځان او چاپیریال نظافت ته ډېر پام وکړي.

۳. د طهارت یا پاکوالي ډولونه

طهارت یا پاکوالی په دوه ډوله دی:

۱- حکمي پاکوالی: د غټې (جنابت) او وړې بې اودسۍ څخه پاکوالي ته حکمي پاکوالی وايي.

۲- حقیقي پاکوالی: د نجاست څخه پاکوالي ته حقیقي پاکوالی وايي.

د پاکوالي طریقه: له حکمي نجاست څخه پاکوالی په غسل، اودس او تیمم سره راځي، خو له حقیقي نجاست څخه پاکوالی په پاکو او سوچه اوبو د هغه نجس ځای په مینځلو سره راځي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا گروپي شکل په سوال او ځواب سره تکرار کړي.

۴. بیت الخلاء ته د تللو آداب: هغه ځوك چې بیت الخلا یا قضای حاجت ته ځي باید لاندې آداب مراعات کړي:

۱- باید د خلکو له سترگو پناه شي.

۲- باید داسې ځای غوره کړي چې د بولو (متیازو) څاڅکي ور وانه لوزي او ځان او لباس یې ککړ نه شي.

۳- بیت الخلاء ته د ننوتلو څخه د مخه باید «اللّهُمَّ إِنِّي اَعُوذُ بِكَ مِنَ الخُبُثِ وَ الخَبَائِثِ» ووایي.

٤- د حشراتو په سوړو کې باید بولې ونه کړي.

٥- باید په لاره، ادیره، سیوري او د خلکو د ناستې په ځایونو کې قضای حاجت ونه شي.

٦- باید د قضای حاجت په وخت کې خبرې ونه شي.

٧- باید قضای حاجت د قبلې په لوري ونه شي.

٨- په ولاړو اوبو کې قضای حاجت ونه کړي.

٩- استنجاء یا (اودس وچول) باید په کین لاس وشي.

فعالیت

- هر زده کوونکی دې دیوه ادب دحکمت یاگټې په هکله خپل نظر ووایي

ارزونه

لاندې پوښتنې ځواب کړئ:

۱. طهارت تعریف کړئ.

۲. د طهارت د مشروعیت دلیل ووایئ.

۳. طهارت په څو ډوله دی؟

٤. د بیت الخلا آداب بیان کړئ.

کورنۍ دنده

د پورتنیو پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

استنجاء او نجاست

۱. د استنجاء تعریف

استنجاء: له خپل مخصوص ځای څخه د نجاست پاکول استنجاء بلل کېږي.

۲. د استنجاء وسایل

اوبه، لوټه، تیږه، د تشناب کاغذ(او هر هغه شی چې د دې ځای نیولی شي) د استنجاء له وسایلو څخه شمېرل کېږي.

استنجاء په هډوکي، خوشایي، طعام، سکاره، شیشه، د لیکلو کاغذ، ویښتان، پنبه، ټوټه او د ځارویو وېښتو باندې مکروه ده.

۳. د استنجاء حکم

۱. استنجاء په عادي حالاتو کې (هغه وخت چې نجاست د خپل ځای څخه تجاوز نه وي کړی) سنت مؤکد ده.

۲. خو کله چې نجاست له خپل ځای څخه لږ تجاوز وکړي استنجاء واجبه ده، او که شا او خوا ځایونه ککړ شوي وي نو بیا یې وینځل فرض دي.

۴. د نجاست معنا

نجاست په لغت کې پلیتۍ او ناپاکۍ ته وايي.

او د فقهاؤ په اصطلاح: هر هغه شی چې شریعت پلیت بللی وي نجاست ګڼل کیږي.

۵. د نجاست ډولونه

نجاست په دوه ډوله دی: حقیقي او حکمي:

حقیقي نجاست: هغه ګندګي ده چې لمونځ ورسره نه صحیح کېږي.

حکمي نجاست: هغه دی چې د نجاست اثر او وجود څرګند نه وي، خو په حکمي او اعتباري ډول سره شریعت نجس ګڼلی وي.

۶. د حکمي نجاست ډولونه

حکمي نجاست په دوه ډوله دی:

۱- لویه بې اودسي: هغه حالت ته وايي چې په انسان باندې غسل واجب وي، او لمونځ ورسره نه کیږي.

۲- کوچنۍ بې اودسي: هغه حالت ته وايي چې پر انسان باندې یواځې اودس کول لازم وي.

۷- د حقيقي نجاست ډولونه

۱- غليظه نجاست: هغه نجاست دی چې په قطعي دليل سره ثابت شوی وي، لکه: وينه، خنزير، د انسان بولې اوغايطه مواد، د مردارشوي حيوان غوښه،او شراب.

۲- سپک (خفيفه) نجاست: هغه دی چې نجاست يې په غير قطعي دليل سره ثابت شوی وي. لکه: د هغو حيواناتو بول چې غوښه يې خوړل کېږي.

فعاليت

- ولې په بعضې شيانو استنجاء مکروه ده ؟په انفرادي يا ګروپي شکل يې ځواب ورکړئ.

۸- د نجاست ببښل شوي اندازه

• کله چې غليظ يا جامد نجاست د يوې شرعي روپۍ له مقدار څخه لږه اندازه (۱۲۵، ۳ ګرامه) جامو ته ورسېږي لمونځ ورسره کېږي او که مايع وي له ورغوي څخه کمه اندازه (٦ سانتي) معاف ده.

• په خفيف (سپک) نجاست کې ببښل شوی مقدار په جامو کې له څلورمې برخې نه کم پاك نه لري. او په بدن کې د غړي څلورمې اندازې څخه کم معاف دی.

• خومسلمان بايد تل خپل کوښښ وکړي چې ځان او جامې يې پاکې وي، ځکه چې نظافت د ايمان جز دی. همدارنګه بې نظافتي انسان ته مختلفې صحي ستونزې پيدا کوي او په ټولنه کې خلك ورڅخه نفرت کوي.

فعاليت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او يا ګروپي شکل د سوال او ځواب په ميتود سره تکرار کړي.

ارزونه

۱. لاندې اصطلاحات تعريف کړئ:

استنجاء، غليظه نجاست، خفيفه نجاست.

۲. لاندې شيانو ته مثال ووایاست:

غليظه نجاست، خفيفه نجاست.

کورنۍ دنده

د ارزونې د برخې پوښتنې په خپلو کتابچو کې د ځوابونو سره يو ځاي وليکئ.

اودس

۱- د اوداسه تعریف

د معینو اندامونو وینځل او مسح کولو ته اودس وایي.

فعالیت

- د اودس د ګټو په هکله په انفرادي یاګروپي شکل بحث وکړئ.

۲- د اوداسه حکم

اودس کول د لمونځونو د اداکولو لپاره فرض دی.

۳- د اوداسه فرایض

د اوداسه فرایض څلور دي:

۱- د مخ وینځل: د سر له ویښتو نه د زنې تر لاندینۍ برخې پورې، او د یو غوږ له نرمۍ څخه د بل غوږ تر نرمۍ پورې.

۲- د لاسونو پرېمینځل د څنګلو سره.

۳- د سر دڅلورمې برخې مسحه کول.

٤- د پښو مینځل د ښنګرو سره.

۴- د اوداسه سنتونه

۱- نیت کول.

۲- د اوداسه په پیل کې د "بسم الله الرحمن الرحیم" ویل.

۳- درې ځله د لاسونو مینځل تر مړوندونو پورې.

٤- درې ځلې د خولې پرېمینځل.(مضمضه).

٥- درې ځلې د پوزې پرېمینځل.(استنشاق).

٦- مسواک وهل.

٧- د ږیرې خلالول.

٨- د ګوتو خلالول.

٩- د مخ او لاسونو او پښو درې ځلې پرېمینځل.

١٠- په ټول سر باندې مسحه کول.

١١- د غوږونو شا او مخ په نویو اوبو مسحه کول.

١٢- لومړی د ښي غړو وینځل. (تـیَـمّن)

١٣- اوداسه کې ترتیب مراعتول.

١٤- پرله پسې د اندامونو مینځل.

١٥- د مینځلو په وخت کې د اندامونو مښل.

٥- د اوداسه آداب (مستحبات)

د اوداسه آداب په لاندې ډول سره دي:

١. د اوداسه په وخت کې نسبتاً په جګ ځای کېناستل، چې جامې یې لمدې نشي.

٢. د اوداسه په وخت له خلکو سره خبرې نه کول.

٣. په اودس کې له بل چا نه مرسته نه غوښتل. (مګردا چې عذر ولري)

٤. که ګوتمه یې په ګوته کړې وي د هغې خوځول. چې ورلاندې ځای یې ښه پاک شي.

٥. په ښي لاس دخولې پرېمینځل او په چپ لاس د پوزې پرېمینځل.

فعالیت

- ستاسو له ټولګیوالو څخه دې درې تنه داسې اودس وکړي چې فرضونه، سنتونه او آداب زده کوونکو ته پکې عملاً وښایي.

٦- د اوداسه مکروهات

o د اوداسه د سنتو او یا د آدابو ترک کول.

۷- د اوداسه ماتوونکي

اودس په لاندې شیانو ماتېږي:

۱. له بدن نه د بولو، باد او غایطه موادو په خارجېدلو سره.
۲. د بدن نه د وینې او زوې خارجېدل.
۳. په ډکه خوله قی کول.
٤. بې هوشي.
۵. لېونتوب.
٦. نیشه کېدل (د نیشه یي موادو استعمال)
۷. په لمانځه کې په زوره (قهقهه) خندل.
۸. په اړخ او یا ډډه خوب کول.(هغه خوب چې د اودس د ماتېدو امکان په کې وي)

فعالیت

- د اوداسه د ماتوونکو په هکله دې زده کوونکي يو د بل نه په ګروپي توګه پوښتنې وکړي.

ارزونه

۱. د اوداسه فرایض بیان کړئ.
۲. د اوداسه سنتونه بیان کړئ.
۳. د اوداسه آداب په لنډ ډول بیان کړئ.
٤. د اوداسه مکروهات په لنډه توګه ووایاست.
۵. د اوداسه ماتوونکي بیان کړئ.

کورنۍ دنده

هر زده کوونکی دې د پورتنیو سوالونو ځوابونه په خپلو کتابچو کې په ساده ژبه ولیکي.

تیمم

۱- د تیمم تعریف

تیمم په لغت کې قصد، عزم او ارادې ته وايي.
او په اصطلاح کې:په مخصوصه طریقه په پاکو خاورو باندې (د طهارت په نیت)، د مخ او لاسونو مسحه کولو ته تیمم وايي.

۲- د تیمم د روا کېدو عذرونه

په لاندې عذرونو سره تیمم روا کېږي:
۱. د اوبو نشتوالی یا کم والی: کله چې اوبه نه وي او یا دومره کمې وي که په هغې اودس وشي نو د څکلو او پخلي لپاره بیا کفایت نه کوي نو په داسې حالت کې تیمم روا دی.
۲. د اوبو لرې والی: د یوه میل په اندازه لرې والی، څکه یو میل تګ کې تکلیف دی، خو که د ده هماغسې لاره وي نو بیا دې لمونځ لړ وروسته کړي او هلته دې اودس وکړي.
۳. مریضي: داسې مریضي چې اودس ورته زیان رسوي.
٤. ډار او خوف: د دښمن او یا د وحشي حیواناتو نه ډار.
٥. بند:که څوک داسې ځای کې بندي وي چې د اوداسه اجازه ورته نه ورکول کېږي.
٦. د اوبو د اخیستلو وسه نه درلودل: که اوبه یواځې په اخیستلو(پیرودلو) پیدا کېدلې، خو د انسان سره مالي توان موجود نه وي.
۷. د جنازې د لمانځه د ادا کولو لپاره (د هغه چا لپاره چې نا څاپه راپیښ شي او جنازه تیاره وي).
۸. د اوبو داستعمال توان ونه لري:لکه هغه څوک چې د څاه سره ولاړ وي خو رسی نه وي چې اوبه ورباندې راوباسي.

۳. د تیمم کولو طریقه

په پاکو خاورو باندې دوه ځله د لاسونو وهل چې یو ځل به یې وروسته د څنډ وهلو په مخ او دویم ځل به یې تر څنګلو پورې په لاسونو باندې راکاږي.

۴. د تیمم شرطونه

۱- د تیمم لپاره نیت کول.
۲- د تیمم له پاره د روا کوونکو عذرونو څخه د یو عذر موجودیت.
۳- تیمم باید په پاکه خاوره باندې وشي.
٤- په ټول مخ او لاسونو باندې تر څنګلو پورې د مسحې لاس راکشول.
٥- ټوله پنجه او یا د پنجې اکثره برخه دوه ځلې په ځمکه وهل.

۵- د تیمم ماتوونکي

۱- هر شی چې اودس او غسل ماتوي هغه تیمم هم ماتوي.

۲- کله چې هغه عذرونه له منځه ولاړ شي چې تیمم یې رواکړی و، لکه: د اوبو پیداکېدل.

۶- په موزو باندې مسحه کول

د مسحې کولو معنا:

مسحه په لغت کې په یو شي باندې لاس راکښلو ته وایي.

او مسحه په اصطلاح کې په خاصو موزو په خاصه توګه د لمدو لاسونو راښکل مسحه بلل کېږي.

۷- په موزو باندې د مسحې د جواز شرطونه

۱- د موزو اغوستل په اوداسه سره.

۲- موزې باید د ګرځېدلو قابلیت ولري.

۳- ښنګري باید په موزو کې پټ وي.

٤- موزې باید روغې وي او د درې ګوتو نه زیاتې څیرې نه وي.

۸- په موزې باندې د مسحې موده

۱- د مقیم لپاره د مسحې کولو موده یوه شپه او ورځ ده.

۲- د مسافر لپاره د مسحې موده درې ورځې او درې شپې ده.

۹- د موزې د مسحې ماتوونکي

۱- هر هغه شی چې اودس ماتوي هغه د موزو مسحه هم ماتوي.

۲- جنابت، حیض او نفاس. (بیا به پښې مینځي)

۳- د یوې او یا دواړو موزو ویستل.

٤- د پښې اکثره برخه لمدېدل.

٥- د مسحې ټاکل شوې موده تېرېدل.

٦- د درې ګوتو په اندازه د موزې شکېدل.

فعالیت

- په عملي ډول دې یو زده کوونکی تیمم او په موزو باندې مسحه وکړي.

۱۰- په پټیو باندې مسحه کول

د پټۍ معنا: هر هغه شی چې پر مات او زخمي غړي د رغولو لپاره ایښودل کېږي پټۍ ورته وايي.

۱۱- په پټۍ باندې د مسحې حکم

په پټۍ باندې مسحه کول واجب دي.

۱۲- په پټۍ باندې د مسحې شرطونه

په پټۍ باندې د مسحې کولو لپاره علماؤ لاندې شرطونه ایښي دي:

۱. کله چې د زخمي او یا ژوبل شوي ځای وینځل ناشونی وي.

۲. ژوبل شوي ځای ته به اوبه رسېدل او مینځل ضرر رسوي.

۳. له اړتیا نه په زیاتې اندازه ځای باندې پټۍ نه لګول.

۱۳. د پټۍ د مسحې ماتوونکي

د پټۍ مسحه په دوو حالتونو کې ماتېږي

۱. د پټۍ غورځېدل او لرې کول.

۲. د اودس ماتېدل. (بیا به هغه ځای مسح کوي)

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

۱- د تیمم لغوي او اصطلاحي معنا بیان کړئ؟

۲- په موزو باندې مسحه کول تعریف کړئ او مسحه په لغت کې څه ته وايي؟

۳- د پټۍ مسحه کولو حکم څه دی؟

٤- د موزو د مسحې موده د مقیم او مسافر لپاره څومره ده بیان یې کړئ؟

٥- د تیمم د رواوالي سببونه کوم دي، بیان یې کړئ؟

٦- د تیمم د صحت شرطونه ذکر کړئ؟

کورنۍ دنده

هر زده کوونکی دې د پورتنیو سوالونو ځوابونه په خپلو کتابچو کې په ساده ژبه ولیکي.

صلاة (لمونځ)

۱- د صلاة (لمانځه) تعريف

صلاة په لغت کې دعا ته ويل کيږي.

او په اصطلاح کې: عبارت دی له مخصوصو اقوالو او افعالو، چې په تکبير سره شروع کيږي او په سلام باندې ختميږي.

۲- د لمانځه ځينې ځانګړتياوې[۱]

۱- لمونځ پاکي ده.

۲- لمونځ د انسان د دعا د قبليدلو ښه وخت دی.

۳- لمونځ د خدای سره د انسان راز او نياز دی.

٤- لمونځ له فحشاو او له منکراتو څخه انسان ژغوري.

٥- لمونځ تقوا ده.

٦- لمونځ د نورو مسلمانانو سره د ورورګلوۍ ښه رابطه ده.

۷- لمونځ دانسان په مخ کې نور او رڼا پيدا کوي.

۸- لمونځ انسان ته تسکين او اطمينان ورکوي.

۹- لمونځ دانسان صحت ساتي.

۱۰- لمونځ د انسان مشکلات آسانه کوي.

۱۱- لمونځ انسان د ښه فاميل خاوند کوي.

۱۲- لمونځ د خدای سره د انسان وعده ده چې ښه به کوي او بد به نه کوي.

۱۳- لمونځ تواضع ده.

---

(۱) دلمانځه ځانګړتياوې اضافي معلومات دي او په امتحان کې شامل نه دي

۱٤- لمونځ انسان ته وقار، درنښت او د خلکو احترام ورپه برخه کوي.
۱۵- لمونځ انسان د وخت ارزښت ته متوجه کوي.
۱٦- لمونځ د توبې او خدای ته د مراجعې ښه وخت دی.
۱۷- لمونځ د خدای جل جلاله د ذکر ښه طریقه ده.
۱۸- لمونځ د خدای مرسته انسان ته ورپه برخه کوي.
۱۹- لمونځ د مخلوق او خالق تر منځ د اړیکو یو ښکلی او په زړه پورې انځور جوړوي.

۳- د لمانځه د پرېښودو حکم

۱- د لمانځه له فرضیت نه انکار کفر دی.
۲- د سستۍ او لټۍ له امله د لمونځ نه کول فسق دی.

۴- د لمانځه وختونه

په احادیثو کې د لمانځه وختونه، معلوم او ټاکل شوي چې تفصیل یې په لاندې ډول دی:

۱- د سهار د لمانځه وخت: د رښتیني سبا راختلو څخه پیل او په لمر ختلو سره پای ته رسېږي.
ریښتونی سبا: کله چې سپینوالی عرضاً د آسمان په کنارو کې خپور شي ریښتونی سبا بلل کېږي.
۲- د ماسپښین وخت: پیل یې د لمر له زوال څخه او کله چې د هر شي سیوری د خپلې اندازې دوه برابره شي (پرته د زوال له سیوري څخه) د ماسپښین وخت پای ته رسېږي.
۳- د مازیگر د لمانځه وخت: پیل یې د ماسپښین وخت له پای څخه او کله چې لمر ډوب شي د مازیگر وخت ختمېږي.

٤- د ماښام د لمانځه وخت: کله چی لمر ډوب شي د ماښام وخت پیلیږي، او چې شفق (هغه سره رڼا چې د ورځې په پای کې په افق کې ښکاري) ورکه شي د ماښام وخت پای ته رسیږي.

٥- د ماسخوتن د لمانځه وخت: د ماسخوتن د لمانځه وخت د شفق له ډوبېدو څخه پیل او د سبا په ختلو باندې پای ته رسیږي.

۵- مکروه وختونه

په لاندې دريو وختونو کې لمونځ کول منعه شوي دي:

١- د لمر ختلو په وخت کې لمونځ کول روا نه دي .

٢- د زوال په وخت کې لمونځ کول روا نه دي.

٣- د لمر سترګه چې کله زېړه شي د لمر تر ډوبيدو پورې د همهغې ورځې د مازديګر د لمانځه نه پرته بل لمونځ روا نه دی.

مسأله

وروسته د سهار لمانځه نه تر لمر ختلو پورې او د مازیګر لمانځه څخه تر لمر پریوتلو پورې نفل لمونځ مکروه دی خو قضايي لمونځونه، د تلاوت سجده او د جنازې لمونځ کول (چې همدې وخت کې حاضره شي) مکروه نه دي.

٦- په لاندې وختونو کې د نفلونو کول مکروه دي

١- د سبا ختلو نه وروسته د سهار له سنتو پرته نور نفلونه کول مکروه دي.

٢- د ماښام لمانځه څخه مخکې د نفلونو کول مکروه دي.

٣- کله چې خطيب د جمعې يا اختر خطبه وايي د نفلونو کول مکروه دي.

٤- د اخترونو لمونځ څخه وړاندې او وروسته نفل کول مکروه دي.

٥- کله چې د جماعت لمونځ ولاړ وي د نفلونو کول مکروه دي.

فعالیت

• زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

۱- لمونځ تعریف کړئ.
۲- د لمانځه لس ځانګړتیاوې بیان کړئ.
۳- د لمانځه وختونه کوم دي؟
٤- د لمانځه مکروه وختونه کوم دي؟ په مختصره توګه یې بیان کړئ.
٥- په کومو وختونو کې نفل کول مکروه دي؟

کورنۍ دنده

پورتني سوالونه په خپلو کورونو کې حل او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

اذان او اقامت

۱- د اذان تعریف

اذان په لغت کې اعلان ته وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې د لمانځه لپاره په مخصوصو الفاظو سره اعلان کول اذان بلل کیږي.

۲- د اذان حکم

اذان د پنځه وخته لمونځونو او د جمعې لمانځه لپاره مؤکد سنت دی او د نورو لمونځونو، لکه: (د اخترونو، سنتو، نفلونو، استسقاء، خسوف، او کسوف) لپاره مشروع نه دی.

۳- په اذان او اقامت کې باید لاندې شیان په نظر کې ونیول شي

۱- باید اذان او اقامت د وخت داخلیدلو نه وروسته وي.

۲- اذان او اقامت باید په عربي ژبه وشي.

۳- د اذان او اقامت الفاظ او کلمات باید پرله پسې او په ترتیب سره وویل شي.

٤- اذان باید په لوړ آواز سره وشي تر څو یې نور خلك واوري.

٥- مؤذن باید مسلمان او عاقل وي.

۴- د اذان الفاظ:

اَللّٰهُ اَکبَرُ اَللّٰهُ اَکبَرُ

أَللّٰهُ اَکبَرُ اَللّٰهُ اَکبَرُ

أَشهَدُ أن لَا إِلَهَ إِلَّا الله أَشهَدُ أن لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ

أَشهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَّسُولُ اللهِ أَشهَدُ أنَّ مُحَمَّداً رَّسُولُ اللهِ

حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ

حَيَّ عَلَى الفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الفَلَاحِ

أَللّٰهُ اَکبَرُ أَللّٰهُ اَکبَرُ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ

یادونه

- د سهار د لمانځه لپاره د «حَيَّ عَلَى الفَلَاحِ» تر جملې وروسته د «الصَّلَاةُ خَیرٌ مِنَ النَّومِ» عبارت دوه ځله ویل کېږي.
- د اقامت په وخت کې همدغه کلمات ویل کېږي، یوازې د «حَيَّ عَلَى الفَلَاحِ» د کلمې نه وروسته دوه ځله د «قَد قَامَتِ الصَّلَاةُ» لفظونه ویل کېږي.

فعالیت

- یو زده کوونکی دې په ټولګې کې اذان او بل زده کوونکی دې اقامت په داسې آواز سره ووایي چې د نورو ټولګیو مزاحمت پرې ونه شي، بیا دې ښوونکی او نور زده کوونکي خپلې ملاحظې ووایي.

۵- د اذان او اقامت سنتونه

په اذان کې اووه شیان سنت دي:

۱- مؤذن باید صالح، امین او د لمانځه وختونه وپېژني.

۲- مؤذن ته ښايي د اذان کولو پر مهال اودس لرونکی وي.

۳- مؤذن به اذان په ولاړه وايي.

٤- د اذان په وخت کې به د مؤذن مخ قبلې لور ته وي او د «حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ» ویلو په وخت کې به ښي خوا ته او د «حَيَّ عَلَى الفَلَاحِ» ویلو په وخت کې به کیڼ لوري ته مخ اړوي.

۵- د اذان په وخت کې مؤذن باید خپلې ګوتې په غوږونو کې کېږدي.

٦- مؤذن باید د ښه آواز لرونکی وي.

۷- مؤذن باید د اذان او اقامت ترمنځ فاصله راولي، یعنې د اذان څخه به څه وخت وروسته اقامت کوي.

۲- د اذان مکروهات

۱- په اذان کې تلحین (د اذان کلمې یا حرکات بدلول، کمول یا زیاتول) مکروه دی.

۲- د جنابت په حال کې د اذان او اقامت کول مکروه تحریمي دی.

۳- د فاسق اذان مکروه دی.

٤- د غیر عاقل ماشوم له پاره اذان مکروه دی.

۵- د ښځې اذان مکروه دی.

٦- د اذان په وخت کې خبرې کول مکروه دي.

۷- د اذان نه وروسته د مؤذن وتل د جومات نه مکروه دي.

۷- د اقامت حکم

اقامت د ټولو وختي، فرضي او فوتي لمونځونو لپاره سنت دی. د اقامت الفاظ کټ مټ د اذان الفاظ دي مګر د (حی علی الفلاح) له ویلو څخه به وروسته (قد قامت الصلاة) زیاتوي او همدا راز ټول د اذان احکام د اقامت لپاره هم دي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

۱. اذان او اقامت تعریف کړئ.
۲. د اذان او اقامت حکم بیان کړئ او شرطونه یې کوم دي؟
۳. د اذان او اقامت سنتونه څو دي بیان یې کړئ؟
٤. د اذان مکروهات کوم دي په لنډه توګه یې بیان کړئ؟

کورنۍ دنده

د پورتنیو پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د لمانځه شرطونه

۱- د لمانځه شرطونه په لاندې ډول دي

۱. له حقيقي او حکمي نجاست څخه د ځان پاکوالی.

۲. د جامو پاکوالی له نجاست څخه.

۳. په پاکو جامو باندې د عورت پټول.

٤. قبلې ته مخ کول.

٥. د وخت داخلېدل.

٦. لمانځه ته د داخلېدو نيت کول په داسې ډول چې د تحريمې تکبير سره هېڅ فاصله ونه لري.

۷. د لمانځه د ځای پاکوالی.

مسأله

۲- د هغه عورت اندازه چې پټول يې د لمانځه لپاره ضروري دي عبارت دي له:

الف: د سړي عورت: د نامه له غوټې څخه تر زنګنونو پورې، خو د زنګنونو سترګه عورت ده او د نامه غوټې عورت نه ده.

ب: د ښځې عورت: په لمانځه کې د ښځې ټول بدن عورت دی مګر يوازې مخ، پنجه او قدمونه يې عورت نه دي، يعنې د لمانځه په وخت کې به ټول بدن پټوي پرته له ذکر شوو ځايونو څخه.

مسأله

که چېرې څوک د قبلې په لوري شکمن شي او نه پوهېږي چې کومې خواته ده، نه څوک داسې پيدا کړي چې پوښتنه ورنه وکړي، فکر دې وکړي وروسته له دې چې په هر لوري يې غالب ګومان راغی هغه لوري ته دې لمونځ وکړي همدا لوری د ده لپاره قبله ده.

۳- د لمانځه ارکان او فرضونه

۱- د تکبیر تحریمه ویل.

۲- په لمانځه کې دریدل.

۳- د قرائت لوستل که یو آیت هم وي.

٤- رکوع کول.

۵- سجده کول.

٦- د تشهد په اندازه وروستۍ قعده.

۴- د لمانځه د فرضونو حکم

د فرایضو ادا کول په لمانځه کې حتمي او ضروري دي، که چېرې یې څوک قصداً یا سهواً پرېږدي لمونځ یې نه صحیح کېږي او بېرته به خپل لمونځ راګرځوي، همدا راز د فرضو پرېښودل د سهوې د سجدې په کولو نه جبیره کیږي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

۱. د لمانځه شرطونه څو دي بیان یې کړئ؟

۲. د لمانځه ارکان څو دي بیان یې کړئ؟

۳. که څوک یو فرض له فرائضو څخه په لمانځه کې پرېږدي، نو حکم یې څه دی؟

کورنۍ دنده

پورتنیو پوښتنو ته په خپلو کتابچو کې په ساده ژبه ځوابونه ولیکئ.

د لمانځه واجبات او سنتونه

۱- د لمانځه واجبات

۱. د فاتحې یعنې الحمد لله لوستل.

۲. په ډکو رکعتونو کې د فاتحې له سورت سره د یو بل سورت او یا درېو آیتونو یو ځای کول.

۳. په جهري لمونځونو کې (د امام لپاره) په جهر سره قرائت او په خفیه لمونځونو کې په خفیه قرائت.

٤. د الحمد لله لوستل د سورت له لوستلو څخه مخکې.

۵. د هر رکن اداء کول په آرام او اطمینان سره.

٦. د دوو رکعتونو نه وروسته کېناستل (لومړۍ قعده).

۷. په اوله او دویمه قعده کې د تشهد لوستل.

۸. په ارکانو کې د ترتیب مراعاتول.

۹. په وتر لمانځه کې د قنوت دعاء لوستل.

۱۰. د دوو لومړیو رکعتونو تعینول د قرائت لپاره (په څلور رکعتي اودرې رکعتي فرضي لمونځونو کې).

۱۱. د اختر په لمانځه کې د زوایدو (اضافي) تکبیرونو ویل.

۲. د واجباتو د پرېښودلو حکم

که په لمانځه کې یو واجب قصداً پرېښودل شي، لمونځ به بېرته راګرځوي. او که سهواً ترک شي سجده سهوه لازمېږي.

۳. د لمانځه سنتونه

په لمانځه کې لاندې شیان سنت دي:

۱- د نارینه لپاره په تکبیر تحریمه کې د غوږونو تر برابرۍ، او د ښځو له پاره د اوږو تر برابرۍ د لاسونو پورته کول.

۲- د تکبیر تحریمه څخه وروسته د ثناء ویل.

۳- په لومړي رکعت کې د «اعوذ بالله من الشیطان الرجیم» ویل.

٤- د (بسم الله الرحمن الرحیم) ویل.

۵- د فاتحې نه وروسته د (آمین) ویل.

٦- د رکوع نه وروسته د (سمع الله لمن حمده) ویل د امام لپاره.

۷- د (سمع الله لمن حمده) څخه وروسته د (ربنا ولك الحمد) ویل د مقتدي لپاره.

۸- هر رکن ته د انتقالیدو لپاره د تکبیر (الله اکبر) ویل.

۹- په رکوع کې د (سبحان ربي العظیم) او په سجده کې د (**سبحان ربی الأعلی**) ویل.

۱۰- په رکوع کې د زنگنونو د سترگو په سر، د لاسونو ایښودل چې گوتې یې پراخه نېولې وي، یعنې په عادي حالت د لاسونو اېښودل.

۱۱- د ښي پښې ودرول او د چپې پښې غوړول په دواړو قعدو او د دواړو سجدو په منځ ناسته (جلسه) کې وربانديې کېناستل.

۱۲- د (**أشهد أن لا إله**) په وخت کې د شهادت گوتې پورته کول او د (الا الله) په ویلو سره ښکته کول.

۱۳- د کېناستلو په وخت کې لاسونه په زنگنونو باندې ایښودل.

۱٤- د فرضو په دوه وروستیو رکعتونو کې د (الحمدلله...) لوستل سنت دي.

۱۵- د امام له لوري د انتقالیدو تکبیرونه، سمع الله لمن حمده او سلام لفظ په لوړ آواز سره ویل.

۱٦- په وروستی ناسته (قعده) کې درود ويل.
۱۷- د درود نه وروسته د مأثورې (قرآني او مسنونه) دعاء لوستل. لکه: (ربنا آتنا فی الدنيا حسنة و فی الاخرة حسنة وقنا عذاب النار).
۱۸- د سلام ګرځولو په وخت کې ښي او کيڼ لور ته د مخ ګرځول.
۱۹- کله چې امام سلام اړوي بايد مقتديان په نيت کې ونيسي چې زما سلام په دوی، ساتونکو (حفظه) ملايکو او د جنياتو په صالحو بندګانو باندې دی.
۲۰- کله چې مقتدي سلام ګرځوي په نيت کې به هغه خلک نيسي چې کوم د سلام لور ته وي.
۲۱- مقتدي به د سلام ګرځولو په وخت کې په امام باندې هم د سلام اچولو نيت کوي چې کوم لور ته واقع وي او که په امام پسې ولاړ وي په دواړو سلامونو کې به په امام د سلام اچولو نيت کوي.
۲۲- که چېرې يو څوک يوازې لمونځ کوي د سلام اچولو په وخت به په ساتونکو (حفظه) ملايکو د سلام اچولو نيت کوي.

فعاليت

- يو زده کوونکی دې د لمانځه واجبات د نورو زده کوونکو په وړاندې په عملي ډول بيان کړي.

ارزونه

- لومړی: لاندې پوښتنې ځواب کړئ:

۱- د لمانځه له واجباتو څخه د يو واجب پاتې کېدل څه حکم لري؟

۲- د لمانځه سنتونه څو دي؟ پنځه يې بيان کړئ.

۳- د لمانځه واجبات بیان کړئ.

• دویم: صحیحو جملو مخې ته (ص) او د غلطو مخې ته د (غ) توري ولیکئ.

۱- په وترو کې د قنوت دعاء د لمانځه له واجباتو څخه ده. (   )

۲- د آمین، اعوذ بالله، بسم الله او سمع الله لمن حمده ویل د لمانځه سنتونه دي. (   )

کورنی دنده

هر زده کوونکی دې د پورتنیو سوالونو ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکي.

د لمانځه د اداء کولو طریقه

۱. د لمانځه د ادا کولو طریقه په لاندې ډول ده

۱- لمونځ کوونکی باید د لمانځه د پیل پر مهال لاسونه د غوږونو د لاندنیو څنډو سره برابر کړي.

۲- بیا دې خپل ښی لاس په چپ لاس د نامه لاندې کېږدي، بیا دې ثناء (**سُبْحَانَكَ اللَّهُمْ وَ بِحَمْدِكَ وَ تَبَارَكَ اسْمُكَ وَ تَعَالَى جَدُكَ وَلاَ إِلَهَ غَيْرُكَ**) ووايي.

۳- د ثناء ویلو نه وروسته دې (أَعُوذُ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ) ووايي.

(چې د ثناء، اعوذ بالله او بسم الله ویل په پټ آواز سره دي او مقتدي به اعوذ بالله او بسم الله نه وايي که چیرته لمونځ جماعت سره ؤ).

٤- (ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢﴾ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٣﴾ مَٰلِكِ يَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٤﴾ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾ ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧﴾) دې ووايي.

۵- په پټه سره دې (آمین) ووايي.

٦- وروسته دې د قرآن کریم یو سورت او یا درې آیتونه تلاوت کړي.

۷- د سورت د تلاوت کولو نه وروسته دې په تکبیر (الله اکبر) ویلو سره رکوع ته ټیټ شي.

۸- په رکوع کې به په پنډیو باندې ولاړ حالت کې لاسونه د زنګنونو په سترګو په داسې حال کې کېږدي چې ګوتې یې پراخه عادي نیولې، شا یې غوړولې او سر به یې نه ښکته وي نه پورته، رکوع به وکړي.

۹- په رکوع کې دې درې ځله تسبیح (سبحان ربي العظیم) ووايي.

۱۰- کله چې د رکوع څخه سر را اوچت کړي نو لومړی دې (سمع الله لمن حمده) ووايي، او بیا دې (ربنا ولک الحمد) ووايي.

مسأله

د جماعت په لمانځه کې به امام (سمع الله لمن حمده) ووايي، او مقتدي يوازې (ربنا ولك الحمد) وايي.

۱۱- د (ربنا ولك الحمد) ويلو نه وروسته لمونځ کوونکی لږه شېبه په مطمئن ډول نېغ درېږي، بيا سجدې ته د ټيټېدو پرمهال د تکبير (الله اکبر) په ويلو سره ټيټوي، لومړی به زنګنونه، بيا لاسونه په داسې حال کې چې ګوتې يې مخامخ قبلې ته وي، بيا پوزه او وروسته تندی په ځمکه کېږدي او په هره سجده کې به درې ځله (سبحان ربي الاعلی) ووايي. د سجدې پر مهال بايد څنګلې له زنګنونو او ورنونه له ګېډې نه لرې کړی او د پښو د ګوتو سرونه به د قبلې لور ته کوي، داسې چې له ځمکې څخه به پورته نه وي.

۱۲- بيا دې په تکبير ويلو سره سم له سجدې څخه سر راپورته کړي او په مطمئن ډول سره دې لاسونه د زنګنونو سترګو سره برابر کېږدي، په داسې حال کې چې ښي پښه يې ولاړه او کينه پښه يې څملولې وي کېني.

۱۳- د لږې شېبې دمې نه وروسته دې دويمې سجدې ته ولاړ شي، او درې ځله دې تسبيح (سبحان ربي الاعلی) ووايي.

۱٤- د دويمې سجدې نه وروسته دې په تکبير (الله اکبر) ويلو سره په داسې حال ودرېږي چې لومړی يې سر، بيا لاسونه وروسته زنګنونه را اوچت کړي، لمونځ کونکی دې لاسونه په ځمکه نه لګوي او په مستقيم ډول دې دوهم رکعت ته پورته شي.

۱٥- دويم رکعت دې هم د لومړي رکعت په څېر اداء کړي، (لاسونه دې غوږونو ته نه پورته کوي، ثناء او اعوذبالله به هم نه وايي، نور پاتې رکعتونه يوازې په بسم الله الرحمن الرحيم سره پيلېږي).

۱٦- کله چې لمونځ کونکی د دويم رکعت له سجدې څخه خلاص شو، نو بيا دې د لاسونو ګوتې خپرې د زنګنونو د سترګو سره برابرې کېږدي، (داسې چې ښي لاس

يې په ښي زنګون او کيڼ لاس يې په کيڼ زنګون کېښودل شوی وي، له بلې خوا ښي پښه ولاړه او کيڼه پښه يې څملولې وي او پرې ناست وي او بيا دې (التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ) ووايي.

۱۷- که چېرې لمونځ دوه رکعته وي بيا دې درود شريف (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ) او ماثوره دعا (اللَّهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ) تر ويلو وروسته سلام وګرځوي.

۱۸- که چېرې لمونځ درې رکعتيزه وي بيا د دريم رکعت له دويمې سجدې وروسته تشهد، درود، او دعا ووايي او سلام دې وګرځوي.

۱۹- که څلور رکعتيز وي، بيا دې د څلورم رکعت له دويمې سجدې وروسته همدا پورتنی عمل ترسره کړي.

۲. د سړي او ښځې د لمانځه ترمنځ توپيرونه

د ښځې لمونځ د سړي له لمانځه نه په لاندينيو شيانو کې توپير لري:

۱ـ ښځه به د تکبير تحريمه په وخت کې لاسونه تر اوږو پورته کوي، او سړی د غوږو تر نرميو پورې.

۲ـ ښځه د قيام پر مهال لاسونه پر سينه او سړي يې تر نامه لاندې ږدي.

۳- په سجده کې به ښځه ځنګلې د زنګنونو سره نښلوي، نارينه به يې جلا کوي.

٤- په سجده کې به ښځه خېټه له ورنونو سره نښلوي او سړی يې جلا کوي.

٥- د لمانځه په ټولو ناستو کې ښځه دواړه پښې ښي طرف ته باسي او په ځمکه کېني.

٦- ښځه به د سجدې په وخت کې ځنګلې له ځمکې سره لګوي.

فعالیت

- يو زده کوونکی دې عملاً دوه رکعتيز لمونځ د خپلو ملګرو په وړاندې ادا کړي. ښوونکی او نور زده کوونکي دې خپلې ملاحظې په آخر کې وړاندې کړي.

ارزونه

١- لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

آ. د ثنا دعا کومه ده او له دې څخه وروسته به لمونځ کوونکی څه وايي؟

ب. د (ولا الضآلين) نه وروسته کومه کلمه پټه تکراريږي؟

ج. (سمع الله لمن حمده) او (ربنا ولك الحمد) په کوم ځای کې ویل کېږي؟

د. د ښځې او سړي د لمانځه تر منځ مهم توپیرونه ووایاست.

کورنی دنده

د دې لوست عمده ټکي په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

اوولسم لوست

وتر او سنت لمونځونه

۱. د وترو د لمانځه حکم

د وترو لمونځ د امام ابوحنیفه رحمة الله علیه په نظر واجب دی، لکه څرنګه چې د اخترونو لمونځ دی، او د یارانو په نظر مؤکد سنت دی.

۲. د وترو د لمانځه مقدار

د وترو لمونځ درې رکعته دی.

۳. د وترو د لمانځه وخت

د وترو لمونځ د ماسخوتن له لمانځه څخه وروسته اداکیږي.

۴. د وترو لمونځ کې قرائت

دوترو په ټولو رکعتونو کې د قرائت لوستل لازم دي.

۵. د قنوت ویل

له رکوع څخه مخکې د وترو په دریم رکعت کې د قنوت دعا ویل کیږي:

د قنوت دعا

اللّٰهُمَّ إنَّا نَسْتَعِينُك وَنَسْتَغْفِرُك وَنُؤْمِنُ بِك وَنَتَوَكَّلُ عَلَيك وَنُثْنِي عَلَيك الْخَيرَ. ونَشْكُرُك وَلا نَكْفُرُك وَنَخْلَعُ وَنَتْرُك مَنْ يفْجرُك.اللّٰهُمَّ إياكَ نَعْبُدُ وَلَك نُصَلِّى وَنَسْجُدُ وَإِلَيك نَسْعَى.وَنَحْفِدُ ونَرْجُو رَحْمَتَك وَنَخْشَى عَذَابَك إنَّ عَذَابَك بِالْكُفَّارِ مُلْحَقٌ.

۶. سنت لمونځونه

سنت په دوه ډوله دي یو ته یې مؤکد او بل ته یې غیر مؤکد سنت یعنې مندوب وایي.

۷. مؤکد سنت

هغه دی چې رسوالله ﷺ پرې همیشه والی کړی، خو کله کله یې د دې لپاره پرېښې چې د فرضو ګومان پرې ونه شي.

۸.غیر مؤکد سنت (مندوب)

هغه سنت دي چې رسول ﷺ کله کړي او کله پرېښې وي.

د مؤكدو سونتونو وختونه

د مؤكدو سنتو د وختونو ترتيب په لاندې ډول دی:

١-د سهار له فرضو څخه مخكې دوه ركعته، او په كولو يې ډېر تاكيد شوی دی.

٢- د ماسپښين له فرضو څخه مخكې څلور ركعته لمونځ په يو سلام سره. (او يا هم د جمعې لمانځه څخه مخكې).

٣-د ماسپښين له فرضو څخه وروسته دوه ركعته.

٤- د ماښام له فرضو څخه وروسته دوه ركعته.

٥-د ماخوستن له فرضو څخه وروسته او د وترو څخه مخكې دوه ركعته.

٦- د جمعې له لمانځه څخه وروسته څلور ركعته په يو سلام اداء كول.

٩. د غير مؤكدو سنتو وختونه

د غير مؤكد سنتونو وختونه په لاندې ډول دي:

١- د ماسپښين له دوه ركعته سنتو سره نور دوه ركعته يو ځای كول.

٢- د مازديگر له فرضو څخه مخكې څلور ركعته.

٣- د ماخوستن له فرضو څخه وروسته څلور ركعته علاوه د هغه مؤكدو سنتو څخه.

٤- د ماښام له فرضو څخه وروسته شپږ ركعته.

ارزونه

١- د وترو د لمانځه حكم څه دی؟

٢- د وترو لمونځ څه وخت اداء كېږي؟

٣- د قنوت دعا ووایاست.

٤- غيرمؤكد سنتونه كوم دي؟

كورنۍ دنده

د مؤكدو او غير مؤكدو سنتو وختونه په خپلو كتابچو كې وليكئ.

د تراويح لمونځ او قضايي لمونځونه

۱. **د تراويح لمونځ**: د تراويحو لمونځ د ښځو او سړو لپاره مؤکد سنت دی، ځکه چې نبي اکرم صلی الله عليه وسلم او راشده خلفاوو پرې همېشه والی کړی. په جماعت سره اداء کول يې هم سنت دي.

مسآله: نفل په پيل باندې لازمېږي، بناءً کله چې چا پرې پيل وکړ او بيا يې پرېښود يعنې فاسد يې کړ وروسته به يې قضاء راوړي.

۲. **د تراويحو د لمانځه وخت**: د تراويحو لمونځ د ماخوستن لمانځه څخه وروسته او د وترو څخه وړاندې اداء کېږي.

۳. **د تراويحو د رکعتونو شمېر**: تراويح شل رکعته دي، دوه دوه رکعته په يو نيت او سلام اداء کېږي، او بيا د هرو څلورو رکعتو وروسته يوڅه ناسته کېږي، يعني په لسو سلامو شل رکعته تراويح پوره کېږي، بيا له دې څخه وروسته د وترو لمونځ هم په جماعت سره اداء کېږي. ياده دې وي چې پرته د روژې له مياشتې څخه په نورو مياشتو کې وتر په جماعت سره نه اداء کېږي.

۴. **قضايي يا فوتي لمونځونه**: کله چې له چا څخه لمونځ قضاء شي هر وخت چې فرصت ومومي بايد قضايي يې راوړي مګر په هغه درې وختونو کې دې نه کوي له کومو څخه چې د لمانځه کولو څخه منعه راغلې ده.

۵. **د قضايي لمونځونو د ادا کولو کيفيت**: په قضايي لمونځونو کې ترتيب واجب دی. کله چې له چا څخه د شپږو لمونځونو څخه لږ لمونځونه قضاء شوي وي، دا سړی د ترتيب خاوند دی، فقهاء کرام وايي د ترتيب په خاوند د ترتيب مراعتول واجب دي، د ترتيب معنا داده چې قضايي لمونځونه به د حاضر لمونځ نه مخکې کوي، او بيا به د قضايي ترمنځ هم ترتيب مراعتوي يعنې کوم لمونځ چې ترې مخکې قضاء شوی وي هغه به وړاندې کوي.

۲. **هغه شيان چې ترتيب پرې ساقطيږي**

۱- کله چې قضايي لمونځونه پرته له وترو څخه شپږو ته ورسيږي.

۲- کله چې له سرږي څخه قضايي لمونځونه هېر شي.

۳- کله چې وخت تنګ وي او دواړه (وختي او قضايي لمونځونه) نه اداکيږي.

فعاليت

زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او يا ګروپي شکل د سوال او ځواب په ميتود سره تکرار کړي.

ارزونه

۱- لاندې پوښتنې ځواب کړئ:

آ. دوترو او تراويحو لمونځونه څه حکم لري؟

ب. دوترو او تراويحو لمونځونه څنګه اداء کيږي؟

۲- لاندې صحيحو جملو ته د (ص) او غلطو ته د (غ) نښه کيږدئ:

آ. د تراويحو لمونځ د ماخوستن له وترو څخه وروسته اداء کيږي. (   )

ب. د چا څخه چې د پنځو لمونځونو څخه زيات لمونځونه قضاء شي د ترتيب خاوند دی. (   )

ج. د ترتيب خاوند به وختي لمونځ په قضايي لمونځ باندې مخکې کوي. (   )

د. د وخت په تنګوالي سره ترتيب ساقطيږي. (   )

ه. شل رکعته تراويح په لسو سلامونو سره سرته رسيږي. (   )

کورنۍ دنده

پورتينو سوالونو ته په خپلو کتابچو کې ځوابونه وواياست.

د لمانځه مفسدات او مکروهات

۱. د لمانځه مفسدات

فساد په لغت کې: د صلاح ضد ته وايي. او د فقهاوو په اصطلاح کې په عبادت کې ناسم وصف فساد بلل کېږي. په عباداتو کې د فساد معنی بطلان دی او په معاملاتو کې فساد بیله معنا او بطلان بیله معنا لري، هدف دا چې معاملات د فساد څخه وروسته صحیح کیدای هم شي خو عبادات داسې نه دي.

۲. د لمانځه مفسدات

۱- خبرې کول.
۲- خوراک او څښاک کول اګر که په هېره هم وي.
۳- داسې کار کول چې د لمانځه څخه بیرون کس پرې د لمونځ کوونکي ګومان ونه کړي.
٤- له قبلې څخه د سینې ګرځول.
٥- د لمانځه په منځ کې درې پرله پسې قدمونه اخیستل.
٦- لیونتوب او بې هوشي.
٧- د پوره یو رکن اداء کول په داسې ډول سره چې عورت یې ښکاره وي، او یا ورسره دومره نجاست وي چې لمونځ ورسره نه کېږي.
٨- داسې خندا چې خپله یې واوري.
٩- په خوله د سلام اچول یا ځوابول.
١٠- د نیوي امورو لپاره ژړل، خو که چیرې د خدای له ویرې وي بیا یې لمونځ نه فاسدیږي.
١١- هغه الفاظ ویل چې دلمانځه څخه نه دي لکه: (اناالله و اناالیه راجعون) او یا (الحمد لله) ویل.
١٢- په داسې شکل سره د قرائت کول چې د کلمې معنا غلطوي.
١٣- له امام نه پرته بل چاته فتحه ورکول.

۳. د کراهیت معنا

کراهیت په لغت کې د محبت ضد ته وايي. او د فقهاوو په اصطلاح کې هر هغه شی چې پرېښودل یې له کولو څخه غوره وي تنزیهي مکروه بلل کېږي او که چیرې منعه والی یې په ظني دلیل ثابت وي تحریمي مکروه بلل کېږي.
کله چې لمونځ د تحریمي کراهیت سره اداء شي راګرځول یې واجب دي، او که د تنزیهي کراهیت سره شوی وي بېرته راګرځول یې مستحب دي.

۴. د لمانځه مکروهات

لاندې شيان په لمانځه کې مکروه دي:

۱ـ د سنتو او واجباتو پرېښودل.لکه: د امام متابعت په لمانځه کې پرېښودل.

۲ـ په لمانځه کې په نورو کارونو باندې د لاسونو مصروفول لکه:

• د ګوتو قاتول راقاتول. • د ګوتو شخه ټکونه ويستل.

• د لمانځه پر مهال ټنده پاکول. • د کاڼو او ګټو لرې کول، ويښتان ويستل.

• له خپلو جامو او لاسو سره لوبې کول. • په اشاره باندې د سلام ځوابول.

۳ـ په لمانځه کې په نورو شيانو باندې د سترګو مصروفول لکه:

• د آسمان لور ته کتل. • د سترګو پټول. • ښي او کيڼ لور ته کتل.

٤ـخپل مخصوص اذکار او دعاګاني نه لوستل. لکه د رکوع په حالت د قرائت لوستل.

٥ـ په مسنونه طريقه د ارکانو نه ادا کول لکه:

• غيرمنظم دريدل. • نا سمه رکوع. • نا سمه سجده لکه د پګړۍ په ول سجده کول.

٦ـ بې ضرورته ټوخی او اوسيلی کول.

فعاليت

• زده کوونکي دې نور هغه امور چې د لمانځه د روحيې خلاف دي او بعضې اشخاص هغه کوي په ګوته کړي.

ارزونه

۱- لاندې پوښتنې ځواب کړئ:

آ- کراهيت او فساد څه معنا لري په لنډ ډول يې تعريف کړئ؟

ب- د لمانځه د مکروهاتو شخه پنځه ووایاست.

ج- د لمانځه پنځه مفسدات بيان کړئ.

۲- لاندې صحيح جملوته (ص) او غلطو جملو ته (×) نښه کېږدئ:

آ- په لمانځه کې د ګوتو شخه ټکونه ويستل مکروه دي. (   )

ب- د رکوع په حالت کې د قرائت لوستل لمونځ فاسدوي. (   )

ج- په لمانځه کې خبرې کول مکروه دي. (   )

کورنی دنده

د دې لوست عمده ټکي په خپلو کتابچو کې وليکئ.

شلم لوست

په لمانځه کې بې اودسه کېدل

کله چې څوک پرته له کومې ارادې په لمانځه کې بې اودسه شي:

۱- لمونځ دې پرېږدي اودس ته دې ولاړ شي او پس له اوداسه دې خپل لمونځ د هغه ځای څخه پیل کړي چې په کوم ځای کې بې اودسه شوی دی. خو له سره راګرځول يې غوره دي.

۲- که چېرې بې اودسه شوی شخص امام وي، يو له خپلو مقتديانو څخه دې امام کړي او پاتې لمونځ به په خپل امامت مقتديانو ته پوره کوي.

۳- که چېرې يو لمونځ کونکي ته د وروستۍ ناستې څخه وروسته بې اودسي پېښه شي د لمانځه څخه دې وګرځي، اودس دې وکړي، او بيا دې سلام واړوي، دا درې واړه هغه صورتونه دي چې خبرې يې نه وي کړي، خو که خبرې يې کړې وي، بيا يې لمونځ فاسدېږي برابره ده چې قصداً، سهواً او يا خطا سره يې له خولې وتلې وي.

٤- که چېرې کوم لمونځ کوونکی وروسته له بې اودسۍ څخه د اودس لپاره قدمونو اخيستلو او يا له قبلې څخه مخ ګرځولو ته اړ ؤ او داکار يې وکړ لمونځ يې نه فاسدېږي اګر که له درې قدمونو څخه زيات هم تللی وي.

۲- د سهوې سجده

سهوه غفلت او بې پروايۍ ته وايي.

د سهوې د سجدې حکم: د سهوې سجده واجب ده.

د سهوې د سجدې سببونه: د سهوې سجده په لاندې شيانو واجبېږي:

۱- کله چې د واجباتو څخه يو يې د خپل ځای نه وړاندې يا وروسته، سهواً زيات او يا پرېښودل شي.

۲- کله چې لمونځ کوونکی فرض د خپل ځای څخه سهواً مخکې يا وروسته کړي.

• **مسأله**

د سنتو په پرېښودلو باندې د سهوې سجده نه لازمېږي، ځکه چې د سنتو په پرېښودلو باندې لمونځ نه نیمگړی کېږي.

• **مسأله**

د فرضو پرېښودل په سجده سهوه باندې نه جبیره کېږي، ځکه چې د فرضو پرېښودل لمونځ باطلوي، خو که چېرې څوک د لمانځه په کوم رکن کې سهوه شو بېرته به یې راگرځوي او که چېرې یې د خپل ځای څخه وروسته کړ بیا به د سهوې سجده کوي.

۳- د سهوې د سجدې وخت

د سهوې سجده هغه دوه سجدې دي چې د لمانځه زیادت او نیمگړتیا پوره کوي او وخت یې د اخري قعدې د تشهد او یو سلام گرځولو څخه وروسته دی.

۴- د سهوې د سجدې طریقه

د وروستۍ قعدې د تشهد څخه وروسته یو سلام اړول کېږي او بیا د دې څخه وروسته دوه د سهوې سجدې کېږي، او د دې څخه وروسته تشهد (التحیات...) د دویم ځل لپاره په همدې ناسته کې، او بیا به درود (اللهم صل...)، او دعاء چې مخکې ندي ویل شوي ولولي، او بیا به ښي او کیڼ لور ته سلام واړوي.

۵- په لمانځه او یا اوداسه کې شک کول

۱- که چېرې یو چاته دا شک پیدا شو چې لمونځ یې کړی او که یې نه دی کړی، دې سړي لمونځ نه دی کړی، ځکه نه کول یې یقیني او په کولو کې یې شک دی.

۲- که چېرې یو چاته د سلام گرځولو او یا د آخري قعدې د تشهد نه وروسته شک پیدا شو دا شک هیڅ باوري نه دی او اعتبار ورته نشته.

۳-که چېرې څوک ډېر شکي وي او هر وخت ورته شک پیدا کېږي، دا به په غالب گمان عمل کوي.

٤- که چېرې څوک په دې باور وي چې اودس مې کړی دی خو فکر کوي چې ممکن بې اودسه شوی وي، د دې سړي اودس شته، مگر که په یاد یې وي چې دی بې اودسه ؤ خو ممکن د عادت سره سم ده اودس کړی وي، نو دا بې اودسه دی.

۲- د تلاوت سجده

د تلاوت د سجدې حکم:

د تلاوت سجده کول واجب دي.

۷- د تلاوت د سجدې اسباب

د تلاوت سجده په لاندې درې سببونو باندې واجبېږي:

۱- تلاوت: د تلاوت سجده په تلاوت کوونکي باندې واجبېږي.

۲- اوریدل:د تلاوت سجده د سجدې د آیت په اوریدلو په اوریدونکي باندې هم واجبېږي.

۳- اقتداء: که امام د تلاوت د سجدې آیت ولوست په مقتدي باندې هم واجبېږي، که څه هم چې اوریدلی یې نه وي.

۸- د تلاوت سجدې ادا کول

تکبیر به وایي (خو لاسونه به غوږونو ته نه پورته کوي) او سجدې ته به ښکته کېږي، داسې سجده به کوي لکه څنګه چې د لمانځه سجده کوي او بیا به له سجدې څخه د پورته کېدو لپاره تکبیر وایي، دا دواړه تکبیرونه ویل واجب دي، د تلاوت سجده کې تشهد او سلام نشته.

په سجدې کې به (سُبْحَانَ رَبِّیَ الْاَعْلَی) درې ځلې وایي، د تلاوت د سجدې آیتونه په لاندې جدول کې روښانه شوي دي، او همدارنګه په قرآن کریم کې هم دغه ځایونه په نښه شوي دي.

۹- د تلاوت د سجدو شمېر

شمېره	سورت	آیت	شمېره	سورت	آیت
۱	الاعراف	۲۰٦	۸	النمل	۲۵
۲	الرعد	۱۵	۹	الم سجدة	۱۵
۳	النحل	٤۹	۱۰	ص	۲٤
٤	الاسراء	۱۰۷	۱۱	حم سجدة	۳۸
۵	مریم	۵۸	۱۲	النجم	٦۲
٦	الحج	۱۸	۱۳	الانشقاق	۲۱
۷	الفرقان	٦۰	۱٤	العلق	۱۹

فعالیت

- یو زده کوونکی دې د خپلو ملګرو په وړاندې د تلاوت سجده عملاً اداء کړې او هم دې د وجوب اسباب څرګند کړي.

ارزونه

لاندې پوښتنو ته ځوابونه ووایئ:

۱. د سهوې سجدې حکم څه دی؟ او سببونه یې په لنډ ډول یې بیان کړئ.

۲. د تلاوت د سجدې اسباب څو او کوم دي؟

۳. د تلاوت د سجدې د آیتونو شمېر څو دی؟

٤. که چېرې امام په لمانځه کې بې اودسه شي څه باید وکړي؟

لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. د سنتو په پرېښودلو باندې د سهوې سجده............لازمیږي.

۲. د فرضو پرېښودل د سهوې په سجدې باندې.............کېږي.

۳. د تلاوت سجدې په دې سورتونو.....................................کې دي.

کورنی دنده

پورتني سوالونه سره د ځوابونو په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د ناروغ لمونځ

د ناروغ لمونځ ناروغۍ ته په کتلو په لاندې ډولونو دی:

۱- کله چې ناروغ ته ودرېدل ناشوني شول بیا به لمونځ په ناسته، رکوع او سجدې سره کوي.

۲- که چېرې کوم ناروغ ته د رکوع او سجدې کول ناشوني شول، بیا به رکوع او سجده په داسې حال په اشاره کوي چې د سجدې اشاره به د رکوع له اشارې څخه ټیټه وي، خو د سجدې لپاره دې څه شی نه پورته کوي چې هلته ورباندې سجده وکړي.

۳- که چېرې څوک په ناسته هم قادر نه و، دا سړی به ستونی سنغ په داسې حال کې څملي چې پښې به یې د قبلې لور ته وي، د سر لاندې به یې د پورته کولو په خاطر بالښت ایښی وي، مخ په قبلې به ملاست، رکوع او سجده به په اشاره باندې ترسره کوي.

٤- کله چې کوم ناروغ په دې قادر نه وي چې د سر په اشاره باندې لمونځ وکړي، له دې څخه لمونځ وروسته کېږي، د سترګو او وریځو په اشارې سره لمونځ کول ورته روا نه دي.

٥- هغه بنده چې په خپل ژوند کې د سر په اشاره باندې په لمونځ کولو باندې قادر نه ؤ او مړ شو، په ده باندې د دې لمونځونو د کفارې وصیت لازم نه دی، اګر که ډېر لږ هم وي.

۲- د مسافر لمونځ

څرنګه چې سفر ستونزې لري نو د دې لپاره ورته ځانګړې احکام راغلي دي چې په لاندې ډول دي:

۱- د روژې په مبارکه میاشت کې مسافر ته روژه خوړل روا دي.

۲- مسافر ته د سفر په خاطر په اغوستل شویو موزو باندې درې ورځې او شپې مسحه کول روا دي.

۳- په مسافر باندې د جمعې او اخترونو لمونځونه او قرباني نه شته.

٤- مسافر په سفر کې څلور رکعتي فرض لمونځونو کې قصر کوي او دوه رکعته کوي.

همدا راز د لمونځ وروسته کول هم ورته روا دي په هغه صورت کې چې د غلو او شوکمارو څخه ویره ولري.

۳- قصر

د څلور رکعتیزو لمونځونو نیمایي کول او پر ځای یې دوه رکعته کول قصر بلل کېږي، بناءً د سهار او ماښام لمانځه کې قصر نه کېږي.

۴- **د قصر حکم**: قصر په سفر کې (عزیمت) دی.

۵- **د قصر شرطونه**: فقهاوو کرامو د قصر لپاره لاندې شرطونه ایښي دي:

۱. د سفر اندازه او لیاره به په عادي تګ سره درې ورځې او شپې وي.[1]

۲. سفر د مسافر د خپل کلي یا قریې څخه د وتلو نه حسابېږي، یعنې کله چې مسافر د خپلې علاقې څخه بیرون شو مسافر بلل کېږي.

۳. د سفر نیت به کوي.

٤. باید کوم سفر چې نیت یې لري له درې ورځو څخه کم نه وي.

٦. **د سفر په هکله مسئلې**

۱- یو سړی له خپل اصلي ټاټوبي څخه هغه چې پکې زېږېدلی او هستوګنه کوله؛ ولاړ او بل ځای کې یې هستوګنه غوره کړه، د ځینو اړتیاوو له امله د څه وخت لپاره خپل ټاټوبي ته راغی، دا سړی به په خپل اصلي ټاټوبي کې قصر کوي، په دې شرط چې د دواړو تر منځ فاصله درې ورځې او یا له دې څخه زیاته وي.

۲- که له یو چا څخه په سفر کې لمونځونه قضاء شول او بیا کور ته راستون شو د سفر د لمانځه قضایي به دوه رکعته راوړي، او که چېرې په کور کې ترې قضاء شوي وي، او قضاء یې په سفر کې راوړي هم هغه څلور رکعته به پوره کوي.

ارزونه

۱- لاندې پوښتنو ته ځوابونه ووایاست:

آ- د سفر ځانګړي احکام څو دي په لنډ ډول یې بیان کړئ؟

ب- قصر څه ته وایي، او حکم یې څه دی؟

ج- قصر څو شرطونه لري په لنډ ډول یې بیان کړئ؟

۲- لاندې صحیحو جملوته (ص) او غلطو ته د (غ) نښه کېږدئ:

آ- د سفر اندازه په عادي تګ سره درې ورځې ده. (   )

ب- که له یو چاڅخه په سفر کې لمونځونه قضا شول په کور کې به یې پوره اداءکوي. (   )

ج- په مسافر باندې د جمعې، اخترونو لمونځونه او قرباني نشته. (   )

د- کله چې ناروغ ته درېدل ناشوني شول بیا به لمونځ په ناسته کوي. (   )

کورنۍ دنده

پورتنیو سوالونو ته په خپلو کتابچو کې ځوابونه ولیکئ.

---

(۱) بعضی معاصرو علماو د شرعی سفر اندازه تقریباً ۸۹ کیلومتره تعیین کړې ده

دوه ویشتم لوست

د سیرت النبي ارزښت

الله تعالی فرمايي: «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ» د الاحزاب سورت،۲۱ آیت.

ژباړه: (په حقیقت کې ستاسو لپاره د الله په رسول کې یوه خورا غوره نمونه ده)

الله تعالی پدې مبارك آیت کې مونږ ته د پیغمبر ﷺ په پیروی او اطاعت امر کړی دی، لدې امله لازمه ده چې د نبي کریم ﷺ سیرت زده کړو تر څو وکولای شو هغه پسې اقتداء او د هغه لاره تعقیب کړو، د سنتو او طریقو پلټنه یې وکړو او په لارښوونو یې عمل وکړو. نو د اسلام په پوهیدو او پیژندو کې د سیرت څه اهمیت دی؟ د سیرت مفهوم او ځانګړتیاوې کومې دي؟ او د سیرت د تدریس موخې څه دي؟

د سیرت تعریف

په لغت کې: د سنت، طریقې او تګلارې په معنی راغلی دی.

په اصطلاح کې: سیرت د یوه شخص د ژوند حالاتو، تاریخ او هغه پورې اړوندو موضوعاتو ته ویل کیږي.

کله چې سیرت مطلق ذکر شي نو د حضرت محمد ﷺ سیرت ور څخه مراد وي.

فعالیت

- د سیرت علم د کوم علم سره زیات ورته والی لري؟ د حدیثو د علم سره، د تاریخ د علم سره، او که د کوم بل علم سره؟

هغه عمده موضوعات چې په سیرت کې څیړل کیږي عبارت دي له:

د پیغمبر ﷺ د میلاد له مهال څخه دنبوت مقدماتي نښې او نښانې، د حضرت محمد ﷺ وړوکتوب، رشد، ځواني، په مختلفو حالاتو کې د الله ﷻ ساتنه د

خپل پیغمبرنه، پیغمبر ﷺ باندې د وحې د نازلیدلو وخت، پټ او ښکاره دعوت، د قریشو له خوا د مسلمانانو ډول ډول ربړونې، د مسلمانانو هجرت حبشې ته، د مکې مکرمې څخه بهر د اسلام د مقدس دین خپریدل، د یثرب (مدینې منورې) د خلکو سره تړون، یثرب (مدینې منورې) ته هجرت، په مدینه منوره کې د اسلامي ټولنې جوړول، قبائلو او ګاونډیانو سره تړونونه، د مسلمانانو پر ضد د مشرکانو او یهودو توطئې او دسیسې، د هغوی په وړاندې د مسلمانانو دفاع او د پیغمبر اکرم ﷺ غزاګانې، ګاونډیو حاکمانوته د دعوت د پیغامونو لیږل، د جزیرة العرب مختلفو سیمو ته د اسلام رسیدل، د پیغمبر ﷺ سفرونه، د هغه ﷺ ځلانده صفات او له نیمګړې دنیا څخه د هغه رحلت.

د سیرت النبي ځانګړتیاوې

نبوي سیرت ډېرې ځانګړتیاوې لري چې ځینې یې دا دي:

۱ - د نبي کریم ﷺ سیرت د نورو انبیاؤ د سیرت په پرتله تر ټولو صحیح ترین سیرت دی، ځکه چې دغه سیرت د متصلو روایاتو، پېژندل شوو او موثقو شخصیاتو له لارې نقل شوی دی، تر دې چې د ثبت او تدوین مرحلې ته رسیدلی دی.

د سیرت تدوین په (۱۰۱هجري) کال کې د عمر بن عبد العزیز د خلافت په دور کې پیل شو، نو ځکه د سیرت علماء په ډېرې آسانۍ سره کولای شي د پیغمبر اکرم (ص) صحیح سیرت له ناسمو اقوالو او ضعیفو کیسو څخه جلا کړي.

۲ – د سیرت لارښوونې هر اړخیزې او د ژوند ټولو حالاتو ته شاملې دي،چې د هر چا لپاره په هر وخت او شیبه کې د ژوند غوره نمونه دي.

۳ – د پیغمبر ﷺ سیرت روښانه سیرت دی چې د هغه د ژوند د حالاتو پړاوونه په څرګند ډول بیانوي: چې د پیغمبر ﷺ د پلار عبد الله او مور بي بي آمنه بنت وهب د واده له وخت څخه پیل، او د پیغمبر ﷺ پیدایښت، بعثت، د دعوت پړاوونه، غزاګانې او د پیغمبر ﷺ وفات په څرګند ډول بیانوي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب

په طريقې سره تکرار کړي.

د سيرت النبي د زده کړې ارزښت

۱ - د نبي کريم ﷺ سپيڅلی سيرت له فضايلو، نيکو اخلاقو، نصيحتونو او عبرتونو څخه ډک دی چې انسان د خير په لور هڅوي.

۲- د پيغمبر ﷺ د سيرت زده کړه دا روښانه کوي چې د اسلام سپيڅلی دين د صبر، زغم، فکر، عقل، حکمت او بشريت ته د ښيګڼو او ګټو رسولو دين دی.

۳- د پيغمبر ﷺ سيرت مصلحينو او داعيانوته د ټولنې د اصلاح بلنه او لارښوونه کوي.

٤- د پيغمبر ﷺ سيرت د اسلام د سپيڅلي دين لوړ مقام او برتري د جاهليت د زمانې د ناوړه دودونو، بې عدالتيو او ظالمانه رسمونو په پرتله موږ ته را په ګوته کوي.

۵- د نبوي سيرت لوستل او د پيغمبر ﷺ او اصحابو کرامو له زيارونو او تکليفونو (چې د اسلام د دين لپاره يې ګاللي) خبريدل، د انسان صبر، زغم او حوصله زياتوي.

٦- د سيرت د زده کړې له برکته کولی شو د دين په ډېرو مقاصدو پوه شو، او د قرآن کريم د زياتو آياتونو په تفسير او شان نزول خبر شو.

۷- نبوي سيرت د اسلامي امت د وحدت څرګندونه کوي او دا را په ګوته کوي چې اسلام څرنګه وکولی شو د مختلفو، يوبل دښمنو او خپرو قومونو، ملتونو او قبائلو څخه يو واحد، قوي عزتمند او يو موټی ملت جوړ کړي، او ټول سره ورونه کړي، او د دوی مشران چې د تقوی، اخلاص او الهي ويرې څخه برخمن وو، د خپلو کشرانو او اتباعو په زړونو کې تر ټولو ګران او عزتمند کړي.

۸- د سيرت لوستل او تدريس مسلمان ته د اسلامي فرهنګ او پوهې د يوې مهمې برخې د غنامندۍ او بډاينې لامل ګرځي. چې عقايدو، احکامو او اخلاقو ته هم شامليږي.

ارزونه

۱ - نبوي سيرت په لغت او اصطلاح کې تعريف کړئ.

۲- د نبوي سيرت درې ځانګړتياوې ښکاره کړئ.

۳- د نبوي سيرت د زده کړې ارزښت د مسلمانانو د ژوندانه په مختلفو اړخونو کې ښکاره کړئ.

کورنۍ دنده

د دې لوست د مطالبو خلاصه د يوې لنډې مقالې په لړ کې په خپلو الفاظو وليکئ.

نبوي سیرت او تاریخ

د تاریخ تعریف

تاریخ په لغت کې د یوې پیښې د وخت او زمان تعیین ته وایي.
په اصطلاح کې: د تیرو وختونو د مهمو پیښو او واقعاتو د وخت او زمانې ټاکل دي، لکه: د مهمو شخصیتونو، ډلو، د هغوی د ژوند او مرگ د حالاتو، تمدنونو، ښارونو، دودونو، رواجونو، عاداتو، کړنو، صنعتونو او انسابو څخه بحث کوي.

سیرت د تاریخ اساس او بنسټ دی:

د پیغمبر ﷺ سیرت د تاریخ اساس او بنسټ دی چې مسلمانان پرې ویاړي، ځکه لومړنۍ تاریخي پیښې چې مسلمانانو لیکلي دي، هغه د سیرت پیښې وې، بیا د وروستنیو حوادثو تدوین تر نن ورځې پورې د هماغه سیرت لړۍ ده.

د سیرت او تاریخ د سند د نقلولو طریقه:

د روایت په سلسله د تاریخي پیښو نقلول، او صحیح روایتونه له غلطو روایتونو څخه جلا کول دا یوازې د عربو او مسلمانانو ځانگړتیا وه چې نور ورځنې بې برخې و، ځکه چې مسلمانانو د سیرت لیکنه خپله دیني وجیبه گڼله، دوی زیار باسه تر څو په روایاتو کې کوم شك او شبهه پاتې نشي، او سیرت له هر ډول درواغو څخه پاك وي، دغه تگلاره لومړۍ د حدیثو او سیرت په لیکنه کې رامنځته شوه، او بیا دتاریخ په لیکنه کې ورځخه کار واخیستل شو، او د تاریخ پورې اړوندوحقائقود تمییز لپاره معیار وټاکل شو.

فعالیت

- د سیرت او د تاریخ دعلم تفاوتونه واضح کړئ.

د نبوي سيرت مصادر:

مونږ کولای شو د نبوي سيرت مصادر په لاندې ډول خلاصه کړو:

١ - قرآن کريم: د نبوي سيرت يوه پراخه برخه په قرانکريم کې په اجمالي توگه ذکر شوې ده.

٢ - نبوي سنت: دنبوي سيرت زياته برخه د احاديثو په کتابونو کې ذکر شوې ده، د احاديثو کتابونه عبارت دي له: کتب الصحاح، سنن، مسانيد، مستدرکات، معاجم او د سننو د کتابونو له قاموسونو څخه.

٣ - د محمدي صفاتو (شمايلو) کتابونه:

د محمدي شمايلو کتابونه هغه کتابونه دي چې مؤلفينو يې د نبي کريم ﷺ اخلاقو، عاداتو، فضايلو اوسلوکو ته ځانگړې توجه کړې وي.

٤ - د نبوي دلايلو کتابونه (محمدي معجزې):

په دغو کتابونو کې د پيغمبر ﷺ معجزې، او د نبوت دلائل ذکر شوي دي.

٥ - د محمدي خصائصو کتابونه:

دغه کتابونه د پيغمبر ﷺ او د هغه د امت د خصائصو او ځانگړتياوو په هکله بحث کوي.

٦ - د غزاگانو کتابونه:

دغه کتابونه د اسلام په اول کې د مسلمانانو د دښمنانو د سازشونو، دسيسو، د مسلمانانو د دفاع، او د پيغمبر ﷺ د غزواتو څخه بحث کوي.

٧_د سيرت ځانگړې کتابونه:

دغه کتابونه د سيرت د علم پورې د اړوندو موضوعاتو څخه بحث کوي.

د سيرت د ليکنې پيل او د سيرت مشهور کتابونه:

١- د صحابه و دوره: د سيرت تدوين په ابتدايي بڼه د(٥٠-٦٠) هجري کلونو څخه پيل شو، چې حضرت عبد الله بن عباس رضي الله عنه به خپلو شاگردانو ته د پيغمبر ﷺ د نسب، او د هغه د غزاگانو په هکله معلومات ورکول او هغوی به ليکل، همداراز عبدالله بن عمرو بن العاص او براءبن عازب رضي الله عنهما به هم خپلو شاگردانو ته دسيرت

د علم تدريس کاوه.

۲- د تابعينو دوره: د سيرت تاليف د تابعينو په زمانه کې پيل شو، عروه بن زبير بن عوام د رسول الله ﷺ د غزاګانو کتاب وليکه.

د پيغمبر ﷺ په سيرت او غزواتو کې تر ټولو مهم کتاب چې د تابعينو په زمانه کې وليکل شو هغه د آبان بن عثمان (رح) کتاب ؤ چې ليکل يې د (۸۳) هجري څخه دمخه بشپړ شو.

د هغه څخه وروسته په دويمه درجه کې د وهب بن منبه چې په (۱۱۰) هجري کې وفات شوی، او د موسی بن عقبه چې په (۱٤۱) هجري کې وفات شوی د سيرت کتابونه دي.

دغو کسانو د صحابه کرامو په زمانه کې ژوند کاوه او د هغوی څخه يې زده کړه کړې وه.

۳- د اتباع تابعينو دوره: په دغه دوره کې چې کوم کتابونه ليکل شوي دي په لاندې ډول دي:

«السير والمغازي» د محمد بن اسحاق (المتوفی ۱۵۱هـ) ليکنه، او«السيرة النبوية» د ابن هشام (المتوفی ۲۱۳ هـ) ليکنه، دې دواړو مؤلفانو د تابعينو څخه زده کړې کړې وې.

همدارنګه (الموطأ) د امام مالك (رح) (المتوفی ۱۷۹ هـ) ليکنه، دا د احاديثو کتاب دی خو زياته برخه احاديث يې د پيغمبرﷺ په سيرت او اوصافو پورې اړه لري.

(صحيح البخاري) د محمد بن اسماعيل البخاري (رح) (المتوفی۲٥٦ هـ) ليکنه، او (صحيح مسلم) دامام مسلم (رح) (المتوفی ۲٦۱هـ) ليکنه، په دغو کتابونو کې د احاديثو ډېره برخه د پيغمبر ﷺ د نبوت څخه مخکې او وروسته، د ژوند حالات، د هغه خصائص، فضائل، غزوات، او د يارانو مناقب او فضيلتونه بيانوي.

وروسته بيا نور کتابونه هم وليکل شول چې ځيني يې دا دي:

۱- عبد الملك بن هشام د محمد بن اسحاق کتاب (السير والمغازي) مختصر کړ، بيا د دغه (مختصر) لپاره، امام ابو القاسم عبد الرحمان اندلسي د (الروض الانف) په نوم شرحه وليکله.

۲- محمد بن سعد چې د واقدي شاګرد و د(الطبقات الکبری) کتاب په اتو جلدونو کې ولیکه چې لومړی او دویم جلد یې یواځې د پیغمبرﷺ د سیرت او غزواتو د بحث لپاره ځانګړی شوی دی.

په اوسني عصر کې د سیرت په مختلفو اړخونو کې ډیر کتابونه تألیف او تدقیق شوي دي چې ځینې یې لاندې ذکرشوي دي:

- سیرة النبي: د امام ابن کثیر لیکنه.
- سیرة النبي: د علامه شبلي نعماني لیکنه.
- الرحیق المختوم: د مبارکپوري لیکنه.
- فقه السیرة: د محمد الغزالي لیکنه.
- نبي الرحمة: د محمد بن مسعد یاقوت لیکنه.
- تهذیب سیرة النبي(ابن هشام) د عبد السلام هارون لیکنه. [۱]

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په طریقې سره تکرار کړي.

ارزونه

۱. د نبوي سیرت تاثیر د تاریخ په تدوین کې بیان کړئ.

۲.د سیرت النبيﷺ تدوین په مستقله توګه څه وخت پیل شو؟ او د دوو کتابونو نومونه واخلئ چې په مستقیمه توګه د نبوي سیرت په هکله تالیف شوي وي.

کورنی دنده

د لوست مهم مطالب په مختصر ډول په خپله ژبه د یوې مقالې په لړکې ولیکئ.

---

(۱) د (سیرت د لیکنې پیل او د سیرت د مشهورو کتابونو بحث، اضافي معلومات دي، او په امتحان کې شامل نه دی.

ځلور ویشتم لوست

د اسلام څخه وړاندې د جزیرة العرب حالت
الف - (د بتانو د عبادت پیل)

د شپږمې پیړۍ په دویمې نمایي کې د جزیرة العرب حالت

- په عربي جزیره کې حاکم دین کوم و ؟
- د بتانو عبادت څرنګه شروع شو؟
- بتان له کومه ځایه څخه عربي جزیرې ته راوړل شول؟

د دین تعریف

دین په لغت کې: د شریعت، قانون، مذهب، ملت، لارې، جزا او حساب په معنا راغلی دی.

په اصطلاح کې: د انسانانو د ژوند هغه نظام دی چې اعتقادي، فکري، اخلاقي او عملي اړخونه یې په بر کې نیسي.

د اسلام څخه دمخه د عربانودين

له هغه وخته چې په مکه مکرمه کې د ابراهيم‌عليه السلام څوځات (نسل) ميشت شول، او بيا د عربي جزيرې په نورو سيمو کې خپاره شول، نو عربان د ابراهيمي دين پيروان وو. د يو الله بنده‌گي يې کوله، خو د يوې اوږدې مودې له تيريدو وروسته هغوی هغه څه چې يې زده کړي و هغه يې هير کړل، او پرته له ځينو ديني شعائرو څخه نور هيڅ شی هم په هغوی کې پاتې نه و.

د بتانو د عبادت پيل

د لومړي ځل لپاره د نوح‌عليه السلام په زمانه کې د بتانو عبادت پيل شو. د نوح‌عليه السلام له قوم څخه پنځه تنه د (ود، سواع، يغوث، يعوق او نسر) په نامه نيک، ښه او عبادت کوونکي خلك وو، د هغوی مرگ د خلکو د ويرې غم او خپگان لامل وگرځيد، يوه سړي دوی ته وويل: آيا د دوی څيرې ستاسو لپاره د لرگي څخه جوړې کړم، چې د هغو په ليدو سره تاسو ته آرامي حاصله شي؟ دوی وويل: هو! که کولای شي دا کار وکړه.

نو څيرې يې د هغوی د ژوندانه د حالت په شان د خلکو لپاره جوړې کړې د هرې کورنۍ چې به کومه څيره خوښيده هماغه به يې وړه او په خپلو کورونو کې يې کيښوده، هغې ته به يې کتل او څه اندازه غمونه او انديښنې به يې کميدلې، وخت په همدې توگه تيريده، دويمه او دريمه پيړۍ يو په بل پسې تيرې شوې خو ټولو خلکو به د هغو څيرو سره د لومړنۍ پيړۍ په شان کړنه کوله تر څو څلورمه پيړۍ را ورسيده، خلکو وويل: که چيرې مونږ د دغو نيکو او صالحو اشخاصو د څيرو عبادت وکړو نو دا به الله‌جل جلاله ته زمونږ د نږدېوالي لامل وگرځي او دوی به د الله‌جل جلاله په وړاندې زمونږ شفاعت وکړي، بناء ددغو مجسمو، او شکلونو عبادت يې پيل کړ، او راتلونکو نسلونو هم دې کار ته دوام ورکړ.

د عربو پر ځمکه دبتانو د عبادت پیل

پیغمبر ﷺ د الله جل جلاله له لوري د اسې خلکو ته ولیږل شو چې هغوی د جاهلیت په تورو تیارو کې ژوند تیراوه او دغه تیاره د هغوی د ژوندانه په هره برخه حاکمه وه.

له دې ځخه مخکې ټول عرب د ابراهیم علیه السلام د سپیځلي دین پیروان وو.

یو کس چې عمرو بن لحی نومیده، او د بني خزاعه د قبیلې مشرو، هغه یوه ورځ شام ته سفر وکړ، گوري چې د شام خلک د بتانو عبادت کوي، دا کار یې ډیر خوښ شو، له شام ځخه یې یو بت چې (هبل) نومیده له ځانه سره مکې ته راوړ، او د کعبې شریفې په منځ کې یې کیښود. د مکې خلک یې ددغه بت بندگۍ ته راوبلل د مکې خلکو د ده بلنه ومنله، او د بتانو عبادت یې پیل کړ، لږه موده وروسته د ټول حجاز اوسیدونکو د مکې د خلکو لاره ونیوله.

د حجاز د خلکو د پخوانیو بتانو له جملې ځخه (لات، منات او عزا) وو، چې په مختلفو سیمو کې یې شتون درلود. له دې وروسته بت پرستي او د الله جل جلاله سره شریک نیول په ټول حجاز کې خپور شو، په هر کلي او بیا په هر کور کې د بتانو عبادت پیل شو، مسجد الحرام یې له بتانو ځخه ډک کړ، په دې توگه بت پرستي د جاهلیت د دین یو مظهر وگرځید.

د بت پرستۍ مراسم

د بت پرستۍ مراسم دا رنگه وو:

خلکو به د بتانو عبادت کاوه، هغوی ته به یې پناه وړه، په ستونزو کې به یې بتانو ته فریاد او زارۍ کولې، خپل ضرورتونه او اړتیاوې به یې له بتانو غوښتلې، داسې عقیده یې درلوده چې بتان د الله جل جلاله په وړاندې زمونږ سپارښتنه کوي، د هغو په شا اوخوا به یې طوافونه کول، هغو ته به یې سجدې کولې، او د بتانو لپاره او د هغو په نامه به یې قربانۍ کولې.

خپل هر شی (خیر او شر) به یې په غشو معلومول، د کاهنانو، منجمانو او غیب ویونکو په خبرو یې باور درلود، فال اچونه په هغو کې مروجه وه.

دا دین- چې پر شرک، بت پرستۍ، وهمیاتو او خرافاتو ولاړ و، د ډېرو عربانو دین و.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په طریقې سره تکرار کړي.

ارزونه

۱. دین په لغت او اصطلاح کې څه ته وایي؟ تعریف یې کړئ.
۲. د کعبې شریفې په چاپېریال کې خلکو څه وخت د بتانو عبادت پیل کړ؟
۳. مشرکان په بت پرستۍ کې د یو شمیر مراسمو پابند وو ځینې له هغو څخه شرحه کړئ.

کورنۍ دنده

د لوست مطالب په مختصر ډول د یوې مقالې په ترڅ کې په خپله ژبه ولیکئ.

د اسلام څخه د مخه د عربو حالت
ب - (ديني، اخلاقي، ټولنيز او سياسي حالت)

د اسلام د ځلانده لمر د ځرک وهلو نه وړاندې عربو څرنګه اخلاق درلودل؟ او د هغوی ټولنيز او سياسي حالت څرنګه وو؟

ديني حالت

کله چې د اسلام سپيڅلی دين څرګند شو، عربانو چې د ابراهيم عليه السلام د دين د پيروۍ دعوا يې درلوده د هغه د شريعت د اوامرو او نواهيو څخه ډير لرې پاتې وو، دګڼ شمير بتانو عبادت يې کاوه او د ابراهيمي دين ټول اخلاقي مکارم يې پريښې و.
له همدې امله د وخت په تيريدو سره په دوی کې ناوړو تقليدونو او دودونو وده وکړه، چې په پايله کې بت پرستي منځ ته راغله، دغو کارونو د دوی په ديني، ټولنيز او سياسي ژوند باندې د پام وړ اغيزې وکړې.

اخلاقي او ټولنيزحالت

پرته له شکه د عربو د جاهليت په دور کې داسې ناوړو، ټيټو او ناکارو اخلاقو شتون درلود چې سليم عقل نشو منلی او بيداره وجدان نشو قبلولی، خو ددې تر څنګ د دوی په منځ کې ځينې ستايل شوي اخلاق او غوره عادتونه هم و چې د عربو مشرانو او شاعرانو به پرې وياړ کاوه لکه: سخاوت، ځوانمردي، په وعدو وفا، ميړانه، عزت النفس او داسې نور.

عربي ټولنه په بېلا بېلو طبقو وېشل شوې وه چې د هرې طبقې ژوند به د بلې طبقې له ژوند سره توپير درلود.
نارينه به د کورنۍ مشر، او د پوره واک خاوند و، د سړي او ښځې اړيکه د واده د مراسمو په ترڅ کې د ښځې د اولياؤ د نظر لاندې سرته رسيده، خو په ځينو طبقاتو کې به د سړو او ښځو ترمنځ ډول، ډول ناروا اړيکو شتون درلود چې مونږ هغې ته د بدکارۍ، فساد او بې پتۍ پرته بل تعبير نه شو ورکولی. د جاهليت په زمانه کې به د ډېرو ښځو لرل د يوه کس لپاره په ميراثي، وياړ او نېکۍ دلالت کاوه، د پلرونو ښځې (ميرېي) به يې له طلاقيدو يا د پلار له مړيني څخه وروسته زامنو په نکاح کولې.
پلرونو به د خپلو اولادونو سره جلا، جلا چلند درلود، ځينو به ويل: زامن زموږ د ځيګر ټوټې دي چې د ځمکې په سر ګرځي، او ځينو به خپلې لورګانې د ننګ، عار، فقر او لوږې له امله ژوندۍ ښخولې، د زوی په زيږيدلو به خوشحاله کيدل، او د لوڼو په زيږيدنه به خورا زيات خپه کيدل او د ډېر غم او قهر له کبله به يې د مخونو رنګونه توريدل، د خلکو څخه به پټيدل، ګواکې چې په کور کې ورته کوم لوی غم پيښ شوی دی. خرافات ددوی ترمنځ دومره اوج ته رسيدلي وو چې کله ناکله به يې خپل مقصد ته د رسيدو په موخه زامن نذر او قرباني کول اوخلکو به د ښاروېو په څير ژوند کاوه.
ښځې به يې د خرڅلاو لپاره بازار ته وړاندې کولې او کله به هم ورسره د کاڼو، لرګيو او نورو جماداتو په څير معامله کيده.

سياسي حالت

د اسلام د ظهور په وخت کې د عربي جزيرې حاکمان په دوه ډوله وو:
۱ – تاجداره پاچاهان: چې دا ډول حاکمان په حقيقت کې د خپلواکۍ او بشپړې آزادۍ څخه برخمن وو.

۲ – د قبایلو او پرګنو مشران: ددغو مشرانو حاکمیت او امتیاز د تاجدارو پاچاهانو په څېر و، ډېرو یې بشپړه آزادي درلوده خو ځینو نورو یې د تاجدارو پاچاهانو پیروي کوله.
هغو خلکو به د قبیلو مشري په غاړه اخیسته چې دنورو په پرتله به یې ډېره پانګه او طاقت درلود.
قبیله د یوه واړه حکومت په څیر وه چې د قومي یووالي، متقابلې ګټې او د خپلې خاورې د ساتنې او د دښمن د ځپلو پر بنسټ تشکیلیده.
د حجاز حکومت د ټولو عربانولپاره د احترام وړ و، هغه یې د دیني مرکز لاربښود، ساتونکی او خادم ګڼلو، د اوسني پارلمان په څېرد ادارو او تشکیلاتو خاوند و، خو دا حکومت ډېر کمزوری او ناتوانه وه.

اقتصادي حالت:

اقتصادي حالت د ټولنیز او امنیتي حالت تابع وي، دا قضیه هغه وخت په سمه توګه روښانه کیږي چې د هغوی د ژوندانه بڼې اوحالت ته نظر وکړو، تجارت چې د ژوندانه د اړتیاوو د پوره کولو تر ټولو لویه وسیله ده یوازې د سولې او امن په سیوري کې وده کولی شي؛ چې سوله او امن په جزیرة العرب کې یوازې په د حرامو میاشتو (اشهر الحرم) کې شتون درلود، او د عربو مشهور بازارونه به په همدې میاشتو کې ګرمیدل.
د ځارویو ساتنې په جزیرة العرب کې رواج درلود، په ځینو سیمو کې به کرهڼه او زراعت هم ترسترګو کیده، د عربو ډېرې ښځې به په وړیو وریشلو اخته وې خو دا ټول شیان به په جګړه کې له منځه تلل، بې وزلې، لوږه او بربنډتوب د ټولنې په ټولو برخو څرګند وو.
دښمني، د قوم او قبیلې پلوي کول د دوی په منځ کې عامه وه،خلک په ډلو اوګروپونو ویشل شوي وه او هرې ډلې به یوازې د خپلې قبیلې او خپل ټولي لپاره کار کاوه.

د شخړې او جګړې پر مهال به هیڅا هم دا لټه نه کوله چې حق د کومې ډلې سره دی، بلکه د هغوی کوښښ به دا وو چې څرنګه بل لوری زیانمن، ناتوانه او کمزوری کړي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په طریقه تکرار کړي

ارزونه

۱- د جاهلیت په زمانه کې د عربو دیني او اخلاقي حالت بیان کړئ.
۲- د جاهلیت په زمانه کې د عربو سیاسي او اقتصادي حالت بیان کړئ.

کورنۍ دنده

د لوست مهم مطالب په مختصر ډول په خپله ژبه د یوې مقالې په لړ کې ولیکئ.

د پیغمبر اکرم صلی الله علیه وسلم نسب

د نبي کریم ﷺ د نسب سلسله چیرته رسیږي؟ او نبوي کورنی کومه ده؟

د پیغمبر اکرم ﷺ نسب

نوم يې محمد بن عبد الله بن عبدالمطلب بن هاشم قریشي دی، چې د نسب سلسله يې عدنان او د هغه څخه پورته اسماعیل بن ابراهیم علیهما السلام ته رسیږي.

نبوي کورنی:

نبوي کورنی په هاشمي کورنی مشهوره ده چې نسبت يې د نبي اکرم ﷺ نیکه هاشم بن عبد مناف ته کیږي، لدې امله باید د هاشم او له هغه څخه وروسته امورو او حالاتو ته یوه کتنه وکړو.

هاشم:

هاشم چې نوم يې عمرو و، هغه د بني عبد مناف د ځوځات نه یوازنی کس و چې د الله د کور زایرینو ته يې اوبه ورکولې او د هغوی خدمت يې په غاړه درلود، بډای شخص و او د خلکو په منځ کې د زیات شرافت او عزت څخه برخمن و.

عبدالمطلب:

عبد المطلب به د هاشم په څیر دا الله ﷻ د کور میلمنو ته اوبه ورکولې، او د هغوی خدمت به يې کاوه، او د خپل قوم په منځ کې داسې شرف، عزت او مرتبې ته ورسیده چې هیڅ یو له نیکونو څخه يې دې مقام ته نه و رسیدلی.

د عبدالمطلب په زمانه کې د کعبې شریفې په هکله دوه مهمې پیښې واقع شوې:

- د زمزم د څاه کیندل.
- د فیل واقعه.

١- د زمزم د څاه د کیندلو لنډه کیسه:

د زمزم د کوهي داخلي نقطه

عبدالمطلب ته په خوب کې د زمزم د څاه ځای ور په ګوته شو، بیا یې د څاه په کیندلو پیل وکړ، په څاه کې یې قیمتي شیان لکه توري، زغري او دوه د سرو زرو هوسۍ و موندلې چې (جرهمیانو) د خپلو وتلو په وخت هلته خښې کړې وې. د تورو څخه یې کعبې ته دروازه جوړه کړه او دواړه د سرو زرو هوسۍ یې په دروازه کې کېښودلې او حاجیانو ته یې دزم زم د اوبو ورکول پیل کړ.

کله چې د زمزم څاه ښکاره شوه نو قریشو د عبدالمطلب سره جنجال او منازعه پیل کړه، هغه ته یې وویل: مونږ ته هم په هغې کې برخه راکړه.

عبدالمطلب وویل: زه داسې کار نه کوم.

د قریشو سره د همدې منازعې په پایله کې عبدالمطلب پر خپل ځان نذر کېښود، چې که چیرې الله ﷻ ده ته لس زامن ورکړل، او په هغه څه کې بریا ته ورسیږي چې د قریشو سره په کې ښکیل دی نو د خپلو زامنو څخه به یو تن په کعبه کې قرباني کړي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په طریقه تکرار کړي

د فيل د پېښې لنډيز:

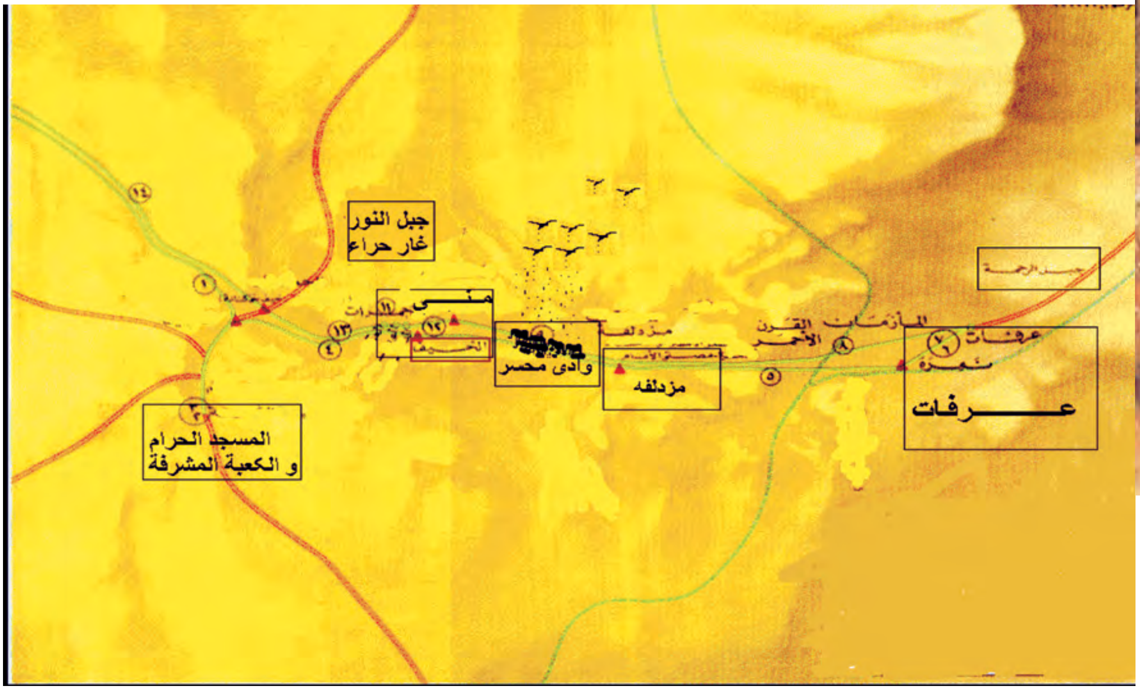

کله چې (حبشي ابرهه) چې په يمن کې د حبشي د پاچا والي و، په کعبه شريفه کې د عربو د زيارت کول او راټوليدل وليدل نو لوی معبد يې د (صنعا) په ښار کې جوړ کړ، او غوښتل يې چې خلک د مکې په ځای هلته ولاړ شي، او د شپيته زريز لښکر سره د مکې په لورې روان شو، تر څو کعبه ورانه کړي، او د ځان لپاره يې لوی فيل غوره کړ، او خپل حرکت ته يې دوام ورکړ،کله چې لوی فيل د محسر وادي ته (چې د منی او مزدلفې تر منځ پرته ده) ورسيد، فيل يې خپله سينه پر ځمکه کېښوده او جګ نشو د کعبې په لورې له ورتګ څخه يې ډډه وکړه.

عبدالمطلب د ابرهه په وړاندې

عبدالمطلب د څو زامنو سره د ابرهه د پوځيانو د مرکز په لوري حرکت وکړ، کله چې د ابرهه دروازې ته ورسيدل، ابرهه ته وويل شو، عبدالمطلب ستا د دروازې مخې ته راغلی دی.

هغه وويل: عبدالمطلب څوک دی؟

هغه ته وويل شو: هغه د قریشو مشر او د مکې د کاروان ښتن دی، هغه خلکو ته په هواره ځمکه او هوایي مرغانو ته د غرونو په لوړو څوکو کې خواړه ورکوي.

ابرهه ورته د داخلیدو اجازه ورکړه.

بیا یې خپل ژباړونکي ته وویل: له هغه څخه پوښتنه وکړه چې څه اړتیا لري؟ ژباړونکي د حاجت پوښتنه وکړه.

هغه وویل: حاجت مې دا دی چې دوه سوه اوښان مو زما نیولي دي، هغه ماته بیرته راکړه. ابرهه خپل ژباړونکي ته وویل: کله مې چې ته ولیدې په حیرت کې شوم خو کله مې چې ستا خبرې واوریدې نو ډیر بې اعتنا او بې پروا شوم. زه راغلی یم څو کعبه ونړوم، هغه کعبه چې ستا دین او ستا د پلرونو دین دی، ته د دوو سوو اوښانو په هکله زما سره خبرې کوې؟ او د کعبې په هکله هیڅ نه وایې؟

عبدالمطلب وویل: **(أنا ربُّ الإبلِ، وللبيتِ ربٌّ يَحْمِيهِ)** زه د اوښانو څښتن یم، کعبه خپل څښتن لري، هغه به یې ساتي.

ابرهه د عبدالمطلب د خبرو په ځواب کې وویل: هیڅوك نشي کولای چې زما د پرمختګ خنډ شي.

عبدالمطلب ورته وویل: نور دا ستا کار دی.

نو هغه دوه سوه اوښان یې چې نیولي وو عبدالمطلب ته واپس کړل. عبدالمطلب راستون شو او قریش یې د کیسې څخه خبر کړل، بیا یې د کعبې د دروازې په کړۍ او پردو پورې خپل ځان په ډیر عجز، ویرې او زارۍ و ځړاوه، عبدالمطلب او قریشو الله تعالی ته پناه یوړه او د هغه څخه د مرستې او ساتنې غوښتونکي شول. بیا د مکې څخه ووتل څو په درو، غارونو او د غرونو په څوکو کې پناه واخلي او په دې انتظار وو چې قادر او توانا خدای څه وخت د ظالمو سرکښانو ټغر ټولوي.

کله به چې د ابرهه لښکر د سهیل، شمال یا ختیځ په لورې روانیده نو فیل به په چابکۍ سره مخکې کیده او کله به یې چې د کعبې په لوري مخ کاوه فیل به په ګونډو کیده او خپله سینه به یې په ځمکې کښوده، په همدې حالت کې وو چې الله تعالی

پر هغوی باندې د وادي محسر په سيمه کې ډلې، ډلې مرغان را وليږل او هغوی يې د سجيل په کاڼو وويشتل، په پايله کې هغوی د خوړل شوو وښو په څير وګرځيدل، الله تعالی ابرهه په داسې رنځ اخته کړ چې غړي يې بند بند جدا کېدل صنعا ته په لار کې و چې زړه يې وچاوديد سينه يې څيرې شوه او هلاك شو.

دا واقعه د محرم په مياشت کې پنځه پنځوس ورځې مخکې د نبي کريمﷺ له زېږيدنې څخه منځ ته راغله.

فعاليت

• څو تنه زده کوونکي دې (د ښوونکي) په مرسته د پورتني لوست ځينې برخې د ټولګيوالو په وړاندې تمثيل کړي

عبدالله د پيغمبرﷺ پلار

د نبي کريم ﷺ د پلار نوم عبدالله و، عبدالله د عبدالمطلب تر ټولو ښه زوی او دی هماغه ذبيح دی.

کله چې د عبدالمطلب زامن لسو تنو ته ورسيدل او پوه شو چې هغوې کولای شي د قريشو مخه ونيسي نو زامنو ته يې د خپل نذر خبره وکړه، او دوې فرمانبرداراې ښکاره کړه، نومونه يې په غشو وليکل او هغه يې د هبل ساتونکي ته ورکړل څو په غشو فال ونيسي، غشی د عبدالله په نامه راووت. عبدالمطلب عبدالله او چاړه د ځان سره واخيستل، او د کعبې په لور يې منډه کړه تر څو عبدالله حلا ل کړي، قريشو او په ځانګړې توګه ابو طالب او ماماګانو يې د عبدالله د حلالولو مخ نيوی کاوه.

بيا يې غشی د عبدالله او سلو اوښانو تر منځ واچوه غشی د اوښانو په نامه راووت، عبدالمطلب سل اوښان د عبدالله په ځای حلال کړل.

د پیغمبر ﷺ مور آمنه

عبدالمطلب د خپل زوی عبدالله لپاره یوه نجلۍ د آمنې بنت وهب بن عبد مناف په نامه غوره کړه هغه په خپل وخت کې د مرتبې او نسب له حیثه د قریشو بهترینه نجلۍ وه، پلار یې د بني زهره د قبیلې سردار و، عبدالله په مکې کې د هغې سره واده وکړ. بیا وروسته د تجارت په مقصد شام ته ولاړ، په لاره کې ناروغ شو، د ناروغتیا په حالت کې مدینې ته ورسید او هلته د ۲۵ کلنۍ په عمر وفات شو.

درسونه او عبرتونه:

۱ – د کعبې شریفې عظمت او لویې.

۲ –د بیت الله، او قریشو به مقابل کې د ابر هه کینه، او حسد.

٤ – پدې اړوند کلک او راسخه ایمان درلودل چې پاک الله ﷻ د خپل کور دفاع او ساتنه په خپله کوي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا گروپي شکل د سوال او ځواب په طریقې سره تکرار کړي.

ارزونه

۱. نبوي کورنۍ په هاشمي کورنۍ مشهوره ده، هاشم څوک دی؟

۲. د الله د کور په هکله عبدالمطلب ته دوه مهمې واقعې پیښې شوې هغه څه وې؟ څرگندې یې کړئ.

۳. د نبي کریم ﷺ پلار څه وخت وفات شو؟

کورنۍ دنده

د لوست مهم مطالب په مختصر ډول په خپله ژبه د یوې مقالې په لړ کې ولیکئ.

د نبي کريم ﷺ پيدايښت

د نبي کريم ﷺ میلاد په ټول انساني تاريخ کې يوه لويه پيښه وه چې د تاريخ او بشري ژوند مجرا ته يې بدلون ورکړ.
نو د میلاد پيښه يې څنګه وه؟ او د ماشومتوب دوره يې څنګه تيره شوه؟

مولد النبي ﷺ:

پيغمبراکرم ﷺ د دوشنبې په سهار چې د ربيع الاول دولسمه وه د ابو طالب په کور کې د بني هاشم له څوځاته دنيا ته تشريف راوړ. دا میلاد د عام الفيل چې د (٥٧١)م کال د اپريل د مياشتې له شلمې يا دوه ويشتمې نيټې سره برابره ده منځ ته راغي.
کله چې محمد ﷺ دنيا ته راغی، مور يې هغه خپل نيکه عبد المطلب ته وليږه او همداراز هغه ته يې د خپل لمسي د زيږيدنې په هکله زيرى ورکړ، عبدالمطلب خوشحاله شو او لمسى يې د کعبې شريفې داخل ته يوړ، د الله تعالى شکر يې اداء کړ او هغه ته يې د محمد نوم غوره کړ په داسي حال کې چې دا سې نوم په عربو کې نا اشنا و، او هغه يې په اوومه ورځ سنت کړ.لومړنى ښځې چې محمد ﷺ ته د هغه د مور څخه وروسته شيدې ورکړې، ثويبه د ابولهب وينځه وه.

د بني سعد په قبيله کې

د عربو ښاريانو عادت در لود چې د خپلو ماشومانو لپاره به يې شيدې ورکوونکې ښځې (مرضعې) کتلې تر څو د هغوى ماشوم د ښار د بيماريو څخه لرې خپل ژوند تېرکړي، قوي جسمونه او اعصاب ولري او د عربي فصيحه ژبه په اصلي ټاټوبي کې په سمه توګه زده کړي.

عبدالمطلب هم د بني سعد بن بکر له قبیلې څخه یوه ښځه د حلیمه سعدیه په نامه د خپل ماشوم د شودو ورکولو لپاره غوره کړه.
د پیغمبر ﷺ رضاعي ورونه - حمزه بن عبد المطلب، عبد الله بن حارث، ابو سفیان بن حارث، او رضاعي خویندې یې - انیسه بنت الحارث او شیما بنت الحارث دي.

د مهربانۍ مور په غیږ کې

حلیمې سعدیې د شیدو د مودې د پوره کیدو څخه وروسته محمد ﷺ خپلې مور ته وسپاره، تر شپږ کلنۍ پورې یې د خپلې مور په څنګ کې ژوند کاوه، نو آمنې بي بي هوډ وکړ چې د خپل میړه په یاد یثرب کې د هغه د قبر زیارت وکړي.
آمنه د خپل یتیم زوی محمد ﷺ، خادمې ام ایمن او پالونکي عبدالمطلب سره له مکې څخه روانه شوه او د پنځو سوو کیلو مترو فاصلې د وهلو وروسته یثرب ته ورسیده یوه میاشت یې هلته تېره کړه د بېرته را ستنیدو پر مهال آمنه ناروغه شوه او د لارې په اوږدو کې یې ناروغي سختیده چې بالآخره د (ابواء) په سیمه کې چې د مکې او مدینې تر منځ پرته وه وفات شوه او هم هغلته دفن شوه.

د زړه سواندي او خواخوږي نیکه سره

عبدالمطلب د محمد ﷺ سره یو ځای مکې ته راستون شو، د عبد المطلب زړه سوی، مهرباني او شفقت پر خپل یتیم لمسي باندې ورځ په ورځ زیاتېده،ځکه په داسې ازمیښت کې ولویده چې دده تېر پرهرونه یې بیا را تازه کړل، په محمد ﷺ یې زړه سوی او نرمي دومره زیاته شوه چې په هیڅ یو زوی یې دومره نه وه زیاته شوې، هغه به ویل: په الله قسم چې د ده په وجود کې لویي او دبدبه نغښتې ده، نو د هغه سره به په یوه فرش کیناسته، د هغه په سر به یې لاس راکاږه او د هغه هر کار د عبد المطلب د خوشحالۍ لامل ګرځیده.

لنده دا چې اته کاله یې د خپل ارزښتناک عمر تېر کړل چې نیکه یې (عبدالمطلب) په مکه کې وفات شو او د وفات څخه مخکې یې ابو طالب چې د محمد ﷺ تره و د خپل لمسي د سرپرستی او پالنې لپاره وگماره.

د خپل تره د سیوري لاندې

ابو طالب د خپل وراره محمد ﷺ حق لکه څنگه چې لازم و اداء کړ. پیغمبر ﷺ یې دخپل زوی سره یو ځای کړ هغه ته به یې ځانگړی درناوی او عزت ورکاوه او د تل لپاره یې ملاتړ و.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا گروپي شکل د سوال او ځواب په طریقې سره تکرار کړي.

ارزونه

۱. پیغمبر ﷺ څه وخت پیدا شو؟

۲. د محمد ﷺ د مور د وفات پیښه شرحه کړئ.

۳. د رسول الله ﷺ د مور له مړینې وروسته د هغه نیکه د رسول الله ﷺ سره څرنگه کړنه کوله؟

کورنی دنده

د لوست مهم مطالب په مختصر ډول په خپله ژبه د یوې مقالې په لړ کې ولیکئ.

محمد ﷺ د ځوانۍ په درشل کې

محمد ﷺ د وړوکتوب دوران تیر کړ څو د بلوغ مرحلې ته ورسید په میړانه، امانت، صبر او استقامت کې بې ساری و، همیشه یې رښتیا ویل او له ناوړو کارونو څخه یې ځان ژغوره تر دې چې د خلکو په منځ کې په (امین) مشهور شو.
علي بن ابي طالب رضي الله عنه وایي: پیغمبر ﷺ د ښه خوی، نرم مزاج او ورین تندي خاوند و، هیڅکله هم بدخویه، زړه سختی، بد ویونکی او عیب پلټونکی نه و... نو دده دوړوکتوب او د ځوانۍ پر مهال څه نښې ښکاره شوې چې ځینو یې د ده پر نبوت ګواهي ورکوله. نو دغه پېښې چې را منځ ته شوې کومې دي؟

بحیرا راهب

کله چې پیغمبر ﷺ دولس کلنی ته ورسید، کاکا یې ابو طالب هغه د تجارت په نیت له ځان سره شام ته بوتلو، تردې چې بصرې ته چې په شام کې د عربو یوه سیمه ګڼل کیده او د یونانیانو د سلطې لاندې وه، ورسیدل. په دې ښار کې یو راهب د جرجیس په نامه چې په (بحیرا) مشهور ؤ ژوند کاوه، کله چې قافله ورسیده بحیرا د دې قافلې خواته ورغی او په پوښتنو او پلټنو یې پیل وکړ تر څو د پیغمبر ﷺ حضورته ورغی او هغه یې له لاسه ونیوه او وه یې ویل: دا (کس) د عالمیانو سردار او د پروردګار رالیږل شوی پیغمبر دی، دا هغه څوک دی چې پاک الله به یې د عالمیانو د رحمت لپاره غوره کوي.
او بیا یې دوې ته ډیره درنه میلمستیا وکړه، د دوی اکرام او عزت یې وکړ، او له ابو طالب څخه یې وغوښتل چې هغه بیرته مکې ته بوځي او په راتلونکي کې یې هم د شام له راتګ څخه وساتي، هسې نه چې یونانیان او یهودیان ده ته تاوان ورسوي. ابو طالب د راهب خبره ومنله او دی یې د خپلو زامنو سره مکې ته ولیږه.

د فجار جګړه

نبي کریم ﷺ شل کلن و چې د عکاظ په بازار کې د قریشو چې بني کنانه هم ورسره ملګرې وه او د قیس غیلان د قبیلې تر منځ جګړه پیښه شوه، دا جګړه د فجار په نامه مشهوره ده.
ددې جګړې لامل داو چې دبني کنانه قبیلې د قیس د قبیلې څخه درې سړي ووژل، سمدستي داخبره د عکاظ په بازار کې خپره شوه دواړه خواوې د جنګ لپاره راولاړې

شوي اويو د بل ځخه يې د ديت غوښتنه کوله په دې جنګ کې د قريشو او بني کنانه سرمشري د حرب بن اميه په غاړه وه، د جنګ په لومړۍ ورځ د قيس قبيله پر بني کنانه بر لاسې وه خو د ورځې په پای کې جګړه دقريشو په ګټه تمامه شوه.
د جګړې پر مهال د قريشو ځينو وګړو دواړه خواوې سولې ته را وبللې، په دې توګه چې دواړه خواوې دې خپل مړي وشميري،هر لوري چې ډير مړي درلودل د هغو ديت دې واخلي، سوله په همدې توګه تر سره شوه، کومه دښمني او کرکه چې د دوی تر منځ وه له منځه ولاړه او دا جګړه د فجار په نامه لدې کبله ونومول شوه ځکه چې په دې جګړه کې د حرامو مياشتو حرمت او عزت له منځه تللی و.

د فضول تړون (حلف الفضول)

د فضول تړون د هغه عزتمن تړون ځخه عبارت و چې د بيوزلو او غريبانو د حقوقو د دفاع او ساتنې لپاره را بلل کيده، کله چې قريش د فجار له جګړې ځخه را ستانه شول، نو هغوی دا تړون په مکه کې د عبدالله بن جدعان په کور کې وکړ.
په دې تړون کې تړلو ژمنه وکړه چې په مکه مکرمه کې که د مکې اوسيدونکی وي يا د کوم بل ځای، په هر چا چې تيری او ظلم وشو، نو د مظلوم په څنګ کې به ودريږو او له هغه ځخه به ملاتړ کوو تر څو مظلوم ته د هغه حق ورکړل شي. قريشو دا تړون د (حلف فضول) په نامه ونوماوه.
دې تړون د قريشو مرتبه د نورو قبايلو په منځ کې لوړه کړه کله چې پيغمبر ﷺ په دې تړون کې برخه واخيسته نو په دغه وخت کې شل کلن و.
داتړون د (حلف الفضول) په نامه ځکه ونومول شو چې دې تړون د جرهم د قبيلې (حلف الفضول) د تړون سره ورته والی اومشابهت در لود کومه چې پخوا په مکه مکرمه کې ميشت وه. هغه تړون ددا سې کسانو په زيار شوی و، چې د هغوی د نومونو پيل د (فضل) په لفظ سره شوی و، لکه: (فضل بن حارث، فضل بن وداعه،فضل بن فضاله) له دې امله په (حلف الفضول) مشهور شو. د دې دواړو تړونونو ترمنځ يو بل ورته والی په دې کې ووچې ددواړو تړونونو اساس اوبنسټ يو شان و لکه:د دوو جګړه مارو ډلو ترمنځ عدالت او انصاف تامينول، د مظلوم حق له ظالم ځخه اخيستل، دلارويو او مساپرو حق د استوګنو ځخه اخيستل.دغه لوی انساني تړون پر محمد ﷺ باندې ډيره ژوره اغيزه وکړه ځکه چې دغه تړون خلک د خير او ښيګڼې لوري ته را بولي. نبي کريم ﷺ په دې تړون کې تشريف درلود، وروسته له دې چې په پيغمبرۍ عزتمن شو ويې فرمايل: د عبد الله بن جدعان په کور کې چې په کوم تړون کې حاضر وم، هغه ماته له سرو اوښانو ځخه زيات ارزښتناک و، که په اسلام کې هم يوه داسې کار ته وبلل شم، نو ويه يې منم.

ستونزمن او له هڅو ډک ژوند

پیغمبر ﷺ د ځوانۍ په پیل کې د بني سعد په قبیله کې میږې څرولې، همدارنګه یې په مکه مکرمه کې د څو قیراطونو په بدل کې د مکې د خلکو میږې څرولي دي.
کله یې چې د ځوانۍ په درشل پښه کېښوده نو تجارت ته یې مخه کړه نبي کریم ﷺ د سائب مخزومي سره ګډ تجارت کاوه چې د هغه بې ساری شریک و، کله چې مکه فتحه شوه سائب مخزومي پیغمبر اکرم ﷺ ته هر کلی وویلو، او ورته یې وویل: زما ګرانه وروره او د تجارت ملګریه په خیر راغلې.
په پنځه ویشت کلنۍ کې د خدیجه الکبرى د مال په اړوند شام ته د تجارت لپاره ولاړ، خدیجه بنت خویلد یوه شریفه، بډایه او تاجره ښځه وه په خپل مال کې د تجارت لپاره به یې ځینې نارینه استخدامول او هغه ته به یې یوه ټاکلې برخه ورکوله. قریشو د تجارت دنده درلوده، کله چې خدیجه د نبي کریم ﷺ له رښتینولۍ، اخلاص، امانت دارۍ، ځوانمردۍ او نورو لوړو اخلاقو څخه خبره شوه نو یو سړی یې هغه ته ولیږه او له انحضرت ﷺ څخه یې وغوښتل چې د دې پانګه د تجارت لپاره د دې د مریي میسره په ملتیا شام ته یوسي، پیغمبر ﷺ د هغې وړاندیز ومانه او د میسره سره شام ته روان شو.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په طریقې سره تکرار کړي.

د خدیجې رضي الله عنها سره واده

کله چې نبي کریم ﷺ له شام څخه مکې ته را ستون شو، خدیجې رضي الله عنها په خپل مال کې داسې امانت او برکت ولید چې هیڅکله یې هم نه و لیدلی، همدا رنګه کله چې میسره خپل د سترګو لیدلی حال (د نبي کریم ﷺ صفتونه، روغ فکر او رېښتینولی) خدیجې ته بیان کړ، خدیجې خپل ورک شوی ګوهر بیاموند.
د قریشو مشرانو او مخورو خلکو د خدیجې رضي الله عنها سره نکاح کول غوښتل خو خدیجې دې کار ته غاړه نه اېښوده. خدیجې خپله د زړه خبره خپلې د راز ملګرې نفیسې بنت منبه سره شریکه کړه، نو نفیسه د نبي کریم ﷺ حضور ته ورغله او د خدیجې د نکاح خبره یې ورسره وکړه، هغه قبوله کړه، بیا یې د خپل کاکا سره مجلس وکړ هغوی د خدیجې کاکا ته ورغلل او خدیجه یې د نبي کریم ﷺ لپاره وغوښته. د هغه له رضا وروسته نکاح وتړل شوه، د نکاح په مراسمو کې د بني هاشم، اوبني مضرد قبیلو مشران حاضر وو د نکاح مهر

شل اوښې وټاکل شوې دا نکاح د شام له سفر څخه دوه میاشتې وروسته ترسره شوه.

پندونه او نصیحتونه

۱-عدالت په هر وخت، او د هر چا له خوا چې یې وړاندیز وشي د ستاینې او منلو وړ دی.

۲- د فضول تړون د جاهلیت د تیارو په وړاندې د یو روښان څراغ په څیر و، دا خبره په دې دلالت کوي چې په یوه ټولنه یا یو نظام کې د فساد خپریدل د ټولو فضلیتونو د منتفي کېدو په معنا نه ده.

۳- ظلم په هره بڼه چې وي مردود دی، که څه هم په ډیر لږ شمیر خلکو باندې واقع شي، اسلام د ظلم سره په جګړه کې دی او د مظلوم په څنګ کې پرته له رنګ، دین، وطن او جنس څخه ولاړ دی.

٤- د خیر او نیکو کارونو لپاره د تړون جواز، مسلمانانو ته جائز دی چې د حلف الفضول په شان تړونونه د کفارو سره لاسلیک کړي. په دې شرط چې داسلام د مقاصدو سره مطابقت ولري.

٥- مسلمان باید په ټولنه کې همیشه فعاله ونډه واخلي او د چاپیریال په حوادثو کې باید هیڅکله هم بې پروا پاتې نشي.

٦- الله تعالی خپل پیغمبر ته مناسبه میرمنه غوره کړه ترڅو د هغه مرسته وکړي غمونه یې کم کاندي او د رسالت د کړاوونو په زغملو کې یې مرستیاله وي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په طریقې سره تکرار کړي.

ارزونه

۱- د پیغمبر ﷺ اخلاق د ځوانی پر مهال او له پیغمبری څخه دمخه څرنګه وو؟

۲-ایا نبي کریم ﷺ د ځوانی پرمهال کوم ټاکلی کسب او کار درلود؟ څرګند یې کړئ.

۳- د حلف الفضول څخه څه پندونه او نصیحتونه اخستلای شو څرګند یې کړئ؟

٤- بحیرا راهب پیغمبر ﷺ څرنګه وپیژنده؟

کورنی دنده

د لوست مهم مطالب په مختصر ډول په خپله ژبه د یوې مقالې په لړکې ولیکئ.

نهه ویشتم لوست

د کعبې شریفې جوړول

د کعبې شریفې پخوانی انځور

نبي کریم ﷺ د ۳۵ کلونو په عمر کې وو چې قریش د کعبې جوړولو لپاره راغونډ شول د کعبې د چت جوړول هغوي ته زیات ارزښت درلود خو د کعبې له رنګولو یې وېره درلوده.

قریشو د کعبې دچت د جوړولو لپاره مناسب لرګي برابر کړل، د کعبې کوټه د اسماعیل علیه السلام له وخته تر دغه دمه چت نه درلود او د تیږو یو دیوال ؤ، په همدې کال کې پر مسجد الحرام باندې سیلاب راغی نږدې و چې کعبه ورانه او ویجاړه شي، او قریش دې ته اړشول چې کعبه شریفه له سره جوړه کړي.

قریشو پریکړه وکړه چې د کعبې په جوړولو کې د حلال او پاکیزه مال څخه پرته بل مال مصرف نکړي او هغه پیسې چې د ناروا لارو لکه، سود اوقمار څخه په لاس راغلي وي د کعبې په جوړولو کې ورڅخه استفاده ونه کړي.

ولید بن مغیره مخزومي د کعبې په ورانولو پیل وکړ،کولنګ یې را واخیست، او ویې

ويل: (ای پروردگاره !د نيکی نه پرته بله هيڅ اراده نه لرم) د رکـنينو برخه يې ورانه کړه، کله چې هغه ته په لومړی ورځ کومه ستونزه پيښه نه شوه، نو ځکه په دويمه ورځ يې خلکو په ورانولو کې ملاتړ او پيروي وکړه، او هغو بنسټونو ته ورسيدل چې د ابراهيم عليه السلام په لاس جوړ شوي وو.

له هغه وروسته يې د کعبې په جوړولو پيل وکړ، داسې چې کعبه يې په څو برخو وويشله او د هرې برخې جوړول يې يوې قبيلې ته وسپارل. هرې قبيلې د کاڼو په راوړلو، او په جوړولو پيل وکړ، د کعبې شريفې د جوړولو دنده د يو رومي معمار په غاړه وه.

کله چې ديوال د حجرالاسود د ايښودلو تر ځايه پورته شو نو دا چې د حجر الاسود د کاڼي دکيښودلو وياړ به د چا په برخه شي د دوی تر منځ اختلاف پيدا شو، او تر څلورو يا پنځو ورځو پورې يې دوام وکړ؛ نږدې و چې دا اختلاف د حرم شريف په منځ کې په يوې خونړۍ جګړې بدل شي.

فعاليت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او يا ګروپي شکل د سوال او ځواب په طريقې سره تکرار کړي.

په حجر اسود کې د تحکيم واقعه

حجر اسود د سپينو زرو له غلاف سره

حجر اسود پرته له غلاف څخه

ابو امیه بن مغیره وړاندېز وکړ: د دې جنجال د اوارولو په هکله به هغه لومړنی سړی چې سهار مهال د جومات په دروازه راننوځي حَکم ټاکو، ټولو ومنله، الله غوښتل چې لومړنی سړی کوم چې د جومات په دروازه را ننوځي هغه به رسول الله ﷺ وي کله چې خلکو هغه ولیده نو د خوښۍ غږونه یې پورته شول، او ویې ویل دا هماغه امین دی؛ دا محمد ﷺ دی؛ مونږ د ده پریکړه منو هغه ته یې د شخړې په هکله معلومات ورکړل محمد ﷺ یو څادر راوغوښت حجرالاسود یې په څادر کې کېښود، د جنجال کوونکو قامونو له مشرانو څخه یې وغوښتل چې هغوې ټول د څادر پیڅکې ونیسي او هغه پورته کړي او ځای ته یې ورسوي او بیا یې په خپله د حجرالاسود تیږه راواخیسته او په خپل مبارک لاس یې په خپل ځای کې کېښوده او دا د جنجال د اوارولو یوه مناسبه طریقه وه چې ټول خلک پرې راضي شول.

د کعبې د جوړولو پر مهال د قریشو مال کم شو نو سهیلي برخه یې پرېښوده چې تر اوسه پاتې ده او د حجر یا حطیم په نامه یادیږي همدارنګه د کعبې دروازه یې هم د ځمکې څخه لوړه کړه.

د کعبې د جوړولو پر مهال پیغمبر ﷺ ته دوه ځانګړي ویاړونه ور په برخه شول: یو د مکې د قبیلو ترمنځ د احتمالي جنګ مخنیوی و، او بل په خپلو مبارکو لاسونو د حجر الاسود ایښودل په ټاکلي ځای کې و.

د بعثت څخه وړاندې د نبوي سیرت لنډه پیژندنه

پیغمبر ﷺ د ډیرو نیکو صفاتو خاوند و لکه: د خلکو سره ښېګڼه، تواضع او عاجزي، مېرانه، ریښتینولي، میلمه پالنه، امانتداري، سخاوت، په وعده وفا، انصاف،شفقت پاک نفسي، کلکه او مظبوطه اراده او داسې نور.

هغه شراب نه څښل، د بتانو نذرانې یې نه خوړلې، په هغو مرا سموکې چې د بتانو د لمانځنې لپاره به تیاریدل ګډون نه کاوه، د ژوند له لمړنیو شیبو څخه یې د بتانو څخه کرکه درلوده، بلکه د ځمکې په سر یې هغه تر ټولو موجوداتو بد ګاڼه، او نه یې پر بتانو

قسم زغملای شو.

محمد ﷺ د خلکو تر منځ په ښو خويونو، او غوره خصلتونو شهرت درلود. هغه تر ټولو ښه ګاونډی، تر هر چا د اوچتو اخلاقو څښتن، د ډیر لوی زغم خاوند، په خبرو کې تر ټولو رېښتونی، زيات مهربان، نرم خويه او په وعدو ولاړ شخص و. لنډه داچې د انسانيت او د کمال ټول صفتونه پر هغه ﷺ تمام شوي وو.

د کعبې شريفې د جوړولو تاريخ

۱- د کعبې شريفې د جوړولو په اړوند ډول، ډول روايتونه راغلي دي.

ځينو مؤرخينو د کعبې تاريخ حتی د ادم عليه السلام له زمانې څخه ډير مخکې په ګوته کړی او وايي: د ادم عليه السلام د زيږيدنې څخه لا ډير مخکې ملائکو کعبه شريفه جوړه کړې وه.

خو بله ډله په دې نظر ده چې: لومړنی هغه کس چې کعبه يې جوړه کړه ادم عليه السلام و، اوکله چې يې د کعبې ودانۍ سرته ورسوله الله جل جلاله ورته وحي وکړه چې د کعبې څخه طواف وکړي، او ورته يې وويل: (ته لومړنی انسان او دا لومړنی کور او ودانۍ ده).

له هغه څخه وروسته ډيرې پيړۍ تيرې شوې او د نوح عليه السلام زمانه راورسيده نوح عليه السلام د کعبې د حج مراسم اداء کړل. د څو پيړيو په تيريدو سره د ابراهيم عليه السلام زمانه راغله هغه هم د کعبې بنيادونه اوچت کړل.

په هر حال هغه څه چې د قران کريم په قطعي دليل ثابت دي هغه دادي: يوازيني هغه دوه سړي چې د بيت الحرام بنيادونه يې ودرول هغه ابراهيم او د هغه زوی اسماعيل عليه السلام وو.

۲- کعبه شريفه څلور ځله جوړه شوي او يو ځل په پاخه شان ترميم او رغول شوي ده:

لومړی ځل: د لومړي ځل لپاره کعبه ابرا هيم عليه السلام جوړه، او اسماعيل عليه السلام به ورسره مرسته کوله.

دويم ځل: د پيغمبر ﷺ د بعثت څخه دمخه قريشو کعبه له سره جوړه کړه چې پيغمبر ﷺ هم په کې شريک و.

دريم ځل: ديزيد بن معاويه په زمانه کې، کله چې د عبد الله بن زبير رضي الله عنه د محاصرې پر وخت يزيديانو کعبه په منجنيقونو وويشتله، او اور يې واخيست عبدالله بن زبير رضي الله عنه هغه له سره آباده کړه.

څلورم ځل: د عبد الملك بن مروان په زمانه کې، کله چې عبد الله بن زبير ووژل شو عبد الملك بن مروان کعبه په هغه نقشه جوړه کړه څرنگه چې د پيغمبر صلى الله عليه وسلم په زمانه کې وه.

پنځم ځل: د کعبې ترميم او رغونه:

د سعودي پاچا خادم الحرمين الشريفين ملك فهد بن عبد العزيز آل سعود کعبه د مسجد الحرام په شمول دننه او بهر تړوله په اساسي توگه ترميم او ورغوله.

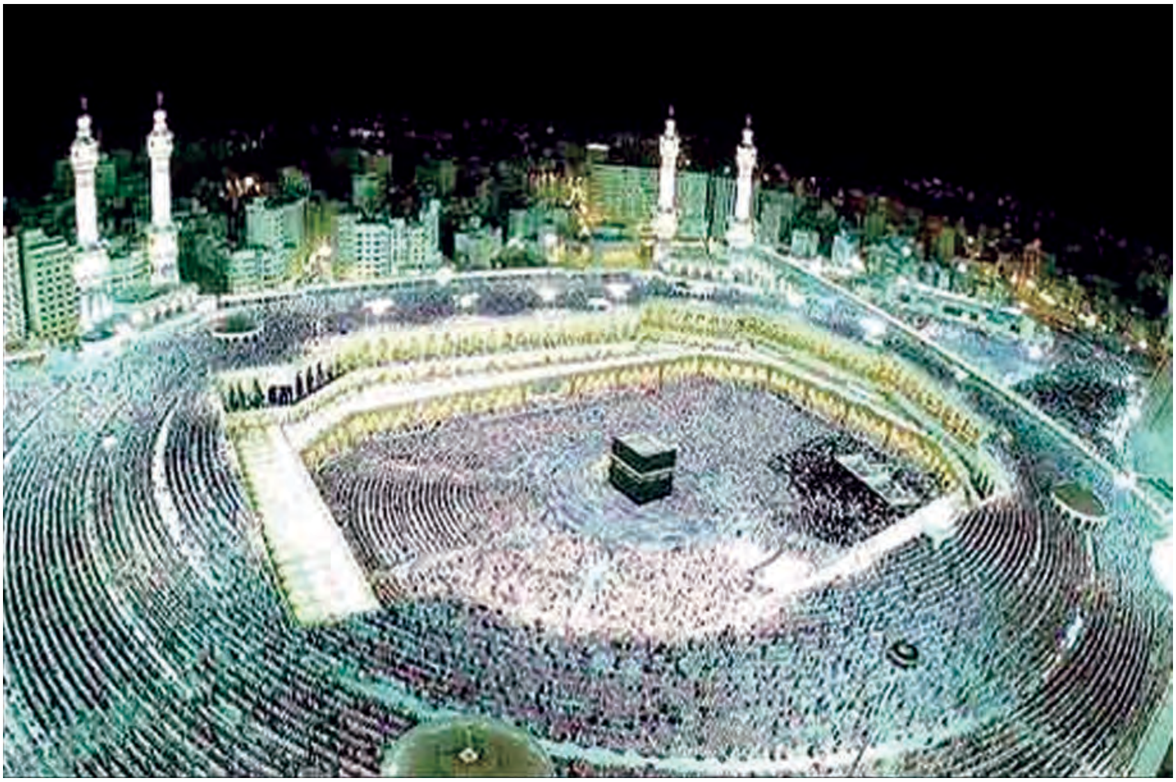

فعالیت

د منجنیقو په هکله دې ښوونکی له زده کوونکو څخه پوښتنه وکړي.

ارزونه

۱- د هغې شخړې لامل چې د حجرالاسود د کېښودلو پر مهال د قبایلو تر منځ پیښنه شوه څه و؟

۲- د نبي کریمﷺ د تحکیم قضیه څنګه منځ ته راغله، په لنډه توګه یې شرحه کړئ؟

۳- هغه نیک صفتونه چې د بعثت څخه وړاندې په نبي کریمﷺ کې را غونډ شوي وو ځینې له هغو څخه بیان کړئ.

٤- د بعثت څخه د مخه د پیغمبرﷺ غبرګون د بتانو په وړاندې څرنګه و؟

کورنۍ دنده

د لوست مطالب په خپل تعبیر سره ولیکئ او هم ورته مناسب عنوان غوره کړئ.

دیرشم لوست

د نبوت او رسالت په سیوري کې

وروسته له دې چې الله تعالی پیغمبر ﷺ ته د نبوت او رسالت عزت ور په برخه کړ نو ژوند يې په دوو برخو ویشل کیږي؛ چې هره یوه برخه يې خپلې ځانګړتیاوې لري. دا دوه برخې د مکي او مدني دورو څخه عبارت دي، نو دا دوه دورې څه ځانګړتیاوې لري؟ کومو مرحلو ته شاملیدای شي؟

مکي دور ـ نبوت او دعوت

دواړو دورو ګڼې مرحلې تیرې کړې دي، او هره مرحله يې خپلې ځانګړتیاوې لري. که چیرې هغو حالاتو ته ښه ځیر شو چې دغه پړاوونه پرې تیر شوي دي دا خبره په ډاګه څرګندیږي، چې مونږ کولای شو مکي دوران چې تقریباً (دیارلس کاله) وو په دریو برخو وویشو.

۱- د پټې بلنې مرحله، چې درې کلونه وه.

۲- مکې والو ته ډاګیزه او ښکاره بلنه، چې د بعثت له څلورم کال څخه پیل او د بعثت د لسم کال تر آخره پورې یې دوام وکړ.

۳- د مکې څخه بهر د دعوت د خپریدو مرحله، چې د لسم کال له وروستیو څخه پیل او د مدینې منورې د هجرت د وخت سره سره مدني دور ته هم شاملیږي او د نبي کریم ﷺ د ژوند تر آخره پورې یې دوام وکړ.

فعالیت

زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په طریقې سره تکرار کړي.

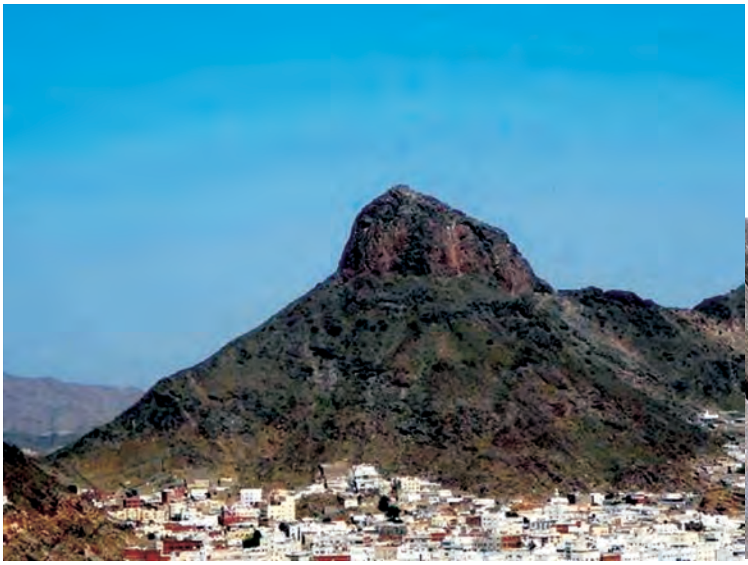

د حراء غار قبلې ته مخامخ

د حراٴ غار(جبل النور)

کله چې د نبي کریم ﷺ عمر څلویښتو کلونو ته نږدې شو نو ګوښه والی او خلوت یې اختیار کړ؛ اوبه او خواړه به یې د ځان سره واخیستل او د حراء د غار په لور چې په (جبل النور) کې موقعیت لري روان شو. که چیرې تاسې د مکې مکرمې څخه د سهیل په لور د یوه ساعت په واټن لار ووهئ نو هلته به تاسې یو غر ووینئ چې د نوراني منارې په څیر ځلیږي دا غر همغه د جبل النور غر دی چې د حراء غار پکې شتون لري، چې نبي کریمﷺ به د روژې (رمضان) میاشت په دغه غار کې تیروله او خپل وخت به یې په عبادت، د کایناتو په ننداره او د هغه قدرت په سوچ او فکر کې تیراوه چې د کایناتو تر شا وجود لري، هغه شرکي عقاید چې د ده قوم پرې اخته وو ده ته د منلو وړنه و، او د روښنایی هغه لاره چې د دهﷺ اعتماد او رضا پرې حاصلیدای شوه له ده څخه ورکه وه نو له دې امله به هر وخت پریشانه و.

دغه خلوت اوعزلت د دې لپاره و ترڅو دیﷺ د هغه لوی مسئولیت او امانت لپاره چې د ده په انتظار کې دی تیار شي.

جبرائيل له وحې سره:

کله چې د پیغمبرﷺ عمر پوره څلویښت کاله شو نو د نبوت وړانګو یې په ځلیدو پیل وکړ، هغه دا و چې د مکې هر یوه کاڼي به ورته سلامونه کول، هر خوب به یې چې لیده حقیقت به یې څرګندیده اوخوبونه یې لکه د روڼ سهار ځلیدل، په همدې توګه یو کال تیر شو.

د رمضان میاشت په داسی وخت کې را ورسیده چې پیغمبرﷺ د دریم کال په رمضان کې د حراء په غار کې ګوښه ناست وو، الله تعالی وغوښتل تر څو د ځمکې خلك د خپل رحمت څخه برخمن کړي نو محمدﷺ یې په نبوت عزتمن کړ او جبرائیل(ع) یې د قران کریم د څو آیتونو سره د ده حضور ته ورولیږه.

وحې څه وخت نازله شوه؟

د دوشنبې په ورځ د رمضان المبارك يوويشتمه چې د (٦١٠) ميلادي كال د اگست د لسمې نيټې سره سمون خوري كله چې پيغمبر ﷺ د څلويښت كلنۍ په عمر كې و، وحې پر انحضرت ﷺ باندې نازله شوه.

عائشه صديقه رضي الله عنها پدې هكله داسې روايت كوي: د رسول الله ﷺ د وحې پيل له نيكو او ښو خوبونو څخه شوى و، د حرا په غار كې به يې له خلكو گوښه ژوند كاوه، پرته له دې چې كورته ولاړ شي، څو مسلسلې شپې به په عبادت مشغول ؤ او د هغو شپو لپاره به يې توښه ورسره وړله، بيا به خديجې ته راستون شو او همغومره نوره توښه به يې د ځان سره واخيستله.

د حرا په غاركې و چې وحې پرې نازله شوه ملائكه ورته راغله او ورته يې وويل: ولوله، ده وويل: زه لوستل نشم كولى، رسول الله ﷺ وويل: بيا ملائكې زه ټينگ ونيولم، او زور يې كړم، بيا يې پريښودم، بيا يې وويل: ولوله! ما وويل: زه لوستونكى نه يم، بيا يې دويم ځلې ونيولم او ډير زيات يې زور كړم او ډير په تكليف شوم، بيا يې پريښودم او ويې ويل: ولوله ! ما وويل: زه لوستونكى نه يم، دريم ځلې يې ونيولم او را ټينگ يې كړم او بيا يې پريښودم او راته يې وويل:

﴿ ٱقْرَأْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلَّذِى خَلَقَ ۝ خَلَقَ ٱلْإِنسَـٰنَ مِنْ عَلَقٍ ۝ ٱقْرَأْ وَرَبُّكَ ٱلْأَكْرَمُ ۝ ٱلَّذِى عَلَّمَ بِٱلْقَلَمِ ۝ عَلَّمَ ٱلْإِنسَـٰنَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ۝ ﴾(١)

ژباړه: ولوله (اى پيغمبره) د خپل رب په نوم چې هغه پيدا كړل، پيدا يې كړ انسان د كلكې شوې وينې له ټوټې څخه، ولوله او ستا رب ډير مهربان دى، چې هغه د قلم په مرسته علم وښوده، انسان ته يې د هغه څه علم وركړ چې هغه پرې نه پوهېده.

پيغمبر ﷺ د حرا له غاره راستون شو زړه يې درزيده او خديجې رضى الله عنها ته يې وويل: ما ونغاړه، ما ونغاړه! هغه يې په څادركې و نغاړه تر څو يې وېره وركه شوه او خديجې رضى الله عنها

(١) العلق: ١ - ٥

ته يې وويل: په ما څه شوي دي؟ او خديجه يې له هغې پيښې څخه چې په ده تيره شوې وه خبره کړه او ويې ويل: د خپل ځان په هکله وويريدم، خديجې وويل: هيڅکله داسې نده، په الله قسم دی چې پاك الله به تا نه رسوا کوي ځکه چې ته خپلوي پالې، د بيوزلانو مرسته کوې، پريوتي خلك تر منزله رسوې، د ميلمه عزت او پالنه کوې او د حق په لاره کې د ستونزو د لرې کولو لپاره ملا تړې.

خديجه د رسول الله ﷺ سره خپل د تره زوی ورقة بن نوفل ته ورغله، هغه په جاهليت کې د نصرانيت دين قبول کړی ؤ او يو سپين ږيری بوډا سړی و چې سترګو يې ليد نشو کولی.

خديجې ورته وويل: ای د تره زويه! د خپل وراره خبرې دې واوره، ورقه ورته وويل: ای وراره! څه شوي دي؟ پيغمبر ﷺ هغه ته ټوله کيسه بيان کړه. ورقه وويل دا هماغه ملائکه ده چې الله تعالی موسی عليه السلام ته هم را ليږلې وه، ای کاشکې زه ځوان او غښتلی وای (تر څو ستا مرسته مې کړې وای) او کاشکې چې زه هغه وخت ژوندی وای کله چې تا خپل قوم له کور او وطنه اوباسي! پيغمبر ﷺ وويل: ايا هغوی به ما له مکې څخه وباسي ؟ ده وويل هو! هر چا چې ستا په څير پيغام راوړی دی، دښمني ورسره شوې ده. نو که زه چيرته هغه وخت ژوندی وم په ټول توان او طاقت سره به ستا ملاتړ وکړم.

له دې پيښې وروسته ورقه ډير ژر وفات شو او وحي هم بنده شوه.

فعاليت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او يا ګروپي شکل د سوال او ځواب په طريقې سره تکرار کړي.

ارزونه

۱. مکې دور په دريو پړاوونو ويشل کيږي نومونه يې واخلئ.

۲. ولې نبي کريمﷺ له پيغمبرۍ مخکې د حرا غار ته تشريف وړلو؟

۳. کله چې پيغمبرﷺ ورقه بن نوفل د وحې له نازليدو خبرکړ د هغه عکس العمل څه و؟

کورنۍ دنده

د لوست مطالب په خپل تعبير سره وليکئ او هم ورته مناسب عنوان غوره کړئ.

د وحې د نزول ادامه

د وحې ډولونه

د وحې ډولونه او مرتبې په لاندې ډول دي.

۱ - رښتيني خوبونه: چې د پيغمبر ﷺ لپاره د وحې پيل و.

۲ - هغه څه چې ملايکې دده په ذهن او زړه کې تلقينولو، پرته له دې چې ملايکه ووينې.

۳ - کله به ملايکه د يوه سړي په څيره کې نبي کريم ﷺ ته راتله ترڅو هغه څه چې ورته وايي ښه پرې پوه شي، په دغسې حالت کې به صحابه و هم جبرائيل عليه السلام ليده.

٤ - پرښته به د زنګ د کړنګار په څير ورته راتله او د دې ډول وحې زغمل به ورته سخت تماميدل، حتی په سخته يخنۍ کې به د ده په مبارکې تندې د خولو څاڅکي معلوميدل، او که په دغه حالت کې پر سپرلۍ سپور و نوسپرلۍ به پر ځمکه ګونډې لګولې.

٥- پيغمبر اکرم ﷺ به کله ملائکه په خپل اصلي شکل کې ليدله، او د الله جل جلاله له خوا راليږل شوی فرمان به يې ورته سپارلو. دا ډول وحې دوه ځله پېښه شوې ده چې د (النجم) په سورت کې يې بيان راغلی دی.

٦ – آسمان ته د تللو پر وخت هم الله جل جلاله پر هغه ﷺ وحې نازله کړه، لکه د معراج په شپه چې په پيغمبر ﷺ وحې نازله شوه.

۷ – د الله تعالی کلام به پرته د پرښتې له واسطې نبي کريم ﷺ ته وحې کيده لکه څنګه چې الله تعالی د موسی بن عمران سره خبرې کړې وې، چې دغه وحې د موسی عليه السلام لپاره د قران په نص، او د پيغمبر ﷺ لپاره داسراء او معراج په حديث کې ثابته ده.

جبرائيل دويم ځلې وحې راوړې

وحې څو ورځې ځنډ شوه، نبي کريم ﷺ د وحې د نازليدو په انتظار کې و چې الله تعالی دويم ځلې په وحې مشرف کړ، پيغمبر ﷺ فرمايي: يوه مياشت د حرا په غار کې معتکف شوم کله چې زما اعتکاف پای ته ورسيده د حرا له غاره راکوز شوم، يو آواز مې واوريد، نو ښي، کيڼ، مخې او شاته مې وکتل څه مې و نه ليدل، کله چې مې پورته خواته وکتل همغه ملايکه مې وليده چې د حراء په غار کې ماته راغلې وه،

پر هغه کرسۍ چې د آسمان او ځمکې تر منځ يې قرار درلود ناسته وه، نو ډېر زيات وويريدم او د هغې د ليدو له ويرې پر ځمکه پريوتم.

خديجې ته راغلم او ومې ويل: ما ونغاړه، ما ونغاړه. هغې زه ونغاړلم بيا دا آيتونه نازل شول:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمُدَّثِّرُ ۝ قُمْ فَأَنذِرْ ۝ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ۝ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ۝ وَٱلرُّجْزَ فَٱهْجُرْ ۝ ﴾[1]

ژباړه: اى ځان نغښتونکى ځملاستونکيه، پاڅيږه او خبرداري ورکړه، او د خپل رب لويي اعلان کړه، او خپلې جامې پاکې وساته، او له چټلۍ څخه په څنګ اوسه.

د دې څخه وروسته پيغمبر ﷺ شل کاله د ارامۍ خوب اوراحت پر ځان او پر خپله کورنۍ بند کړ او د الله ﷻ دين ته د بلنې لپاره يې خپله ملا وتړله د الهي رسالت د تبليغ دروند پيټى يې په غاړه واخيست، د ظلم، تيري، او د جهالت سره د کلکې مبارزې دروند بار يې په اوږو کېښود نو ځکه يې د شلو کلونو څخه زياته موده په مختلفو برخو کې هلې، ځلې او کوښښونه کول، او په دې لاره کې يې بې ساري زحمتونه وګالل. کله يې چې آسماني آواز تر غوږو شو او د دعوت په رسولو مأمور شو نو د دنيا هيڅ ډول خنډونو او ستونزو ونشواى کړاى د ده د لوړې موخې د لارې خنډ واقع شي.

فعاليت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او يا ګروپي شکل د سوال او ځواب په طريقې سره تکرار کړي.

ارزونه

۱. د وحې ډولونه په لنډه توګه بيان کړئ.

۲. جبرائيل امين د دويم ځل لپاره د څرنګه وحې سره راغى؟

کورنۍ دنده

د لوست عمده مطالب په خپل تعبير سره وليکئ، او يو مناسب عنوان ورته وټاکئ.

---

(۱) المدثر: ۱ – ۵

خدیجه رضي الله عنها

خدیجه رضي الله عنها څوک ده؟ څرنګه یې د پیغمبر ﷺ ملاتړ وکړ، او د پیغمبر ﷺ سره د هغې نکاح د دعوت په نشراوخپرولو کې څه اغیزه درلوده؟

خدیجه رضي الله عنها څوک ده؟

خدیجه بنت خویلد بن اسد ده، چې د پیغمبر اکرم ﷺ سره په دریم نیکه کې شریکیږي. هغه رضي الله عنها د (طاهرې) په نامه هم یادیدله، د عام الفیل څخه پنځلس کاله د مخه زیږیدلې وه. په ټولو ښځو کې د حسب او نسب له مخې کامله او د ښو اخلاقو څښتنه وه پیغمبر ﷺ فرمایي:(د جنت په ښځو کې تر ټولو غوره خدیجه بنت خویلد، فاطمه بنت محمد، مریم بنت عمران او آسیه بنت فراحم د فرعون ښځه ده).

خدیجه رضي الله عنها لومړنۍ ښځه ده چې په نبي کریم ﷺ یې ایمان راوړی دی.

خدیجه رضي الله عنها د نبي کریم ﷺ لومړنۍ ښځه وه چې کوندېه وه او د رسول الله ﷺ سره د واده پر مهال یې عمر (۴۰) کاله و، پیغمبر اکرم ﷺ (۲۵) کلن و چې د خدیجې رضي الله عنها سره یې واده وکړ. دوی وروسته له واده (۲۵) کاله ګډ ژوند درلود.

خدیجه د رسول اکرم ﷺ ملاتړې

کله به چې د پیغمبر ﷺ په وړاندې ستونزې راتللې ام المؤمنین خدیجه رضي الله عنها به د هغه تر څنګ ولاړه وه، او د هغه ﷺ کړاوونه به یې کمول، هغه ته به یې ارزښتناکې مشورې ورکولې، په خپله پانګه یې هغه سره همدردي کوله، او په خبرو سره یې هغه ته تسلي ورکوله.

د پیغمبر ﷺ ماشومان

د پیغمبر ﷺ ټول ماشومان د خدیجې رضي الله عنها څخه وو، یوازې ابراهیم له ماریې څخه و، هغه ماشومان چې د خدیجې رضي الله عنها څخه وو عبارت دي له: قاسم، عبدالله او څلور لورګانې یې هره یوه زینب، رقیه، ام کلثوم او فاطمه ده.

قاسم او عبدالله په وړکتوب کې وفات شوي دي.

د خدیجې رضي الله عنها مړینه

له بندیز او محاصرې څخه ډېر وخت نه و تیر شوی چې خدیجې د پاک الله د لوري اجل بلونکي ته لبیک ووېل او له هجرت څخه درې کاله دمخه وفات شوه، نبي کریم ﷺ د دې په مړینه ډېر سخت غمجن شو، پیغمبر ﷺ یې قبر ته ښکته شو او

په خپلو مبارکو لاسونو يې په قبر کې کېښوده، خديجه رضي الله عنها د روژې په لسمه د ٦٥ کلونو په عمر له فاني دنيا سترګې پټې کړې.
دا کال په " عام الحزن " يعني د غم په کال ونومول شو ځکه په دې کال کې نبي کريم ﷺ دوه مهم شخصيتونه له لاسه ورکړل چې خديجه او ابو طالب وو. ځکه چې دا دوه شخصيتونه د هميش لپاره د پيغمبر ﷺ ملاتړي وو، او د پيغمبر ﷺ سره يې بې کچې مينه درلوده او پر هغه زيات مهربانه وو. د دوې په مرګ پيغمبر ﷺ يوازې پاتې شو او په کورنۍ کې يې بل مرستندوی او ملاتړی نه درلود. پيغمبر ﷺ د خديجې رضي الله عنها له وفات څخه وروسته واده وکړ مګر د خديجې رضي الله عنها مينه د پيغمبر ﷺ په زړه کې د ژوند تر اخرنيو شيبو پورې ځای نيولای و او تل به يې د هغې يادونه کوله.

فعاليت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او يا ګروپي شکل د سوال او ځواب په طريقې سره تکرار کړي.

امهات المؤمنين

امهات المؤمنين هغه کُنيه ده چې قرآن کريم د نبي کريم ﷺ ميرمنې په هغې عزتمنې کړيدي. الله جل جلاله فرمايي:{ وازواجه أمهاتهم } [الاحزاب: ٦]
د دې کنيې له اطلاق څخه موخه د نبي کريم ﷺ له رحلت وروسته د دغو بيبيانو سره د نکاح د حرمت اعلان و. دا کنيه د هغې وياړمنې امتيازي نښې په څير وه چې دوې ته د احترام، درناوي او د دعوت په لارکې د نه ستړي کېدونکو هلو ځلو لپاره ورکړل شوه.

ارزونه

١. خديجه رضي الله عنها څوک وه؟
٢. هغه لاملونه چې د پيغمبر ﷺ سره د خديجې رضي الله عنها د واده د ترغيب باعث شوې څه و؟ بيان يې کړئ.
٣. خديجې رضي الله عنها به نبي کريم ﷺ سره همدردي کوله هغه ته به يې تسلي ورکوله، دا موضوع شرحه کړئ.
٤. له امهات المؤمنين څخه مراد څه دی ؟ او دا ځانګړتيا چې الله تعالی هغوی ته وربه برخه کړه څه مطلب افاده کوي؟

کورنۍ دنده

د لوست عمده مطالب په خپل تعبير سره وليکئ،او يو مناسب عنوان ورته وټاکئ.

پټه بلنه (سري دعوت)

پيغمبر ﷺ د رسالت په رسولو او د توحيد او د يو الله ﷻ د عبادت په لور د خلکو په رابللو مامور شو، نو رسول الله ﷺ د خپل رسالت تبليغ څرنګه او له کومه ځايه پيل کړ؟ او د خلکو غبرګون د دې نوې بلنې په وړاندې څرنګه و.

د پټې بلنې پيل: د مدثر سورت د څو آيتونو له نازليدو وروسته نبي کريم ﷺ خپل دعوت او بلنه د يو الله په لوري پيل کړه.

ولې د دعوت پيل په پټه وشو؟

رسول الله ﷺ په داسې قوم کې ژوند کاوه چې پرته له بت پرستۍ يې بل کوم دين نه درلود، د دوې دليل د بتانو په عبادت کې دا ؤ چې د دوی پلرونو د بتانو عبادت کاوه. د ستونزو او شخړو په حل کې يې پرته له تورې بله لاره نه پيژندله. د دې سره سره يې په عربي جزيره کې ديني زعامت او مشري درلوده.

په داسې شرايطو کې د حکمت غوښتنه دا وه چې بلنه بايد په پټه مخکې ولاړه شي څو د مکې خلک په يو ځلې او ناڅاپي توګه له يو پاروونکي کار سره مخامخ نشي، نو لدې امله به پيغمبر ﷺ خلک په پټه او سري توګه اسلام ته رابلل.

فعاليت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او يا ګروپي شکل د سوال او ځواب په طريقې سره تکرار کړي.

بلنه له کوم ځايه شروع شوه؟

رسول الله ﷺ به لومړی هغه چاته دعوت وړاندې کولو چې له ده سره ډير نژدې او د کورنۍ غړي او دوستان به يې و. رسول الله ﷺ هغه کسان اسلام ته رابلل چې به په نيکو صفاتو پيژندل شوي و، لکه: د حق طرفداران، د خير او اصلاح خاوندان، ريښتوني، او داسې نور. داسې خلکو به ضرور د پيغمبر ﷺ بلنه منله، او د پيغمبر ﷺ په خبرو به يې باور

کاوه، دوی اسلام او د اسلام پیغمبر ته پوره اخلاص درلود، او د ژوند تر اخري سلګۍ پورې به د بې سارې قربانۍ او سرخندنې سره د اسلام په خدمت کې وو.

دوی د اسلام په تاریخ کې د اسلام په لومړیو مخکښانو (السابقون الاولون) وپیژندل شول.

د دې ډلې په سر کې د پیغمبر ﷺ بي بي ام المؤمنین حضرت خدیجه بنت خویلد، ابو بکر صدیق، علي بن ابي طالب او زید بن حارثه وو. دا ډله د دعوت په لومړنۍ ورځ په اسلام مشرفه شوه. بیا حضرت ابو بکر صدیق د دعوت په کار کې فعاله ونډه واخیسته او د خپل قوم په منځ کې یې دعوت پیل کړ، خپل ډیر نږدې او د باور وړ کسان یې اسلام ته را وبلل لکه: عثمان بن عفان، زبیر بن عوام، عبدالرحمن بن عوف، سعد بن ابي وقاص او طلحه بن عبید الله د ابو بکر صدیق په بلنه په اسلام مشرف شول چې دوی هم د اسلام له لومړنیو مخکښانو څخه شمېرل کیږي. له هغه وروسته ابو عبیده عامر بن جراح، ابو سلمه بن عبدالاسد، ام المؤمنین ام سلمه، ارقم بن ابي ارقم، عثمان بن مظعون، عبدالله بن جحش او ډیر نور په اسلام سر لوړي شول، او دا ټول د قریشو له قبیلې څخه وو. د قریشو پرته د اسلام په مخکښانو کې دا کسان وو: عبدالله بن مسعود، مسعود بن ربیعه، بلال بن رباح حبشي، صهیب بن سنان رومي، عمار بن یاسر او د هغه پلار یاسر، مور یې سمیه او عامر بن فهیره. له یادو شوو ښځو څخه پرته د اسلام په مخکښو ښځو کې ام ایمن، ام الفضل لبابه بنت حارث،او اسماء بنت ابی بکر صدیق وې.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په طریقې سره تکرار کړي.

ارزونه

۱- رسول الله ﷺ پټ دعوت څرنګه پیل کړ او څومره موده یې دوام وکړ؟

۲- داسلام له لومړنیو او مخکښو له جملې څخه د پنځو کسانو نومونه واخلئ؟

کورنۍ دنده

د لوست عمده مطالب په خپل تعبیر سره ولیکئ، او یو مناسب عنوان ورته وټاکئ.

خلور دېرشم لوست

دار الارقم (د رهبرۍ مرکز)

د پټې بلنې مرکز: د ارقم کور د پټې بلنې مرکز و چې مسلمانان به هلته را ټولیدل. هره نوې وحې به یې د پیغمبر ﷺ خخه اوریدله، رسول الله ﷺ به هغوی ته د قرآن کریم تلاوت کاوه او د الله جل جلاله صفات به یې ورته بیانول: احکام، اخلاق، او د اسلام د مقدس دین آداب یې هغوی ته ښودل، د هغوی پوښتنې به یې ځوابولې، او د خپل نظر لاندې یې د اسلامي لارښوونو سره سم تربیه کول.

په دار الارقم بن ابي ارقم کې به اصحابو د اسلام د اساسي ارزښتونو لکه: توحید، تقوىٰ، صبر، زغم، تېرېدنه، تحمل، ثبات، ورورګلوۍ، صدق، وفاء، امانت، ایثار، یو له بل سره مرستې او یووالي په اړه درسونه زده کول.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په طریقې سره تکرار کړي.

ولې د ارقم کور؟

د مشرتابه د مرکز لپاره د ارقم د کور په غوره کولو کې ګڼ لاملونه وه چې ځینې یې دا دي:

۱. د ارقم د مسلمانیدو په هکله خلکو معلومات نه درلود. له دې امله د هیچا په خیال او خاطر کې دا خبره نه تیریده چې محمد ﷺ د خپلو یارانو سره د ارقم په کور کې غونډې جوړوي.

۲. ارقم بن ابي الارقم د مخزوم له قبیلې څخه ؤ، او هغه داسې قبیله وه چې د بني هاشمو په وړاندې یې د جګړې او سیالۍ بیرغ پورته کړی و.

۳. ارقم بن ابي الارقم یو شپاړس کلن ځوان و، چې په اسلام مشرف شو، د عربو عادت دا

و چې دوی به عموما خپلې غونډې د مشرانو په کورونوکې کولې له همدې کبله هيڅکله دا تصور او گمان نه کيده چې محمد ﷺ به داسې غونډې د يو ځوان په کور کې وکړي.

پټې بلنې څو کاله دوام وکړ؟

دری کاله په همدې توگه تیر شول دعوت په پټه چليده، او دعوت په افرادو پورې منحصر ؤ، د دې مودې په اوږدو کې يوه مؤمنه ډله منځ ته راغله چې يو بل ته يې د ورورۍ لاسونه ورکړل يو د بل ملاتړ او هلې ځلې يې کولې چې د اسلام پيغام خلکو ته ورسوي.

پيغمبر ﷺ خپل دعوت د خلکو په منځ کې په ښکاره ډول اعلان نکړ خو په قريشو کې مشهور شوی ؤ او د اسلام پاك نوم د مکې مکرمې په گوډ گوډ کې خپور شوی ؤ. خلکو هر ځای د دې دعوت په هکله خبرې کولې، ځينو خلکو لکه: ابوجهل، او ابو لهب په يو شمير مؤمنانو ظلم کاوه خو سره له دې هم مشرکانو دې کار ته ډيره پاملرنه نکوله ځکه چې پيغمبر ﷺ لاتر دې دمه د اسلام دعوت نه وو ښکاره کړی، تر څو وحې نازله شوه او نبي کريم ﷺ يې د باطلو عقيدو سره د مقابلې او د بتانو په ړنگولو مکلف کړ.

ارزونه

۱. ارقم بن ابي ارقم څوك ؤ؟
۲. اصحابو په دار الارقم کې څه زده کول؟
۳. ولې دارالارقم د غونډو لپاره مرکز وټاکل شو؟

کورنۍ دنده

د لوست عمده مطالب په خپل تعبير سره وليکئ، او يو مناسب عنوان ورته وټاکئ.

ایمان او ثبات

عن سفيان بن عبد الله رضي الله عنه قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُول الله! قُلْ لي في الإِسْلامِ قَولاً لاَ أسْأَلُ عَنْهُ أَحداً غَيْرَكَ. قَالَ: «قُلْ آمَنْتُ بِالله، ثُمَّ استَقِمْ» رواه مسلم.

د راوي پيژندنه

نوم يې سفيان د پلار نوم يې عبدالله د طائف اوسيدونكى دى د حضرت عمر رضي الله عنه د خلافت په موده کې د طائف والي ؤ.

د كلمو معنا

١- **لاَ أَسْأَلُ:** پوښتنه ونه كړم.

٢- **قَولاً:** خبره

٣- **قُلْ:** ووايه

٤- **ثُمَّ استَقِمْ:** بيا په همدغه مستقيمه لاره ټينګ اوسه.

د حديث شريف معنا

له حضرت سفيان بن عبدالله رضي الله عنه څخه روايت دى چې پيغمبر صلى الله عليه وسلم ته مې عرض وكړ. اى د الله پيغمبره! د اسلام په باره کې راته يوه داسې خبره وكړه چې په دې اړه له تا څخه وروسته له بل چا څخه د پوښتنې ضرورت پاتې نشي. نو يې وفرمايل: ووايه په الله ايمان لرم او بيا پرې ټينګ اوسه.

د حديث شريف حكمت

مؤمن د ايمان له بركته هېڅكله نه پرېشانه كېږي، ځكه چې دى پر هغه پروردګار ايمان او عقيده لري چې د ټولو كايناتو مالك او متصرف دى هر څه د هغه په لاس کې دي، او مؤمن په دې هم پوهېږي چې يوازې ماديات د انسان ټول مشكلات نشي حل كولاى او د ده اړتياوې نه پوره كوي په همدې بناء د خپل پرودګار په بندګۍ او اطاعت كلك ولاړ وي.

او په نتيجه کې هغه مؤمن چې د ايمان په غوښتنو ثابت ولاړ وي د ده د ذهن او فكر څخه هر ډول تشويشونه او غمونه لرې كوي. صبر، حوصله، زغم ور په برخه كوي ځكه چې د برياليتوب راز يوازې په استقامت کې نغښتى دى.

فعالیت

• زده کونکي دې په ټولنیز، اقتصادي، او امنیتي اړخونو کې په الله تعالی د ایمان مثبتې اغیزې د غیر اسلامي ټولنو سره په مقایسه کولو بیان کړي.

د استقامت هدف: له استقامت څخه هدف بې له کمي او زیاتي څخه د اسلام پر سمې لارې تلل او په پوره ډول د الله جل جلاله له ټولو اوامرو څخه پیروي کول او له نواهیو څخه یې ځان ساتل دي.

د استقامت ګټه: استقامت د مسلمان سره د الله تعالی په بندګۍ کې کومک کوي، او د شیطاني وسوسو او نفسي خواهشاتو په مقابل کې یې سر لوړی کوي د خپلې سعیې او کوښښ د ضایع کېدلو مخه نیسي او د دنیا او آخرت د نېکمرغۍ لامل ګرځي.

د حدیث شریف ګټې

۱. په الله تعالی باندې د ایمان ارزښت: په الله تعالی ایمان درلودل دومره مهم او ارزښتناک کار دی چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم د سوال په ځواب کې لوی عنوان و ټاکه.

۲. د استقامت لزوم: انسان د خپل بریالیتوب لپاره دوو ارزښتناکو قوي قوو ته اړتیا لري چې یوه یې باطني او بله یې خارجي ده، باطني قوه یې په الله تعالی باندې کامل ایمان دی او خارجي قوه یې په ایمان باندې استقامت دی.

۳. د دین زده کړه: د دغه صحابي له سؤال څخه معلومېږي چې هر مسلمان باید د دین د زده کړې لپاره د علم او پوهې له خاوندانو څخه پوښتنې وکړي.

ارزونه

۱- له ثبات او استقامت څخه مراد څه دی؟

۲- د استقامت ګټې څه دي؟

۳- لاندې کلمې معنا کړئ.

أ- قُلْ آمَنْتُ بِاللهِ: ب- ثُمَّ اسْتَقِمْ:

کورنۍ دنده

دایمان د اهمیت او پر هغه د استقامت د حتمیوالي په باره کې یوه مقاله ولیکئ.

د یتیم پالنه

عن سَهْلِ بْنَ سَعْدٍ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ كَهَاتَيْنِ فِي الْجَنَّةِ وَقَرَنَ بَيْنَ أُصْبُعَيْهِ الْوُسْطَى وَالَّتِي تَلِي الْإِبْهَامَ. رواه ابو داود.

د راوي پېژندنه

نوم يې سهل د پلار نوم يې سعد الساعدي دی د جاهليت په زمانه کې يې نوم حزن (غم) و، پيغمبر ﷺ په سهل (ايماني) باندې ونوماوه په ډېرو غزاګانو کې يې ګډون کړی دی او د هجرت په ۸۸ کال کې د ۹٤ کلونو په عمر وفات شو.

د کلمو معنا

١- كَافِلُ: پالونکی.

٢- الْيَتِيم: هغه ماشوم چې پلار يا مور او پلار دواړه يې مړه وي.

٣- كَهَاتَيْنِ: لکه دغه دوه (ګوتې).

٤- وَقَرَنَ بَيْنَ أُصْبُعَيْهِ: دواړه ګوتې يې سره يو ځای کړې.

د حديث شريف معنا:

حضرت سهل رضي الله عنه له پيغمبر ﷺ څخه روايت کوي چې ويې فرمايل: زه او د يتيم پالونکی به په جنت کې يو د بل تر څنګ داسې نيږدې يو لکه د يو لاس دا دوه ګوتې.
راوي وايي چې خپله منځنۍ او د شهادت ګوته يې سره نيږدې کړې.

فعاليت

- زده کوونکي دې يتيم ته د نه پاملرنې زيانونه په ډله ييز ډول بيان کړي.

د حديث شريف حکمت

په هره ټولنه کې لکه څرنګه چې پانګوال او سرمايه دار ژوند کوي فقيران، بې وزله او بې کسه يتيمان هم ژوند کوي، د اسلام مقدس دين موږ دې ته هڅوي چې د هغوی

سرپرستي وکړو او دوی پرې نږدو چې په دغه حالت کې د يوازې والي احساس وکړي، که چېرې د دوی اړتياوې او ضرورتونه پوره نه کړل شي نو تجربې دا ثابته کړې ده چې دغسې خلك لوی شي، زړونه يې سخت وي، کينه او خطرناك فکرونه لري او بيا د اسلام دښمنان ورڅخه خپلو سترو اهدافو ته د رسېدلو لپاره کار اخلي او په ورانکارۍ پيل کوي، د راحت فضا خړه پړه او ژوندون په يو تريخ حقيقت بدلوي نو په همدې بناء د شتمنو او بډايو خلکو دا وظيفه ده چې د دوی تعليم او سالم تربيت په خپله غاړه واخلي او خپله ديني وجيبه ترسره کړي او هم د لوی اجر او ثواب خاوندان شي.

فعاليت

- څنګه کولای شو له يتيمانو سره مرسته وکړو؟ په دې اړه خپل نظريات په ډله ييز ډول څرګند کړئ.

د حديث شريف ګټې

۱- د يتيم د پالونکي مقام: پيغمبر ﷺ د يتيم پالونکي ته دا زېرې ورکړی دی چې هغه به د قيامت په ورځ د پيغمبر ﷺ ترڅنګ ولاړ وي.

۲- په ښوونه کې د تعليمي وسائلو څخه استفاده: د دې لپاره چې مطلب د مخاطب په ذهن کې ښه ځای ونيسي پيغمبر ﷺ د خپلو مبارکو ګوتو له اشارو څخه کار واخيست.

ارزونه

۱- يتيم چا ته ويل کېږي او د هغې پالنه د چا په غاړه ده؟
۲- د يتيم د پالونکي مقام څه دی؟ واضح يې کړئ.
۳- د پورتني حديث شريف ګټې ذکر کړئ.

کورنۍ دنده

- په دې اړوند چې يتيم دې له کومه حيثه د پاملرنې وړ وګرځي، يوه لنډه مقاله وليکئ.

مرسته او کومک

عَنْ عَبدِ اللهِ بنِ عُمرَ رضي الله عنهما أَنَّ رسولَ اللّٰهِ صلى الله عليه وسلم قال: «اَلْمُسْلِمُ أخُوْ المُسْلِمِ، لا يَظْلِمُهُ، ولا يُسْلِمُهُ، و مَنْ كَانَ فِيْ حَاجَةِ أخِيْهِ كانَ اللهُ فِيْ حَاجَتِهِ، وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللهُ عَنْهُ بهَا كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ يومِ القِيامَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِماً سَتَرَهُ اللهُ يَوْمَ القِيَامَةِ». رواه البخاري.

راوي پېژندنه

نوم يې عبدالله د پلار نوم يې عمر او په قوم قريش دی په مکه مکرمه کې په اسلام مشرف او بيا يې مديني منورې ته هجرت وکړ. په صحابه کرامو کې د فقهاوو له جملې څخه و، له نبي کريم ﷺ څخه يې زيات شمير احاديث روايت کړي دي او د هجرت په ۷۳ کال وفات شو.

د کلمو معنا

۱- كُرْبَةً: کړاو اوستونزه.

۲- فَرَّجَ: ليرې يې کړي.

۳- سَتَرَ: عيب يې پټ کړ.

د حديث شريف معنا

له عبدالله بن عمر څخه روايت دی چې پيغمبر ﷺ وفرمايل: مسلمان د مسلمان ورور دی، نه تيری ورباندې کوي او نه يې تيري کوونکو ته سپاري، او هر څوک چې د خپل ورور اړتيا پوره کړي الله تعالی به د ده اړتيا پوره کړي. او هر څوک چې د يو

مسلمان مشکل حل کړي الله تعالی به یې د قیامت په ورځ مشکلات اسانه کړي. او هر چا چې پر یو مسلمان پرده واچوله الله تعالی به یې د قیامت په ورځ پرده وساتي.

فعالیت

- په پورتني حدیث شریف کې د مرستې او کومک ښې اغېزې په ډله ییز ډول بیان کړئ.

د حدیث شریف حکمت

الله تعالی دوه وروڼه یا خویندې اویا د یوې کورنۍ غړي فطرتاً داسې پیداکړي دي چې ځانګړې مینه او محبت یې تر منځ وي او د تل لپاره د یو بل د سعادت او هوساینې په فکر کې وي که اړتیا ور پیښه شي او یا له کومې ستونزې سره مخامخ شي د حل لپاره یې د خپل توان مطابق هلې ځلې کوي، او هېڅکله هم پر یو بل تیری نه کوي او نه یو بل غلیم ته سپاري، نو ځکه پیغمبر ﷺ په دې حدیث شریف کې ټول مسلمانان د یوې کورنۍ د غړو او په خپلو کې د خویندو او وروڼو په څیر بللي دي او له داسې اعمالو څخه چې دغه اړیکې پرې کوي او له منځه یې وړي منع کړې دي لکه ظلم، تېری او داسې نور.

او د یوې دیني دندې په توګه یې د یو بل د غم خوړلو او ستونزو د حل کولو او د نورو له عیبونو څخه سترګو پټولو ته خپل پیروان را دعوت کړي دي.

فعالیت

- زده کونکــی دې پــه خپل ګروپ کې د دې لوســت حدیث شــریف په صحیحو الفاظو سره ووایي.

د حدیث شریف ګټې

۱- مسلمانان په خپلو کې خویندې او وروڼه دي. باید چې د یوې کورنۍ د غړو په څیر سره ژوند وکړي.

۲- مسلمان پر مسلمان ظلم نه کوي او ظلم کول په هیچا هم روانه دي.

۳- مسلمان خپل مسلمان ورور دښمن ته نه سپاري.

٤- مسلمان د خپل مسلمان ورور د اړتیاو د پوره کولو په فکر کې وي.

۵- یو مسلمان د بل مسلمان عیب پټوي. بې عیبه انسان نشته ریښتینی مسلمان د خلکو ښه صفتونه بیانوي او بدۍ یې پټوي.

٦- د دې ټولو کارونو په بدله کې الله تعالی له خپل بنده سره همدغه شان مرسته او کومک کوي.

ارزونه

۱- یو مسلمان د بل مسلمان په باره کې باید څرنګه احساس ولري؟

۲- د څه لپاره د نورو په عیبونو پرده اچوو؟

۳- د لاندې کلمو معنا څه ده؟

لا يَظْلِمُهُ:

ولا يُسْلِمُهُ:

فَرَّجَ:

كُرْبَةً:

سَتَرَ مُسْلِماً:

سَتَرَهُ اللّه:

کورنۍ دنده

څرنګه کولای شو د خپلو ټولګیوالو او ګاونډیانو سره مرسته وکړو؟ تر دې عنوان لاندې یوه لنډه مقاله ولیکئ.

د مسلمان پېژندنه

عن عبدِالله بنِ عَمرو عن النبي صلى الله عليه و سلم قال: «اَلْمُسلِمُ مَن سَلِمَ الْمُسلِمُونَ مِن لِسَانِه وَ يَدِهِ و الْمُهاجِرُ مَن هَجَرَ مَا نَهَى اللهُ عنه» رواه البخاري

د راوي پېژندنه

دغه راوي په اووم لوست کې پېژندل شوی دی.

د کلمو معنا

۱. مِن لِسَانِه: د هغه له ژبې

۲. وَ يَدِهِ: د هغه له لاسه

۳. الْمُهاجِرُ: پرېښودونکی

٤. مَن هَجَرَ: چا چې پرې اېښې وي.

۵. مَا نَهَى اللهُ: هغه څه چې الله تعالی منع کړي دي.

د حدیث شریف معنا

له حضرت عبدالله رضي الله عنه څخه روایت دی چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم وفرمایل: مسلمان هغه څوک دی چې نور مسلمانان يې د ژبې او لاس له ضرر څخه په امن وي او مهاجر هغه څوک دی چې له ګناهونو څخه ځان ساتي.

فعالیت

- زده کوونکي دې په ډله ییزه توګه د ژبې او لاس د ضررونو په هکله خپل معلومات وړاندې کړي.

د حدیث شریف حکمت

انسان ته له دوو لوریو ضرر رسیدلای شي یو جسمي او فزیکي او بل معنوي او روحي. بناءً په دې حدیث شریف کې مسلمانان نورو ته د ژبې او لاس له هر ډول ضرر رسولو څخه منع شوي دي تر څو مسلمانان یو بل ته د متقابل احترام په فضا کې د عزت ژوند وکړي او له هر ډول تیري، بهتان، تمسخر، او ازار څخه خوندي وي.

د حدیث شریف ګټې

۱- د ژبې سپېڅلتیا: مسلمان په غور او سوچ سره خبرې کوي او له بدو الفاظو او کنځلو څخه ځان ساتي.

۲- د مسلمان له لاسه هېچا ته ضرر نه رسېږي.

۳- د ګناه له مجلسونو څخه لرې والی: مسلمان باید د ګناهونو له مجلسونو څخه خپل ځان لیرې وساتي او په پاک چاپیریال کې ژوند وکړي.

ارزونه

۱- پدې حدیث شریف کې له مهاجر څخه څوک مراد دی؟

۲- ولې یوازې د لاس او ژبې په ساتنه ټینګار شوی دی؟

کورنی دنده

پورتنی حدیث شریف له معنا سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د اسلام پنځه بناوې

عَن ابنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: قال رَسُول اللهِ صلى الله عليه وسلم: بُنِيَ الإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ، شَهَادَةِ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ، وَحَجِّ البَيْتِ. رواه البخاري.

د راوي پېژندنه

دا راوي په لسم لوست کې معرفي شوی دی.

د کلمو معنا

١_ بُنِيَ: بنا شوی دی.

٢_ خَمسٍ: پنځه.

٣_ إِقَامِ الصَّلَاةِ: د لمانځه کول.

٤- إِيتَاءِ الزَّكَاةِ: زکات ورکول.

د حديث شريف معنا

حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنه وايي: چې پيغمبر صلى الله عليه وسلم وفرمايل: اسلام پر پنځو ستنو ولاړ دی:

١_ په دې ګواهي ورکول چې پرته له الله جل جلاله څخه بل معبود نشته (هيڅوک د عبادت او بندګۍ وړ نه دی) او حضرت محمد صلى الله عليه وسلم د الله جل جلاله رسول دی.

٢_ د لمانځه اداء کول

٣_ د زکات ورکول

٤_ د حج د فريضې اداء کول ٥_ د رمضان د مبارکې مياشتې روژه نيول.

د حدیث شریف حکمت

اسلام د سلم (صلح) او سلامتی له مادې څخه اخیستل شوی او الله تعالیٰ ته د غاړې اېښودلو په معنا دی چې بنده به د الله تعالی ټول امرونه مني او له نواهیو څخه به یې ځان ژغوري. په دې حدیث شریف کې د اسلام مقدس دین له داسې تعمیر سره تشبیه شوی دی چې په پنځو محکمو ستنو ولاړ دی.

دغه پنځه ستنې دا دي:

د شهادت د کلمې لوستل: د اسلام بنسټ د الله تعالیٰ په یووالي ایمان لرل دي چې یواځې همدغه ذات د کایناتو پیدا کوونکی او د عبادت او بندګۍ وړ دی او حضرت محمد ﷺ یې بنده او پیغمبر دی او د هغه پېغامونه یې انسانانو ته رسولي او د ژوند کولو او بندګۍ لارې یې ورته ښودلې دي.

لمونځ: له کلمې وروسته د اسلام مهم رکن لمونځ دی چې د ورځې پنځه وخته پر هر نارینه او ښځه فرض دی. لمونځ مؤمن ته قوت ورکوي، لکه څنګه چې په قرآن عظیم الشان کې ویل شوي دي: (وَاسْتَعِينُواْ بِالصَّبْرِ وَالصَّلاَةِ) ترجمه: ((ای مؤمنانو په صبر او لمانځه باندې مرسته وغواړئ)) (۱) د الله تعالیٰ د یاد تر ټولو ستره وسیله لمونځ دی په دې باره کې قرآن عظیم الشان فرمایي: (وَأَقِمَ الصَّلاَةَ لِذِكْرِي) ((زما د یاد لپاره لمونځ وکړه)) (۲) لمونځ د مؤمن ژوند منظموي، له فحشا او منکراتو څخه یې منع کوي او زړه ته ډاډ ورکوي.

لمونځ یو ټولنیز عبادت دی خلکو ته د الله تعالیٰ د احکامو په وړاندې د ټولو انسانانو د برابرۍ پېغام ورکوي.

زکات: زکات بله هغه ستنه ده چې اسلام ورباندې ولاړ او د پاکۍ او ودې په معنیٰ دی. زکات یواځې مالي مرسته نه ده، بلکې د لمانځه، روژې او حج په څېر یو عبادت دی. د زکات په ورکولو مؤمن د خپل رب امر پر ځای کوي او په پای کې یې د ثواب

---

(۱) د بقرې سورت، ۱۵۳ آیت

(۲) طه سورت، ۱٤ آیت

مستحق گرځي او همدغه ثواب دی چې د انسان اخروي ژوند جوړوي او که په ښه طريقه ورکړل شي د ټولنې د ټولو افرادو د ژوند سطحه لوړوي.

روژه: روژه هم د اسلام د بنا په حيث انسانان له گناه څخه ژغوري او انسان ته د صبر، شکر او نظم درس ورکوي، د فقيرانو له حال څخه يې خبروي او د جسم د آرامۍ لامل گرځي.

حج: ډېر فردي او ټولنيز حکمتونه لري، د حج په کولو سره د انسان گناه ښنل کېږي او زړه يې پاکېږي، انسان عبادت او بندگۍ ته هڅوي، ايمان قوي کوي، د اسلام تېر برم را يادوي او د اسلام په لارکې د رسول الله ﷺ او يارانو سرښندنې او قهرمانۍ يې را ژوندۍ کوي.

حج په ميليونونو انسانان بې له دې چې د رنگ، ژبې، قوميت، دولت، فرهنگ، مقام او منصب توپير يې په نظر کې ونيول شي د يو گډ هدف او موخې لپاره په يو ځای را ټولوي او دا څرگندوي چې په مسلمانانو کې د ورور گلوۍ او برابرۍ اړيکې څومره کلکې او غښتلې دي، نو دغه دين يواځينی دين دی چې ټول خلك په يوه محور راټولوي او د دنيا او اخرت د نېکبختۍ په لور يې بيايي.

د حديث شريف گټې

۱ـ اسلام پر پنځو بناوو ولاړ دی.

۲ـ لمونځ فرض دی.

۳ـ روژه فرض ده.

٤ـ زکات په بډايه او شتمنو مسلمانانو څوك چې د نصاب خاوندان وي فرض دی.

٥ـ حج فرض دی.

فعالیت

- زده کوونکي دې په ډله ییز ډول د اسلام د ارکانو په باره کې سره خبرې وکړي.

ارزونه

۱ـ اسلام څو بناوې لري؟

۲ـ د لمانځه د اهمیت او ارزښت په باره کې مو څه زده دي؟

۳ـ د حج ځینې حکمتونه ذکر کړې.

کورنۍ دنده

د دې لوست حدیث شریف حفظ کړئ او له معنٰی سره یې ولیکئ.

حياءُ

عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ عُقْبَةَ بْنِ عَمْرو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ مِمَّا أَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النُّبُوَّةِ الْأُولَى إِذَا لَمْ تَسْتَحِ فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ. رواه البخاري

د راوي پېژندنه

نوم يې عقبه کنيه يې ابو مسعود او په کوفه کې زېږېدلی دی، د هجرت په ۴۰ کال د حضرت علیؓ د خلافت په دور کې وفات شوی دی.

د کلمو معنا

۱- مِمَّا أَدْرَكَ النَّاسُ:	هغه څه چې خلکو له مخکينيو څخه زده کړي دي.
۲- مِنْ كَلَامِ النُّبُوَّةِ الْأُولَى:	هغه څه چې د ټولو انبياؤ عليهم السلام شريعتونو ورباندې اتفاق کړی دی.
۳- إِذَا لَمْ تَسْتَحِ:	کله دې چې حيا نه لرله.
٤- فَاصْنَعْ:	نو کوه.

د حديث شريف معنا

ابو مسعودؓ څخه روايت دی چې پيغمبر ﷺ وفرمايل: د تېرو شوو پيغمبرانو له ويناوو څخه چې خلکو زده کړې، يوه دا خبره مهمه ده چې کله دې حيا نه لرله، نو څه چې دې خوښ وي کوه يې.

فعاليت

- آيا په زده کړه او ښوونه کې حيا کول ښه دي؟

د حديث شريف حکمت: حيا څه ته وايي؟ حيا د هغه انساني کيفيت نوم دی چې سړی له هرې غير مناسبې خبرې او ناوړه کار څخه کرکجن کوي، انسان بايد د هر چا څخه

زيات له الله تعالى څخه حيا ولري. کوم شی چې ټولنه فاسدوي اخلاقي فساد دی او حيا داسې يو نېک صفت دی چې انسان له ټولو بديو او ناوړه کارونو څخه منع کوي، ځکه خو اسلام حيا د ايمان ارزښتناکه څانګه بللې ده او فرمايلي يې دي چې مسلمانان دې دغه خوی په ځان کې پيدا کړي، خپله ټولنه دې له بربنډتوب او بې حيايی څخه چې د ډول ډول ناروغيو لامل کېږي وساتي او د خلکو د تشويش مخنيوی دې وکړي.

د حيا ثمره

د حيا پايلې هميشه ګټورې وي، لکه څنګه چې پيغمبر ﷺ فرمايلي دي ((اَلحَيَاءُ لاَيَاتِي إلّاَبِخَير)) حيا يواځې خير او ښېګڼه زېږوي. په بل حديث شريف کې فرمايي: ((حيا او ايمان تل ملګري وي هر کله چې يو له دوی دواړو څخه نه وي بل به يې هم نه وي)).

فعاليت

- زده کوونکي دې د حيا په باره کې سره خبرې وکړي.

د حديث شريف ګټې

۱- حيا د ټولو پيغمبرانو له لارښوونو څخه ده.
۲- د حيا اهميت: حيا انسان له فحشا، منکراتو او خپل سريو څخه منع کوي.
۳- حيا انسان ته قدر ارزښت او عزت ور په برخه کوي.

ارزونه

۱- حيا تعريف کړئ.
۲- د حيا حکمت بيان کړئ.
۳- انسان تر ټولو زيات بايد له چا څخه حيا ولري؟

کورنۍ دنده

د بې حيايۍ په باره کې يوه لنډه مقاله وليکئ.

نښه يي توكي

عَنْ اُمِ سَلَمَةَ رضي الله عنها قَالَتْ: (نَهَى رَسُولُ الله ﷺ عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ وَمُفْتِرٍ). رواه ابو داود

د راوي پېژندنه

نوم يې حضرت ام سلمة رضي الله عنها د بنو مغيره قبيلې ته منسوبه ده، له لومړنيو مسلمانانو څخه ده، ام سلمة رضي الله عنها د هغو مهاجرينو له جملې څخه ده چې حبشې او مدينې ته يې هجرت كړى دى. هغه د خپل مېړه ابو سلمة له وفات څخه وروسته د هجرت په څلورم كال د شوال په مياشت كې د پيغمبر ﷺ په نكاح كې راغله او د امهات المؤمنين په صف كې داخله شوه له ۳۰۰ څخه زيات احاديث يې له پيغمبر ﷺ څخه روايت كړي دي او بالاخره د هجرت په ديارلسم كال د ۸٤ كالو په عمر وفات شوه.

د كلمو معنا

۱- مُسْكِرٍ: نښه كوونكى او د عقل له منځه وړونكى.
۲- مُفْتِرٍ: سستوونكى.

د حديث شريف معنا

حضرت ام سلمة رضي الله عنها روايت كړى چې پيغمبر ﷺ د هر هغه څه له استعمال څخه منع كړې ده چې نښه راولي او عقل خرابوي او يا عقل كمزورى كوي.

د حدیث شریف حکمت

د اسلام له مهمو هدفونو څخه یو هم د عقل، ځان او مال ساتنه او د الله تعالیٰ له نعمتونو څه دګټې اخیستلو د ښو لارو ښودنه ده، الله تعالیٰ انسان ته د عقل په واسطه له حیواناتو څخه غوره والی ورکړی دی، څرنګه چې انسان د خپل عقل په وسیله ښه له بدو او ګټه له زیان څخه توپیر کولی شي او د خپل عقل په پراختیا کولای شي، د ترقۍ او پرمختګ لارې هوارې کړي.

لدې کبله د اسلام مقدس دین د عقل د ساتنې لپاره ټول نېشه يي توکي چې په لومړي سر کې يې شراب ځای لري حرام کړي دي، ځکه چې د دغو توکو استعمال د مختلفو جرمونو، لکه ځان وژنه، غلا، تېري، بد امنۍ د صحت خرابوالي او داسې نورو لامل ګرځي.

د حدیث شریف ګټې

۱- ټول مستي راوستونکي او سستوونکي، لکه شراب او د نېشه يي توکو مختلف ډولونه حرام دي.

۲- نېشه کوونکي توکي که لږ وي او که ډېر وي حرام دي.

۳- له نېشه يي توکو څخه هر ډول ګټه اخيستل حرام دي.

٤- د اسلام مقدس دین انسان د ځان او عقل د ساتنې مسؤول ګڼي.

ارزونه

۱- په اسلام کې د نېشه يي توکو حکم څه دی؟

۲- د شرابو او نېشه يي توکو زيانونه بيان کړئ.

۳- د درس مفهوم په لنډ ډول بيان کړئ.

کورنۍ دنده

د نېشه يي توکو د زيانونو په اړه يوه مقاله وليکئ.

د جماعت لمونځ

۱. د جماعت د لمانځه حکم

د جماعت لمونځ مؤکد سنت دی.

۲. څوک د امامت حق لري؟

په امامت کې د لومړيتوب حق په ترتيب سره لاندې کسان لري:

۱- لومړی د امامت حقدار هغه څوك دی چې عالم وي، يعنې په شرعي مسايلو او خاصتاً د لمانځه په احکامو پوهېږي.

۲- که چېرې داسې څوك نه وي بيا هغه څوك دی چې د قرآن کريم قاري او يا چې قرآن ښه تلاوت کړای شي.

۳- که عالم او قاري هم پيدا نه شي بيا به متقي او پرهېزګار سړی مخکې کېږي.

٤- او که په تقوی کې ټول سره يوشان وي بيا به هغه څوك مخکې کېږي چې په عمر کې تر نورو مشر وي.

۳- د اقتداء احکام

۱. د فرض کوونکي لمونځ په فرض کوونکي پسې په داسې حالت کې روا دی چې دواړه يو فرض له غاړې څخه ساقطوي، يعنې دواړه د ماسپښين فرض کوي، خو که يو د مازيګر څلور رکعته او بل د ماسپښين لمونځ کوي بيا يو بل پسې نيت کول صحيح نه دي.

۲. تيمم کوونکی د اودس کوونکي امام کېدی شي.

۳. پښې وينځونکی د مسحې کوونکي مقتدي کېدی شي.

٤. په ناست پسې ولاړ دريدی شي.

۵. څوك چې رکوع او سجده کوي په اشاره کوونکي پسې يې اقتداء صحيح نه ده.

٦. د نفل کوونکي اقتداء په فرض کوونکي پسې صحيح ده.

۷. د غیر معذور لمونځ په معذور پسې روا نه دی.

۸. په جامه پټ سړی د لوڅ سړي مقتدي کېدای نه شي.

۴. په جماعت سره د فرض لمونځ موندل

کله چې یو چا پر سنتو، فرضو یا قضایي لمونځ څانته پیل وکړ، بیا جماعت ودرید، خپل لمونځ دې په ولاړه باندې په سلام گرځولو پرېږدي او په جماعت کې دې شریک شي.

۵. په یو جومات کې د جماعت د تکرار حکم

د کلي په جومات کې په یو آذان او اقامت د جماعت تکرار مکروه دی. مخصوصا چې دغه کار د یوې ډلې له خوا همیشه تکرار شي، ځکه دا د تفرقې لامل گرځي.

د کلي جومات: هغه مسجد دی چې امام او مقتدیان یې معلوم وي.

۶. په لاندې ځایونو کې د جماعت تکرارول روا دي

۱. د لارې په جومات کې.

۲. هغه جومات کې چې ټاکلی امام او مؤذن ونه لري او هر وخت بېل بېل خلک راځي او لمونځ پکې کوي.

ارزونه

۱. لاندې پوښتنو ته ځوابونه ووایاست:

أ- د جماعت لمونځ څه حکم لري او په امامت کې د لومړیتوب حق په ترتیب سره بیان کړئ.

ب- د اقتداء ځینې احکام په لنډ ډول بیان کړئ.

ج- په کومو ځایونو کې د جماعت تکرارول روا دي؟

کورنۍ دنده

لوست په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د جُمعې او د اخترونو لمونځونه

۱. د جُمعې د لمانځه حکم

د جُمعې لمونځ فرض عين دی.

۲. د جُمعې لمانځه د وجوب شرطونه

د جمعې لمانځه د وجوب شرطونه دا دي:

۱. نارينتوب: په ښځو باندې د جُمعې لمونځ فرض نه دی.

۲. مقيم توب: په مسافر باندې د جُمعې لمونځ فرض نه دی.

۳. امنيت: په هغه چا باندې چې امنيت يې تر ګواښ لاندې وي د جُمعې لمونځ فرض نه دی.

٤. د سترګو روغوالی: په ځای ناست ړوند باندې د جُمعې لمونځ فرض نه دي.

۳. د جمعې د لمانځه د صحت شرطونه

۱. د جُمعې لمونځ په ښار يا په هر هغه ځای کې چې امير او قاضي ولري صحيح دی.

۲. د جُمعې لمانځه امام بايد خپله د سيمې واکمن وي او يا خو د هغه استازی وي.

۳. د جُمعې لمونځ به د ماسپښين په وخت کې اداء کېږي نو له ماسپښين څخه مخکې او وروسته د جمعې لمونځ نه صحيح کېږي.

٤. جومات ته به هر څوک ننوتلی شي او هېڅوک به ترې نه منع کېږي.

٥. په جماعت به ادا کېږي او پرته له جماعت څخه يوازې نه کېږي، او د جماعت کمه اندازه درې تنه دي او دوی لپاره خطبې ته حاضريدل شرط نه دي، ځينې وايي که درې تنه د امام په شمول حاضر شي د جُمعې لمونځ ورسره کېږي.

٦. خُطبه: له عربۍ څخه پرته په بله ژبه هم جواز لري.

٧. بايد خطبه د لمانځه څخه مخکې ووايي.

فعالیت

- یو زده کوونکی دې عملاً د جُمعې لمونځ د خپلو ملګرو په وړاندې په لنډه توګه تمثیل کړي.

د اخترونو لمونځونه

۱. د اخترونو د لمانځه حکم

په ټولو هغو خلکو چې د جُمعې لمونځ پرې فرض دی د اختر لمونځ ورباندې واجب دی.

۲. د اخترونو د لمانځه د وجوب شرطونه

د اخترونو د لمانځه د وجوب شرطونه کټ مټ د جُمعې د لمانځه د وجوب شرطونه دي.

۳. د اخترونو د لمانځه د صحت شرطونه

د اخترونو د لمانځه د صحت شرطونه کټ مټ د جُمعې د لمانځه د صحت شرطونه دي، خو د جُمعې په خلاف خطبه د اخترونو په لمانځه کې د لمانځه څخه وروسته ویل سنت دي.

۴. د اخترونو د لمانځه لپاره د لمونځ کوونکي سنتونه

۱. په ا خترونو کې غسل کول سنت دي د ټولو مسلمانانو لپاره که لمانځه ته ځي او یا نه ځي.

۲. خوشبویي لګول، غوره او پاکې جامې اغوستل.

۳. له چا سره د مبارکۍ په وخت کې ځان خوشحاله ښودل.

٤. د اخترونو په ورځ زیات خیرات او صدقه کول، همدا راز د سرسایې ورکول پر چا چې واجب وي.

۵. د لارې بدلول، یعنې تګ په یوه لار او راتګ په بله لار.

٦. د اخترونو د لمانځه څخه مخکې او وروسته نفل نه کول.

۵. د اخترونو د لمانځه کیفیت

۱. امام او مقتدي به په شریکه د اختر د لمانځه نیت په ژبه باندې په داسې حال کې

کوي چې لومړی به د امامت او دوهم به د اقتداء لفظ ورسره زیاتوي.

۲. امام او مقتدي دواړه به ثناء (سبحانك اللهم....) په پټه وايي.

۳. د ثناء څخه وروسته به امام او مقتدي درې تکبیره په داسې حال کې وايي چې لاسونه به تر غوږو پورې پورته کوي او ترمنځ به يې لږ چوپ پاتې کېږي.

٤. بیا به امام (اعوذ بالله او بسم الله) په پټه او وروسته فاتحه د سورت په ملتیا په جهر وايي.

٥. بیا به رکوع ته د ښکته کیدو تکبیر وايي او رکوع به کوي.

٦. د قومې او سجدو څخه وروسته به دوهم رکعت ته د پورته کیدو لپاره تکبیر وايي.

۷. کله چې دوهم رکعت ته پورته شو (بسم الله الرحمن الرحیم) به په پټه وايي.

۸. د (بسم الله) څخه وروسته به فاتحه د سورت سره یوځای وايي.

۹. د سورت څخه وروسته او د رکوع څخه وړاندې به بیا درې تکبیره په داسې حال کې وايي چې لاسونه به غوږونو ته پورته کوي.

۱۰. بیا به وروسته په څلورم تکبیر رکوع ته ښکته کېږي. رکوع او سجده به کوي.

۱۱. له تشهد، درود او دعاء څخه وروسته به سلام اړوي.

۱۲. وروسته د سلام څخه به امام پورته کېږي او دوه خطبې به وايي، که چېرې کوچنی اختر وي په لومړۍ خطبه کې به د سرسایې او که لوی اختر وي د قرباني او د تشریق د تکبیراتو احکام بیانوي.

۱۳. د دواړو خطبو ترمنځ به لږ ساعت کښېني او بیا به دویمې خطبې ته پورته کېږي.

۶. د تشریق تکبیرونه

اَللهُ اَکْبَرُ- اَللهُ اَکْبَرُ لَا إِله إِلاالله و اَللهُ اَکْبَرُ اَللهُ اَکْبَرُ و لِلهِ اَلْحَمْدُ.

۷. د تشریق د تکبیرونو حکم

د تشریق تکبیرونه په هر بالغ مسلمان واجب دي.

۸. د تشریق د تکبیرونو وخت

د عرفې د سهار د لمانځه څخه وروسته پیل او د تشریق د ورځو په اخري مازیگر پای

ته رسېږي (د اختر په څلورمه ورځ د مازیګر له لمانځه وروسته د تکبیرونو په ویلو سره پای مومي.

فعالیت

- د شاګردانو څخه دې یو کس د اختر لمونځ په عملي بڼه تمثیل کړي.

ارزونه

۱- لاندې پوښتنو ته ځوابونه ووایئ:

أ- د تشریق ورځې څو دي په لنډه ډول یې بیان کړئ؟

ب- د جمعې او اخترونو لمونځونه څه حکم لري؟

ج- د جمعې د لمانځه د صحت او و جوب شرطونه څو او کوم دي؟

د- د اختر د لمانځه له پاره د لمونځ کوونکي سنتونه په لنډه ډول بیان کړئ؟

۲- لاندې صحیح جملوته (ص) او غلطو جملو ته (غ) نښه کېږدئ:

أ- د تشریق تکبیرونه په هر بالغ او نابالغ مسلمان واجب دي. (   )

ب- د اختر د لمانځه د صحت شرطونه کټ مټ د جمعې د لمانځه د صحت شرطونه دي. (   )

ج- د تشریق تکبیرونه د عرفې د سهار لمانځه څخه وروسته پیل او په دیارلسم د ذی الحجې پای مومي. (   )

کورنی دنده

- د اختر د لمانځه طریقه په ترتیب سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د کسوف او خسوف لمونځ

کسوف (د لمر تياره کيدل)

۱. د کسوف معنا

کسوف د لمر توروالي او يا يې د روښنايي کموالي ته وايي.
کله چې سپوږمۍ د ځمکې او لمر ترمنځ واقع شي او د لمر د وړانګو مخه ونيسي نو کسوف (يا د لمر تياره کيدل) منځ ته راځي.

۲. د کسوف د لمانځه حکم

د کسوف لمونځ مؤکد سنت دی.

۳. د کسوف د لمانځه کيفيت

د کسوف لمونځ دوه رکعته دی، په داسې شکل به کېږي لکه څنګه چې نور لمونځونه کېږي، خطبه، اذان او اقامت نه لري. امام به پکې په پټه قرائت لولي او د هغه چا په امامت به ادا کېږي چې کوم د جُمعې امامت کوي، خو که چېرې څوک امامت ته حاضر نه شو بيا به هر سړی په خپل کور کې ځانته دوه يا څلور رکعته لمونځ کوي.

۴. د خسوف لمونځ

د خسوف معنا: د سپوږمۍ د سترګې توروالي او يا يې د روښنايي کموالي ته خسوف وايي. کله چې ځمکه د سپوږمۍ او لمر ترمنځ راشي او د ځمکې سيوری د سپوږمۍ پر مخ ولويږي، او د لمر د هغو وړانګو چې په سپوږمۍ به لويدلې ممانعت وشي نو خسوف (يا د سپوږمۍ تياره کيدل) منځ ته راځي.

۵. د خسوف د لمانځه کيفيت

د خسوف لمونځ د تل لپاره کور کې کېږي. همدا راز لمونځونه د زلزلو، او د ساري ناروغيو څخه د خلاصون په موخه هم کېږي.

۲. د استسقاء لمونځ

استسقاء باران غوښتلو ته وايي. په استسقاء کې دوه رکعته لمونځ کیږي او بیا امام خطبه وايي او دعا کوي.

- **مسایل**

۱. د استسقاء په لمانځه کې لازمه ده چې الله تعالی ته د خشوع، عذر او زاریو اظهار وشي، او حتی څاروي هم له ځان سره صحرا ته یوړل شي.

۲. د ماشومانو او سپین ږیرو ویستل د استسقاء د لمانځه لپاره هم په کار دي، ځکه چې د الله ﷻ رحمت په داسې ضعیفو رانازلیږي.

۳. د استسقاء په لمانځه کې به امام ډیر استغفار وايي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

۱- لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

أ- خسوف او کسوف څه معنا لري؟ تعریف یې کړئ.

ب- د خسوف لمونځ په کوم ځای کې کیږي؟ او پرته له خسوفه دا لمونځ په نورو کومو ځایونو کې کیږي روښانه یې کړئ؟

ج- استسقاء څه معنا لري لغوي او اصطلاحي تعریف یې وکړئ؟

د- د استسقاء د لمانځه حکم ووایاست.

۲- لاندې صحیح جملوته (ص) او غلطو جملو ته (غ) نښه کیږدئ:

أ- د کسوف او استسقاء لمونځونه مؤکد سنت دي. (   )

ب- د کسوف د لمانځه امام به د جمعې امام وي. (   )

کورنۍ دنده

د پورتنیو سوالونو ځوابونه په خپلو کتابچو کې په ساده ژبه ولیکئ.

د جنازې احکام

۱. د جنازې تعریف

کله چې مړی ښخولو ته برابر شي او د لمانځه او دفن لپاره وړل کیږي نو دې ته جنازه وايي.

۲. د ځنکدن د وخت آداب او سنتونه

د ځنکدن حالت کې لاندې شیان سنت دي:

- ✓ د ځنکدن په وخت کې د شهادت کلمه ویل.
- ✓ د ناروغ د څو تنوخپلوانو اویا دوستانو حاضریدل د ناروغ د ځنکدن په وخت کې مستحب دي، په دې خاطر چې که څه وصیت کوي نو هغوی دې واوري، او د شهادت کلمه ورته ورياده او تلقین کړي. (البته ناروغ باندې باید امر ونه شي چې کلمه ووایه ځکه کله ناروغ په ځان نه پوهیږي اوکیدای شي منفي عکس العمل وښايي)
- ✓ کله چې روح له بدن څخه جدا شي نو بيا لازمه ده چې د مړي بدن په داسي توګه لکه چې ویده وي په ښکلي هیئت سره برابر شي، سترګې یې پټې، زنه یې راټوله، پښې او دواړه لاسونه یې اوار کړل شي. او که کوم څادر وي نو هغه دې پرې واچول شي.

۳. د میت حقوق

هغه معلوم قرضونه چې پر میت باندې دي د هغو خلاصول او یا یې پر غاړه اخیستل.

- ✓ غسل ورکول.
- ✓ د جنازې لمونځ ورباندې اداء کول.
- ✓ په هدیره کې ښخول.

۴. د حقیقي شهید احکام

- ✓ خپلې جامې یې کفن دی او بل نوی کفن ورته نه ورکول کیږي.
- ✓ هر هغه شی به ترې لرې کوي چې د کفن څخه زیات وي لکه: چپن، ساعت او داسې نور...
- ✓ غسل ورته نه ورکول کیږي.
- ✓ د جنازې لمونځ به ورباندې کوي.

۵. د متوفیٰ ماشوم حق

- ✓ د نوم ایښودل.
- ✓ غسل ورکول.
- ✓ د جنازې لمونځ ورباندې کول.
- ✓ په هدیره کې ښښول.

۶. د میت د تکفین او تجهیز مصارف

د میت د تجهیز، تکفین او ښخولو مصارف به د میت له خپل مال څخه ورکول کېږي. که چېرې کوم میت خپل مال ونه لري بیا به يې هغه خپلوان مصارف ګالي چې په کومو باندې يې نفقه واجبه ده، اویا د ده نه میراث وړي. خو که څوک داسې خپلوان هم ونه لري بیا به د بیت المال څخه دا مصارف ورکول کېږي. البته لازمه ده له هغو اضافي او ملاماتوونکو مصارفوڅخه چې یواځې د تظاهر، ریا او د سیالۍ لپاره کېږي ډډه وشي، ځکه ډېر کله داسې کېږي چې د متوفی د کورنۍ د دوه چنده اذیت او تکلیف لامل ګرځي. [۱]

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

لاندې پوښتنو ته ځوابونه ووایئ:

۱. جنازه څه ته وایي؟
۲. د ځنکدن آداب او سنتونه کوم دي؟
۳. د میت حقونه کوم دي په لنډ ډول يې بیان کړئ؟
۴. د حقیقي شهید احکام په لنډ ډول ولیکئ.
د میت د تجهیز او تکفین مصارف له کوم ځای څخه ورکول کېږي؟

کورنۍ دنده

د پورتنیو سوالونو ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(۱) پورتنی لوست اضافي معلومات دي، او په امتحان کې شامل نه دی.

د میت لمبول او ورباندې د جنازې لمونځ کول

۱. د مړي لمبول

۱. په یوه مناسب او مستورځاي کې به جامې تري نه وکاږي او عورت به یې پټ کړي.

۲. د مړي حرمت دې وساتل شي او د عورت ځایونه دې په داسې شکل پريمنځل شي چې غسل ورکوونکی دې خپلو لاسونو کې څه ونیسي تر څو لاسونه یې د مړي پر بدن ونه لګيږي او نه ولیدل شي.

۳. اودس دې ورکړل شي، خو خوله او پوزه دې ورته نه پرېمینځي، بلکه خوله او پوزه به یې په یوه لمده ټوټه مسح کړي.

٤. بیا دې سر ورته پريمنځي.

٥. بیا دې په ټول بدن باندې اوبه ورواچوي، که صابون پري ووهل شي بهتره ده.

٦. بیا دې ښي اړخ ورته پريمنځي او بیا دې چپ اړخ ورته پريمنځي ترڅو چې ټول بدن یې ومینځل شي.

څوک د میت د لمبولو لپاره مناسب او غوره دي

دا بهتره ده چې میت د ده نږدې خپلوان کوم چې په لمبولو پوهیږي ولمبوي، خو که داسې نه وي نو بیا دې داسې پرهیزګاره سړی ورته غسل ورکړي چې په لمبولو پوهیږي.

البته مړه ښځه به ښځه لمبوي. خو ښځه کولای شي خپل میړه ومینځي.

۲. میت ته کفن ورکول

* د کفن ورکولو حکم: مړي ته کفن ورکول فرض کفایي دي.

* د کفن ډولونه:

کفن په درې ډوله دی:مسنونه کفن، کفن کفایت او کفن ضرورت.

۱- **مسنونه کفن**: په لاندې ډول دی:

قمیص: د ورمېږ څخه ترقدمونو پورې دمړي ټول ځان ورباندې پټېږي.

ازار: د مړي سر او ټول بدن پټوي او د قمیص د پاسه وراغوستل کېږي.

لفافه: دا هم د سر څخه تر قدمونو پورې ده خو د ازار څخه يې اندازه زياته ده او د سر او پښو سره تړل کېږي.

البته د ښځې په کفن کې دوه ټوټې نورې هم اضافه کیږي: (خمار او خرقه)

خمار: ټکرى د سر او د مخ لپاره

خرقه: يوه ټوټه د صدر (سینې) نه تر زنګونونو پورې

خمار او خرقه د لفافې نه مخکې وراغوستل کیږي.

۲-**کفن الکفاية**: عبارت له ازار او لفافې څخه دی، او قمیص پکې نشته، خو ښځې لپاره به يو څادر (ټیکرى) زیاتیږي.

۳-**کفن الضرورة**: هغه ټوټه چې د کفن د کفایت له اندازې څخه کمه وي، او میت د ضرورت لپاره پکې تکفین شي.[1]

۳. په مړي باندې د جنازې لمونځ

✓ د جنازې د لمانځه حکم: دجنازې لمونځ لکه دمړي تجهیز، تکفین اوخښول په مسلمانانو باندې فرض کفایي دی.

✓ د جنازې د لمانځه ارکان: د جنازې لمونځ دوه رکنه لري:

۱. څلور تکبیره.

۲. ودریدل.

- نیت یعني قصد او اراده د جنازې د لمانځه لپاره شرط دی.
- او د څلورم تکبیر څخه وروسته دواړو لوروته سلام ګرځول واجب دي.

---

(۱) د دې درس پورتنی برخه اضافي معلومات دي، او په امتحان کې شامل نه دي

۴- د جنازې د لمانځه سنتونه

✓ د لومړي تکبیر نه وروسته د حمد او ثنا ویل (سُبحَانَكَ اَللّٰهُمَّ وَ بِحَمدِكَ وَ تَبارَكَ اسمُكَ وَ تَعَالَى جَدُّكَ وَ جَلَّ ثَنَائُكَ وَ لَا إِلَهَ غَيرُكَ).

✓ د دویم تکبیر نه وروسته د درود ویل: (اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيتَ وَ سَلَّمتَ وَ بَارَكتَ وَ رَحِمتَ عَلَى اِبرَاهِيمَ وَ عَلَى آلِ اِبرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ).

✓ د دریم تکبیر څخه وروسته مړي ته دعا کول او هغه ته مغفرت غوښتل، په هر عبارت چې وي، خو بهتره دا ده چې په مأثوره الفاظو باندې دعا وشي لکه:

• د بالغ مړي لپاره نارینه وي او که ښځینه: (اَللّٰهُمَّ اغفِر لِحَيِّنَا وَ مَيِّتِنَا وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا وَ صَغِيرِنَا وَ كَبِيرِنَا وَ ذَكَرِنَا وَ أُنثَانَا، اَللّٰهمَّ مَن احيَيتَه مِنَّا فَاَحيِيهِ عَلَى الاسلام و مَن تَوَفَّيتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الايمَانِ).

• او که مړی ماشوم وي نو دا دعا به لولي: (اَللّٰهُمَّ اجعَلهُ لَنَا فَرَطاً وَ اجعَلهُ لَنَا أَجراً وَ ذُخراً وَ اجعَلهُ لَنَا شَافِعاً وَ مُشَفَعاً).

• او که مړی ماشومه وي نو دا دعا به لولي: (اَللّٰهُمَّ اجعَلهَا لَنَا فَرَطاً وَ اجعَلهَا لَنَا أَجراً وَ ذُخراً وَ اجعَلهَا لَنَا شَافِعَةً وَ مُشَفَعَةً).

۵- د جنازې د لمانځه کیفیت

پس له دې چې جنازه د لمانځه لپاره کیښودل شوه، امام د مړي د سینې په مقابل کې درېږي او د صفونو د ترتیبولو او د میت د تعیینولو (چې ماشوم دی او که لوی) وروسته لومړی تکبیر وایي.

د لومړي تکبیر سره د جنازې لمونځ کوونکي لاسونه تر غوږو پورته کوي، تکبیر وایي او بیا(سُبحَانَكَ اَللّٰهُمَّ....) وایي.

بیا امام دویم تکبیر وایي او وروسته (اَللّٰهُمَّ صَلِّ...) وایي.

بیا دریم تکبیر وایي او وروسته دعا کوي، څنګه چې مخکې په تفصیل سره بیان شوي. لکه: (اَللّٰهُمَّ اغفِر لِحَیِّنَا وَ مَیِّتِنَا...)

له دعا څخه وروسته به څلورم تکبیر وایي او وروسته به سم د لاسه ښي او کیڼ لورته سلام اړوي.

فعالیت

- یو زده کوونکی دې د خپلو ټولګیوالو په وړاندې عملاً د لویانو د جنازې لمونځ په جهر سره تمثیل کړي.

بل زده کوونکی دې د ماشوم د جنازې لمونځ په جهر سره تمثیل کړي.

او بل زده کوونکی دې د ماشومې د جنازې لمونځ په جهر سره تمثیل کړي.

ارزونه

لاندې پوښتنو ته ځوابونه ووایاست:

۱. د جنازې د لمانځه دعاګانې ووایئ.

۲. کفن په څو ډوله دی؟

۳. د نارینه او ښځینه کفن څه توپیر لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د جنازې لمونځ په یادو زده کړي او کیفیت د جنازې دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

زکات

۱. لومړی د زکات تعریف

زکات په لغت کې: پاکوالي، زیاتوالي او برکت ته وايي.

په اصطلاح کې: مستحقینو ته د هغه مال د ټاکلې برخې ورکول دي چې نصاب ته رسیدلی وي.

۲. د زکات حکم

زکات د اسلام له ارکانو څخه یو رکن دی، او ورکول یې په هغه چا فرض دی چې د ورکولو شرطونه په کې وي.

۳. د زکات د فرضیت دلایل

زکات په قرآن کریم، احادیثو او اجماع باندې ثابت دی.

۱. قرآن کریم: (وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ)[۱]

ژباړه: تاسې لمونځونه قایم کړئ، زکاتونه ورکړئ.

۲. حدیث: رسول اکرم ﷺ فرمايي: اسلام پنځه بناوې لري لومړۍ بنا یې د شهادت کلمه، دویمه بنا یې لمونځ، دریمه بنا یې زکات ورکول، څلورمه بنا یې د روژې نیول او پنځمه بنا یې د حج کول دي.

۳. اجماع: د ټول امت علماؤ اجماع کړې چې زکات د اسلام له ارکانو څخه یو رکن دی.

د زکات د فرضیت کال: زکات د هجرت په دویم کال د روژې له فرضیت څخه مخکې فرض شوی دی.

---

۱ (د البقرې سورت، ۴۳ آیت)

۴. د زکات د وجوب شرطونه

زکات ځانګړي شرطونه لري چې ځینې په مالک او نور یې په مال پورې اړه لري:

لومړی د مکلف یا مالك شرطونه:

۱. اسلام.

۲. عقل.

۳. بلوغ.

٤. اصیلوالی. یعني (مریي) نه وي.

۵. د نصاب مالك کیدل، چې د کال په پیل او پای کې د نصاب خاوند وي.

د زکات نصاب په نقدینو کې دوه سوه درهمه سپین زر او یا شل مثقاله سره زر دي. چې په اوسنیو ګرامونو باندې د سرو زرو نصاب ۸۵ ګرامه او د سپینو زرو نصاب ۵۹۵ ګرامه کیږي [۲]

دویم: په مال پورې تړلي شرطونه

۱. مال باید د مالك لاس کې وي بناءً په ورك شوي مال باندې زکات نشته.

۲. دمال په خاوند باندې داسې پور نه وي چې ټول مال ورلاندې شي او یا دومره ترې پاتې شي چې نصاب نه کم وي.

۳. نصاب باید د اصلي حاجتونو څخه اضافه وي، لکه: کور، دکور اسباب او داسې نور.

٤. نصاب باید د هغو مالونو څخه پوره شوی وي چې شرعا د زکات قابلیت لري.

۵. یو کال باید پرې تیر شوی وي؛ یعنې پس له دې چې نصاب ته رسیدلی وی د مالك سره یو کال پرې تیر شوی وی.

(خو د فصلونو او میوو په زکات کې د کال تېرېدل شرط نه دی بلکې د فصل او میوې د راټولېدو سره سم پکې زکات واجبېږي).

---

(۲) المکیال و المیزان فتاویٰ الازهرالشریف ۱/ ۲۰۲

۵. د زکات د صحت شرطونه

فقهاء کرامو د زکات د صحت لپاره لاندې شرطونه ښودلي دي:

۱. نیت، ځکه چې زکات ورکول عبادت دی او پرته له نیت څخه عبادت نه صحیح کېږي.

۲. اسلام، ځکه چې د کافر څخه د نیت تصور نه شو کولی.

۳. زکات به مستحق کس ته ورکوي د مستحقینو بیان به یې وروسته راځي.

٤. د مستحق له لوري د زکات قبضول.

۵. زکات به د حلال مال څخه ورکوي.

۲. هغه مالونه چې زکات ورکول پکې واجبیږي

۱. څاروي.

۲. تجارتي توکي.

۳. میوې او فصلونه.

٤. سره او سپین زر.

۵. معدنونه او ښخ شوي مالونه.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

- لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

۱. زکات په لغت او اصطلاح کې تعریف کړئ.

۲. د زکات د فرضیت دلیل له قرآن کریم څخه ووایاست.

۳. د زکات د صحت شرطونه په لنډ ډول بیان کړئ.

٤. د مال د خاوند شرطونه په لنډ ډول ولیکئ.

- لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. هغه مالونه چې زکات پکې واجبېږي عبارت دي له..........................

۲. د مال پورې تړلي شرطونه عبارت دی له..................................

- لاندې صحیح جملو ته (ص) او غلطو جملو ته (غ) نښه کېږدئ:

أ- د زکات د وجوب شرطونه اسلام، عقل او بلوغ دي. ( )

ب- د فصلونو او میوو په زکات کې هم د کال تېرېدل شرط دی. ( )

کورنی دنده

زده کوونکي دې د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې ولیکي.

د څارويو زکات

د څارويو څخه زموږ مطلب هغه اوښه، اوښ، غوا، غوايان، ميښې، سنډاګان، پسونه، ميږې، وز او وزې دي، بناءً په وحشي څارويو کې زکات نشته.

۱. د اوښانو زکات

د اوښانو د زکات ترتيب په لاندې ډول دی:

- ✓ په پنځو اوښانو کې يو پسه دی.
- ✓ په لسو اوښانو کې دوه پسونه دي.
- ✓ په پنځلس اوښانو کې درې پسونه دي.
- ✓ د شلو اوښانو څخه تر څلور ويشتو پورې پکې څلور پسونه دي.
- ✓ د ۲۵ اوښانو څخه تر ۳۵ اوښانو پورې يوه کلنه جونګۍ ده، هغه چې په دويم کال کې يې قدم ايښی وي.
- ✓ د ۳۶ څخه تر ۴۵ اوښانو پورې پکې يوه دوه کلنه جونګۍ چې دريم کال کې يې قدم ايښی وي.
- ✓ د ۴۶ څخه تر ۶۰ اوښانو پورې پکې يوه درې کلنه جونګۍ چې څلورم کال کې يې قدم ايښی وي.
- ✓ د ۶۱ څخه تر ۷۵ اوښانو پورې پکې څلور کلنه اوښه ورکول کيږي.
- ✓ د ۷۶ څخه تر ۹۰ اوښانو پورې دوه يو کلنې جونګۍ چې دويم کال کې يې قدم ايښی وي واجبيږي.
- ✓ د ۹۱ څخه تر ۱۲۰ اوښانو پورې دوه درې کلنې جونګۍ چې څلورم کال کې يې قدم ايښی وي واجبيږي.

د اوښانو تعداد	د زکات مقدار	د اوښانو تعداد	د زکات مقدار
٥ اوښانو کې	١ پسه	٣٦ اوښانو کې	١ دوه کلنه جونګې
١٠ اوښانو کې	٢ پسونه	٤٦ اوښانو کې	١ درې کلنه جونګې
١٥ اوښانو کې	٣ پسونه	٦١ اوښانو کې	١ څلورکلنه اوښه
٢٠ اوښانو کې	۴ پسونه	٧٦ اوښانو کې	٢ يو کلنې جونګې ګانې
٢٥ اوښانو کې	١ يوه کلنه جونګې	٩١ اوښانو کې	٢ درې کلنې جونګې ګانې

فعاليت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په ميتود سره تکرار کړي.

۲. د غواګانو او غوايانو زکات

د غواګانو او غوايانو نصاب ديرش غواګانې او غوايان دي.

د غوايانو او غواګانو د زکات اندازه:

✓ کله چې د غواګانو یا غوایانو شمېر دېرشو ته ورسېږي په هغو کې يوه کلنه خوسۍ چې په دويم کال کې يې قدم ايښي وي واجبيږي.

✓ کله چې يې شمېر څلوېښتو ته ورسېږي بيا پکې يوه دوه کلنه خوسۍ چې دريم کال کې يې قدم ايښی وي واجبېږي.

✓ کله چې د غواګانو او یا غوايانو شمېر شپيتو ته ورسېږي بيا پکې دوه يو کلنې خوسکۍ چې دويم کال کې يې پښه ايښې وي واجبېږي.

✓ کله چې يې شمېر اوياوو ته ورسيږي بيا په کې يوه يوکلنه او بله دوه کلنه خوسۍ ورکول کېږي.

✓ کله چې د غوايانو او غواګانو شمېر اتياوته ورسيږي بيا په کې دوه دوه کلنې خوسکۍ ورکول کېږي.

فعالیت

- د غواګانو د زکات د اندازې لپاره یو جدول جوړ کړئ لکه څنګه چې اوښانو ته جوړ شوی دی.

۳. د میږو او وزو زکات

د میږو او وزو د زکات نصاب: د میږو، پسونو او وزو د زکات نصاب څلوېښت میږې یا وزې دي بناءً په نهه دیرشو پسونو او وزو کې زکات نشته.

د میږو او وزو د زکات اندازه:

✓ کله چې د میږو یا وزو شمېر څلوېښتو ته ورسېږي یو پسه به په زکات کې ورکوي.

✓ کله چې د میږو یا وزو شمېر ۱۲۱ ته ورسیږي بیا به دوه پسونه په زکات کې ورکوي.

✓ کله چې یې شمېر ۲۰۱ ته ورسېږي درې پسونه به زکات کې ورکوي.

✓ کله چې څلورسوو ته ورسیږي څلور پسونه به زکات کې ورکوي کله چې د څلورسوو څخه د میږو او وزو شمېر زیات شي بیا په هرو سلو کې یو پسه یا وزه د زکات لپاره وباسي.

مسأله: د میږو او وزو په زکات کې به یو کلن مال چې دویم کال کې یې قدم ایښې وي ورکوي یعنې د کال نه د لږ عمر مال په زکات کې نه ورکول کېږي.

۴. د خارویو د زکات عام احکام

✓ په خرو او کچرو کې زکات نشته اګر که څریدونکي هم وي.

✓ د وړو مالونو زکات د غټو سره ورکول کېږي اګر که یو هم وي.

✓ هر کله چې د کال تیریدونه وروسته پرته د مالك د نیمګړتیا او تیري څخه نصاب هلاك شي زکات ساقطیږي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

- لاندې صحیح جملو ته (✓) او غلطو ته د (×) نښه کېږدئ:

۱. په هرو پنځو اوښانو کې څلور پسان لازمېږي. (   )

۲. کله چې د غواګانو شمېر شپېتو ته ورسیږي دوه یو کلنې خوسی به زکات کې ورکوي. (   )

۳. د میږو نصاب څلوېښت میږې دي او له دې څخه په کمو کې زکات نشته. (   )

٤. د غواګانو نصاب څلوېښت غواګانې دي. (   )

- لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. د ٣٦ نه نیولې تر ٤٥ اوښانو پورې یکې.............لازمېږي.

۲. کله چې د غوایانو شمېر اتیاو ته ورسېږي په کې به........... ورکوي.

۳. څلور سوو میږو کې............................ دي.

٤. څاروي عبارت دي له............................

- لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

۱. د څارویو د زکات عام شروط کوم دي بیان یې کړئ؟

۲. د څارویو د زکات عام احکام کوم دي؟ په لنډ ډول یې ووایاست.

کورنۍ دنده

پورتنیو پوښتنو ته په خپلو کتابچو کې ځوابونه ولیکئ.

د فصلونو او میوو زکات

د میوو او فصلونو زکات ته عشر ویل کېږي.

۱. د میوو او فصلونو د زکات د وجوب دلایل

د میوو او فصلونو زکات په قرآن کریم، احادیثو او اجماع ثابت دی.

۱- قرآن کریم: الله ﷻ پخپل مبارک کتاب قرآن کریم کې فرمایي:

(وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ)[۱]

ژباړه: تاسې د فصلونو زکات د لو په ورځ ورکړئ.

۲- حدیث: نبي اکرم ﷺ په یو مبارک حدیث کې د عبدالله بن عمر په روایت فرمایي: ((هره هغه ځمکه چې د باران او سیلاب په اوبو خړوبېږي، لسم من به په زکات کې ورکوي، او هغه چې په تکلیف او مشقت سره خړوبېږي شلم من به ترې په زکات کې اخیستل کېږي)).

۳- اجماع: ټول امت په دې اجماع کړې چې په میوو او فصلونو کې عشر واجب دی.

۲- د عشر د وجوب شرطونه

۱- ځمکه به خراجي نه وي، ځکه عشر او خراج په یوه ځمکه باندې یو ځای کېدای نشي.

۲- د حاصلاتو اخیستلو څخه به موخه د ګټو ترلاسه کول وي، بناءً په لرګیو کې زکات نشته، معنا دا چې په نلونو، درمو او د لرګیو په ډډونو کې زکات نشته.

۳- ځمکه به د باران، ویالې او سیند په اوبو خړوبېږي، خو که چېرې په تکلیف او مشقت سره خړوبېده بیا پکې عشر نشته بلکه شلم من زکات دی.

۱- (الانعام/۱٤۱)

هغه څه چې د میوو او فصلونو په زکات کې شرط نه دي

۱- د کال تیریدل ورته شرط نه دی.

۲- ټاکلی نصاب نه لري خومره میوه او حاصلات چې ونه او ځمکه وکړي لسمه برخه به پکې ورکوي.

۳- عقل او بلوغ ورته شرط نه دی د لیوني او ماشوم په ځمکه کې هم عشر واجب دی.

٤- د ځمکې ملکیت هم ورته شرط نه دی په دهقان او اجاره دار باندې هم عشر شته.

٥- د قرض (دین) او پور ورکول هم ورته شرط نه دی.

٦- پاتې کیدل او نه خرابیدل هم ورته شرط نه دی بلکه په سبزیجاتو او میوو کې هم واجب دی.

فعالیت

- د خپل چاپېريال د هغو فصلونو څخه پنځه پنځه مثاله ورکړئ چې عشر په کې واجبېږي، او دوه هغو ته ورکړئ چې شلم من په کې واجبېږي.

۳- د نقودو زکات: (د اصلي روپو چې عبارت له سرو او سپینو څخه دي)

په سرو او سپینو زرو کې چې کله د زکات شروط پوره شي زکات واجبیږي، همدا راز هغه روپۍ چې د سرو او سپینو زرو څخه وهل شوې او نوره اوسپنه یا سرپ هم ورسره په لږه اندازه یو ځای شوي وي زکات واجبیږي او کم ګډوالي ته هیڅ اعتبار نشته ګویا داسې ګڼل کیږي لکه چې سوچه خالص سپین یا سره زر دي.

۴- د سرو او سپینو نصاب

د سرو زرو نصاب شل مثقاله دی یعني ۸۵ ګرامه او د سپینو زرو نصاب دوه سوه درهمه چې د ۵۹۵ ګرامو سره مساوي کیږي.

۵- په سرو او سپینو کې د زکات اندازه

په سرو او سپینو زرو کې دوه نیم فیصده هغه وخت په زکات کې ورکول کېږي چې کله نصاب ته ورسېږي او کال ورباندې تېر شي، همدا راز څومره چې زیاتېږي بیا په هرو څلوېښتو روپوکې یوه روپۍ زکات دی.

۶- د بانک نوټونو زکات

په اوسنیو مروجو بانک نوټونو کې زکات ورکول هغه وخت واجب دی چې نصاب ته ورسېږي او ددې د ارزښت ټاکل د سپینو او سرو زرو له لارې کېږي؛ معنا دا چې په څومره بانک نوټونو باندې ۵۹۵ گرامه سپین زر او یا ۸۵ گرامه سره زر ترلاسه کېږي همدومره اندازه یې نصاب دی او دوه نیم فیصده به په زکات کې ورکوي او بیا که چېرې له دې څخه ډېرېدل په هرو څلوېښتو روپو کې به یوه روپۍ ورکوي، ځکه اوسنیو مروجو بانک نوټونو د سرو او سپینو زرو ځای نیولی او همدې بانک نوټونو دا دواړه د چلند څخه غورځولي دي.

۷- چاته به زکات ورکول کېږي؟

هغه افراد چې زکات ورکول کېږي اته ډلې دي، مالک کولای شي چې ټولو ډلو ته د خپل زکات ځنې برخه ورکړي او دا هم واک لري چې ټول زکات یوې ډلې یا یو تن ته ورکړي، دده غاړه خلاصېږي. علماوو د اتو ډلو څخه چې صحابه کرامو رضوان الله علیهم اجمعین پرې اجماع کړې وه؛ یوه ډله چې (مولفة القلوب) ورته وایي د زکات د ورکړې څخه ویستلې ده، اوس دوی ته زکات ورکول روا نه دي پاتې لاندې اوو ډلو ته زکات ورکول کېږي:

۱- فقیر: هغه چاته ویل کېږي چې لږ مال لري خو نه د ده بسیا پرې کېږي او نه نصاب ته رسېږي.

۲- مسکین: هغه څوک چې هیڅ نه لري او یا د فقیر څخه کم مال ولري مسکین دی

۳- هغه مامورین چې د بیت المال له لوري د زکات ټولولو لپاره ټاکل شوي وي.

٤- غلامان: هغه چې مالک ورته ټاکلې مال ښودلی او د ورکولو څخه وروسته

آزادیږي.

٥- في سبيل الله: هغه حقیقي مجاهدین چې د جهاد اراده لري خود جهاد امکانات ونلري.

٦- قرضداران: هغه قرضدار چې د خپل پور خلاصولو توان نلري.

٧- مسافر: هغه چې د خپلې کورنۍ او مال څخه لرې وي. د زکات څخه به ده ته دومره څه ورکول کېږي چې خپل کور ته پرې ورسېږي.

مسأله: د جومات او لارې جوړولو لپاره د زکات ورکول روا نه دی.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

لاندنیو پوښتنو ته ځواب ووایاست:

١- د میوو او فصلونو زکات ته فقهاء کوم نوم اخلي سره د وجوب د دلایلو یې بیان کړئ؟

٢- د سرو او سپینو زرو د زکات نصاب څومره دی او څومره زکات پکې واجبېږي؟

٣- څو ډلو ته زکات ورکول کېږي په تفصیل سره یې بیان کړئ؟

لاندې صحیح جملو ته (✓) او غلطوته د (×) نښه کېږدئ:

١- د سرو زرو نصاب شل درهمه دی او د سپینو زرو نصاب دوه سوه مثقاله دی. (   )

٢- هغه څوک چې هیڅ نه لري او یا د فقیر څخه کم مال ولري مسکین دی. (   )

کورنۍ دنده

د پورتنیو پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

پنځوسم لوست

حج

د فضا څخه د بیت الله او مکی مکرمې اخیستل شوی انځور

۱ - د حج تعریف

حج په لغت کې قصد ته وایي.

او په اصطلاح کې د یو خاص ځای زیارت کول په خاص وخت او خاصو کړنو سره حج بلل کیږي.

۲- د حج حکم

د اسلام مبارك دين پنځم ركن حج دی، په هغه چا باندې چې استطاعت او قدرت د حج ولري فرض عين دی.

۳- د حج د فرضيت دلائل

د حج فرضيت په قرآن كريم، احاديثو او دامت په اجماع ثابت دی.

۱- قرآن كريم: الله جل جلاله فرمايي: ﴿وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلاً﴾[۱] د الله جل جلاله د رضا پخاطر په هغو مسلمانانو باندې د حج كول فرض دي چې د لارې توښه ولري.

۲- حديث: په احاديثو كې د اسلام مبارك دين پنځم ركن حج ښودل شوی.

۳- اجماع: داسلامي امت ټول مجتهدين د حج په فرضيت متفق دي.

۴- د حج د وجوب شرطونه

فقهاء كرامو رحمهم الله تعالی د حج د وجوب لپاره لاندې شرطونه ښودلي دي:

۱- اسلام: په كافر باندې حج نشته.

۲- عقل او بلوغ: په لېوني او ماشوم حج نشته.

۳- قدرت او استطاعت: قدرت او استطاعت په لاندې شيانو تحقق مومي:

الف: د بدن روغوالی (صحت)، يعنی داسې ناروغتيا ونه لري چې د سفر مانع گرځي.

ب: د لارې د تگ راتگ او خوراك مصارف بايد ولري.

ج: د كور نه تر حج پورې لاره به په امن وي (امنيت).

د: كه چيرې كومې ښځې د حج نيت كړی وي بايد يو مسلمان محرم ورسره وي.

هـ: د حج كولو په وخت كې بايد د حج مصارف په لاس كې ولري.

۵- د حج د صحت شرطونه

۱. اسلام.

۲. تمييز او عقل.

۱- (ال عمران/ ۹۷)

۳. احرام.

٤. په مخصوصو ځايونو کې د ښودل شويو عبادتونو ادا کول، يعنې په عرفات کې د عرفې په ورځ درېدل او د کعبې شريفې نه د زيارت طواف کول، داسې نه چې د يو پر ځاى بل وکړي.

۵. په خپل وخت کې د ښودل شويو عبادتونو کول.

فعاليت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او يا ګروپي شکل د سوال او ځواب په ميتود سره تکرار کړي.

ارزونه

لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

۱. د حج د وجوب شرطونه څو دي؟ په لنډ ډول يې بيان کړئ.

۲. استطاعت په څه شي تحقق مومي؟ په لنډ ډول يې وليکئ.

۳. حج څه حکم لري؟ دليل سره يې ووایاست.

لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. حج په لغت کې....... او د فقهاؤ په اصطلاح کې.................

۲. د حج د صحت شرطونه عبارت دي له..............،..............،.............

.،...............

کورنۍ دنده

پورتنيو پوښتنو ته په خپلو کتابچو کې ځوابونه وليکئ.

يو پنځوسم لوست

د حج فرایض او واجبات

د عرفات میدان (جبل الرحمة)

بیت الله الحرام

۱- د حج فرایض دري دي

۱- احرام.

۲- د زیارت طواف.

۳- په عرفات ودریدل.

۲- د حج واجبات

۱- له میقات نه د احرام تړل.

۲- په عرفات کې د لمر تر پریوتلو پورې تم کیدل.

۳- په مزدلفه کې د لمر د راختلو پورې تم کیدل.

٤- دجمراتو ویشتل.

۵- ذبح (د قارن او متمتع حاجي لپاره).

٦- د سر د ویښتانو حلق اوتقصیر په خپل وخت کې.

۷- د جمراتو د ویشتلو تقدیم په حلق باندې.

۸- د اختر د ورځو نه د فرضي طواف نه تاخیرول.

۹- په صفا او مروه کې سعي کول.

۱۰- د سعي شروع له صفا نه.

۱۱- طواف وداع کول.

۱۲- د حجر اسود نه د طواف شروع کول.

۱۳- ښي خوا ته طواف کول.

۱٤- په اوداسه طواف کول.

۱۵- د عورت پټول.

۱٦- له ممنوعه کارونو څخه ځان ساتل، لکه: د ګنډل شویو جامو اغوستل، د سر پټول (د نارینه لپاره) د نوکانو غوڅول او د ویښتانو تراشل او کمول.

۳- په سعي کې باید لاندې کارونه مراعات شي

۱- سعېې (تګ) به له صفا څخه پیلوي.

۲- په صفا او مروه به پورته کیږي.

۳- د هرې سعېې په پیل کې به لاسونه پورته کوي مخ به قبلې ته کوي اوتکبیر به وايي.

٤- د سعې په منځ کې به دعاګانې، تکبیرات، تسبیحات او تهلیلات وايي.

۵- سعېې به له طواف څخه وروسته کوي.

٦- په اوداسه سره سعېې کول سنت دي.

۴- په مزدلفې کې باید لاندې کارونه په پام کې ونیول شي

۱- د اختر شپه تېرول په مزدلفه کې سنت دي.

۲- د ماښام او ماخوستن لمونځونه یوځای کول په یو آذان او اقامت سره په مزدلفه کې سنت دي.

۳- د مزدلفې څخه د لوبیا په اندازه کاڼي اوګټې راټولول سنت دي.

٤- زیات تکبیر، تسبیح، تهلیل، استغفار او په نبي اکرم صلی الله علیه وسلم درود ویل.

۵- په آرام سره د مزدلفې نه منیٰ ته تلل.

۵- د جمرو ویشتل

ټولې جمرې درې دي:

۱- کبریٰ یا د عقبې جمره.

۲- وسطیٰ جمره.

۳- صغریٰ جمره.

۶- د عقبې جمره ویشتل

د عقبې د جمرې موقعیت: د عقبی جمره د منیٰ څخه مکې لور ته دریمه جمره ده، اوجمرة الکبری هم بلل کیږي.

د عقبې جمرې د ویشتلو وخت: د عقبې جمرې د ویشتلو وخت د لوی اختر ورځې د سهار راختلو څخه پیل او د یوولسمې ورځې د سپیده داغه پورې دوام مومي، که چیرې کوم حاجي له دې وخت څخه تاخیر وکړ دم ورباندې لازمیږي.

غوره وخت یې د لمر ختلو نه تر زواله پورې دی.

۲- د درې واړو جمرو ویشتل د ذي الحجې په ۱۱- ۱۲ورځو کې:

د ویشتلو وخت: په یوولسمه او دولسمه ورځ باندې به یې د لمر له زوال څخه تر غروبه پورې یې ویشتل سنت دي او د غروب څخه تر سهار ختلو پورې هم جوازلري مګر د کراهیت سره.

د اختر په څلورمه ورځ دجمراتو ویشتل اختیاري دي، او وخت یې د سبا له ختلو څخه تر لمر پریوتلو پورې خو د زوال نه مخکې یې ویشتل مکروه دي.

مسأله: په هر حاجي لازمه ده چې د اختر په دویمه او دریمه، درې واړه جمرات: (صغریٰ، وسطیٰ او کبریٰ) وولي.

۷- د جمرو ویشتلو د صحت شرطونه

۱- جمرې به په هغه شي باندې ولي چې د ځمکې له جنس څخه وي لکه کاڼی، لوټه.

۲- هره جمره به په بیلو بیلو اوو کاڼو ولي.

۳- کله چې درې واړه جمرې ولي نو باید په ویشتلو کې یې ترتیب مراعت کړي، یعنې لومړې به صغریٰ بیا به وسطیٰ او په پای کې به کبریٰ جمره ولي.

۸- د جمرو ویشتلو سنتونه

۱- هغه کاڼی چې جمرې ورباندې ویشتل کیږي د نخود د دانې په اندازه به وي.

۲- په جمرو باندې به ګوزار د ګوټو په سرونو کوي.
۳- د جمرو د ويشتلو په وخت کې به (لبيک اللهم لبيک) نه وايي.
٤- اووه واړه کاڼي به د يو بل پسې پر له پسې ولي.

مسأله: که چيرې کوم حاجي ناروغ وي او جمرې پخپله نشي ويشتلای دا ورته روا ده چې د ده پرځای بل څوک جمرې وولي، مګر نائب بايد لومړی د ځان لپاره او بيا يې د بل لپاره وولي.

فعاليت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او يا ګروپي شکل د سوال او ځواب په ميتود سره تکرار کړي.

ارزونه

۱- لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست.

الف: د حج واجبات څو دي؟ په لنډ ډول يې بيان کړئ.

ب: په سعيې کې کوم امور بايد مراعات شي؟

ج: په مزدلفې باندې د دريدلو سنتونه بيان کړئ.

د: د جمرو ويشتل څه وخت پيليږي؟ او څه وخت پای مومي؟ لنډه اشاره ورته وکړئ.

هـ: د يو پرځای د بلې جمرې ويشتل څه حکم لري؟

۲- لاندې صحيحو جملو ته (ص) او غلطو ته د (×) علامه کيږدئ.

الف: حاجی به د صفا او مروه ترمنځ سعي د طواف څخه وړاندی کوي. (   )

ب: ټولې جمرې درې دي. (   )

کورنۍ دنده

پورتنيو پوښتنو ته په خپلو کتابچو کې ځوابونه وليکئ.

دووه پنځوسم لوست

د حج ډولونه

۱- حج په درې ډوله دی

۱- قِــران.

۲- تمتع.

۳- افراد.

کوم یو پدې کې غوره دی؟

په ترتیب سره د ټولو غوره قِران وروسته تمتع او بیا افراد دی.

لومړی- قِران

د قران معنی: قران په لغت کې د دوه شیانو نږدې کولو ته وایي.

او په اصطلاح کې (د حج او عمرې یو ځای نیت کول او ادا کولو ته) د قِـران حج وایي.

د حج قِران طریقه

کله چې قارن مکې ته ننوت خپله عمره سر ته رسوي، خو د عمرې څخه ځان نه اوباسي او په احرام کې پاتې کیږي، کله چې د حج مراسم د ذي الحجې په اتمه شروع شي نو بیا په همدې احرام کې منیٰ ته روان شي او د فرضي حج مناسک شروع کړي.

د قارن تکلیف نسبتاً متمتع او مفرد ته زیات وي، ځکه له کومې ورځې نه چې عمره یې کړې ده تر اختر پورې باید په احرام کې پاتې شي.

په قارن باندې د شکر دم واجب دی، یعنې قارن به د الله ﷻ د شکر په خاطر یو څاروی حلالوي.

دویم- د تمتع حج

دحج په سفر کې د حج او عمرې ادا کولو ته (چې په بیلا بیلو احرامونو باندې وي) د تمتع حج وایي.

د قران او تمتع حج فرق

متمتع لومړی احرام صرف د عمرې لپاره تړي، کله یې چې عمره خلاصه کړه نو

خپل احرام لرې کوي، او په عادي توګه خپل وخت تيروي، کله چې د حج وخت ورسيږي بيا د دويم ځل لپاره خپل احرام تړي.
خو قران د عمرې او حج لپاره يو ځل احرام تړي، تر څو يې چې حج خلاص کړى نه وي تر هغه وخته پورې په احرام کې پاتې وي که مکې ته د حج د وخت نه يوه مياشت مخکې هم داخل شوى وي بيا هم د حج تر وخته پورې بايد په احرام کې پاتې شي.
په متمتع باندې هم دم لازميږي.

مفرد حج

مفرد په لغت کې يواځې شوي ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه حج دى چې په هغه کې يواځې دحج کولو احرام وتړل شي او عمره ونه کړي.
په مفرد باندې دم نشته.

فعاليت

- زده کوونکي دې دحج د اقسامو تفاوتونه په انفرادي او يا ګروپي توګه بيان کړي.

ارزونه

- لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست.

١- حج په څو ډوله دى؟ ويې وواياست.
٤- قِران څه معنى لري؟ او طريقه يې بيان کړئ.
٥- تمتع څه معنا لري؟ طريقه يې بيان کړئ.

- لاندې صحيحو جملو ته د (ص) او غلطو ته د (غ) نښه کېږدئ.

١- دم يواځې په متمتع حاجي واجب دى. (   )
٢- قران د عمرې او حج لپاره يو ځل احرام تړي (   )

کورنۍ دنده

پورتنيو سوالونو ته په خپلو کتابچو کې په ساده ژبه ځوابونه وواياست.

د حج متفرقه مسایل

۱- د حلق معنا

د ویښتانو خریل یا کلول حلق بلل کیږي. (یواځې د نارینه لپاره)

۲- د تقصیر او کمولو معنا

د سرنه د ویښتانو کمول تقصیر بلل کیږي.

۳- طواف الوداع

دا هغه طواف دی چې حاجیان یې د مکې نه د وتلو په وخت کې د وداع (رخصتی) په نیت سره کوي.

دې ته طواف صدر هم وایي، دا طواف په هغه حاجي واجب دی چې له اطرافو څخه راغلی وي او د مکې په اوسیدونکي باندې نشته.

۴- د طواف الوداع سقوط

طواف الوداع له معذورو ښځو څخه ساقطیږي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتني مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

لاندې پوښتنو ته ځوابونه ووایئ:

۱. حلق او تقصير څه معنا لري تعریف یې کړئ؟

۲. د طواف الوداع بل نوم څه دی په چا واجب او کله ساقطيږي؟

۳. د حج سنتونه څو دي په لنډ ډول یې بیان کړئ؟

٤. د حج ادبونه څو دي په تفصیل سره یې بیان کړئ؟

کورنی دنده

پورتنیو پوښتنو ته په خپلو کتابچو کې ځوابونه ولیکئ.